ЖИЛИЩНИ ПОТРЕБНОСТИ И НАГЛАСИ НА СЕМЕЙСТВАТА В КВАРТАЛИ С КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЕДНОСТ В ГР. СЛИВЕН, ГР. ТЪРГОВИЩЕ, С. ТОПОЛЧАНЕ И С. ГОЛЯМО НОВО

София, 2021

Този доклад е изготвен в рамките на проект „Изследване и аргументи за нови жилищни политики в полза на цялото общество“ с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.
Отговорността за съдържанието на доклада, заключенията и препоръките в него са на автора и в никакъв случай не отразяват непременно позицията на Фондация „Подслон за човечеството“/Хабитат България или на оператора по Фонд Активни граждани България.

Авторът използва възможността да благодари на Радостина Ангелова, Виолина Любомирова и Марина Димитрова от социологическа агенция „Глобал Метрикс“ за приноса им в обработката на статистическите данни.
Специална благодарност заслужават местните екипи на фондация Хабитат България, които проведоха теренната работа в кв.“Малчо Малчев“, Търговище и с. Голямо Ново: Мирослава Маджарова, Силвия Петрова, Невен Петров, Росица Христова, Сали Юмеров, Христина Колева, Левент Ахмедов; и които проведоха теренната работа в кв. „Надежда“, Сливен и с. Тополчане: Стефан Панайотов, Атанас Димитров, Калин Христов, Стефка Христова, Николай Недев, Румяна Костадинова, Сашо Йорданов, Лиляна Йорданова.
На последно място, но не и по значение, огромен принос за структурата на въпросника, теоретичния модел на изследването и качественото съдържание на доклада има обратната връзка и разбирането, проявени от централния екип на Хабитат България (в азбучен ред): Ася Добруджалиева, Боряна Първанова и Минчо Бенов. Боряна има и съществен принос при графичната визуализация на част от въпросите. Благодаря!

© Алексей Пампоров, автор, 2021
© Фондация „Подслон за човечеството – България“, издател, 2021

Съдържание

Резюме 4
1. Методология на изследването 6
1.1. Обща информация за изследването 6
1.2. Демографски характеристики на изследваните домакинства 8
1.3. Структура на въпросника 10
2. Условия на живот 11
2.1. Основни характеристики на жилищата 11
2.2. Инфраструктурна обезпеченост на жилищата 16
2.3. Отопление през зимата 20
3. Собственост на жилището и нагласи към узаконяване, преместване и ново жилище 23
3.1. Собственост на жилището и земята 23
3.2. Нагласи за узаконяване 25
3.3. Идеалната нова къща 29
3.4. Достъп и нагласи към общинско жилище 32
4. Доходи на домакинството и нагласи към микро кредитиране 34
4.1. Общ чист месечен доход на домакинствата 34
4.2. Нагласа към използване на микрокредитиране 37
5. Профили на отделните квартали 38
5.1. Кв. „Надежда“, Сливен 41
5.2. С. Тополчане 57
5.3. Кв. „М.Малчев“, Търговище 69
5.4. С. Голямо Ново 84
6. Обобщение на резултатите от изследването и препоръки 98
6.1. Условия на живот 98
6.2. Собственост на жилището и нагласи към узаконяване 100
6.3. Доходи и нагласи към микрокредитиране 101

Резюме

Докладът представя резултатите от социологическо изследване, проведено в зони с коцентрация на бедност в четири населени места: кв.„Надежда“, гр. Сливен, кв. „М.Малчев“, гр. Търговище, с. Тополчане, община Сливен и с. Голямо Ново, община Търговище, в периода 20 юли – 20 октомври 2020 г. Докладът обхваща три основни тематични полета: Условия на живот (жилища, инфраструктура, отопление); Собственост на жилищата и нагласи към узаконяването им (документи за собственост, нагласи към узаконяване, идеалната нова къща, достъп до общинско жилище); Доходи на домакинствата и нагласи към целево микрокредитиране (доходи на домакинствата и нагласи към използване на микрокредити).

В допълнителен раздел са представени факторите, които влияят на знанието, нагласите и опита на домакинствата във всяко едно от изследваните места. За целта са използвани три групи индикатори: индикатори за площ на жилището (брой стаи, стандартизирана площ, терцилна площ); индикатори за доход (общ чист месечен доход, доход на човек от домакинството, еквивалентен разполагаем доход); индикатори за социокултурни специфики (майчин език и религиозна принадлежност.)

В изследването са обхванати жилища с площ от 8 до 250 кв. м. По множество показатели между тях се наблюдават по-скоро регионални разлики (между общините Сливен и Търговище), отколкото разлики по тип населено място (град – село). В изследваните общности се установи значително голям дял на пренаселените жилища: 88% в с. Тополчане, 35% в с. Голямо Ново и приблизително 42% в двата градски квартала „Надежда“ (Сливен) и „Малчо Малчев“ (Търговище). Пренаселеността е един от основните белези на бедност и лоши жилищни условия и оказва огромно влияние върху задълбочаването на социалните неравенства.

Изследван е достъпът на домакинствата до електроенергия, водоснабдяване, канализация и сметосъбиране. Жителите на обхванатите в проучването квартали имат различни проблеми с достъпа до тези базови комунални услуги. В община Сливен (кв.„Надежда“ и с. Тополчане) приблизително една четвърт от домакинствата не са свързани с електропреносната мрежа, а се налага да взимат ток от съседите. Достъпът до течаща питейна вода в тези два квартала е още по-затруднен. В кв.„Надежда“ само две трети от домакинствата са свързани с общинския водопровод, останалите взимат основно с маркуч от съседите. В Тополчане две трети от домакинствата са свързани с водопровод, но цели 17% не са и нямат от къде да вземат вода в близост. Достъпът до канализация е огромен проблем в двете села и кв. „Малчо Малчев“ като между 13% и 24% от изследваните домакинства в тях не са свързани с общинската мрежа, нито имат септични ями. Липсата на каквато и да е система на сметосъбиране засяга най-вече жителите на село Тополчане (44%), но касае и значителни дялове от домакинствата в

кв.„Малчо Малчев“ (21%) и с.Голямо Ново (12%). Основна причина за липсата на достъп до инфраструктура и базови комунални услуги във всеки един от изследваните квартали е незаконният статут на жилищата.

С оглед на рисковете от енергийна бедност са изследвани методите на отопление през зимата (дърва, електричество, газ и пелети), както и стратегията за отопление на жилищата (една стая, някои стаи, всички стаи), като са изследвани и сезонните разходи за отопление на твърдо гориво и на електроенергия. Резултатите показват, че едва между една пета и една трета от домакинствата успяват да отоплят всички стаи в жилището си през зимата, докато останалите домакинства прибягват до различни стратегии, свързани с отопляване на отделни части от жилището. Важно е да се отбележи, че за разлика от други държави в Европа, България няма приета единна дефиниция за енергийна бедност, така че да се гарантира справедливо разпределение на помощите за отопление. Поради факта, че се наблюдава почти универсална практика с отопление на твърдо гориво (дърва и въглища) разходите за електроенергия през зимния сезон не се повлияват в значима степен, така че допълнително да застрашат нивата на бедност.

Резултатите показват, че всеки квартал има свои собствени специфики и жилищните политики трябва да бъдат подготвени целево на микро ниво. Особено внимание заслужава кв. „Надежда“ в Сливен, където ясно се откроява ситуация на „гето в гетото“ и етнизиране на бедността. Същевременно кварталът е изключително презастроен и пренаселен, така че са възможни само консенсусни междугрупови политики. Основният общ проблем е фактът, че много голям дял от домакинствата във всеки един от кварталите живеят в жилища с неизяснен статут. Това поставя техните обитатели в постоянен риск от евикция. Същевременно, трябва да се подчертае, че живущите в незаконни сгради нямат отговорност като собственици вкл. за плащане на данъци и такси, което е в ущърб на местните общински бюджети – това затваря своеобразен порочен кръг от невъзможни интервенции.

В контекста на глабална пандемия от Ковид-19, докладът обръща изрично внимание, че и четирите квартала се намират в непосредствен епидемичен риск, доколкото имат проблеми с достъпа до сметосъбиране, както и инфраструктурни проблеми с канализацията. Тези проблеми трудно могат да бъдат преодолени самостоятелно от хората в кварталите без адекватни публични политики, доколкото значителна част от домакинствата (между 57 и 87,5%) се намират под националната линия на бедност.

1. Методология на изследването

1.1. Обща информация за изследването

Настоящият доклад стъпва върху изследване на четири обособени жилищни квартала с концентрация на бедност: кв.„Надежда“ (гр. Сливен), кв.„Малчо Малчев“ (гр. Търговище), село Тополчане (община Сливен) и село Голямо Ново (община Търговище). Изследването е реализирано под формата на четири независими една от друга рандомизирани извадки, както е показано на таблица 1.

Таблица 1. Обем на извадките и максимална стохастична грешка при 50% дялове

Населено място	Обем на извадката	Стохастична грешка
Кв. „Надежда“, Сливен	307	± 5.2 %
Тополчане	140	± 6.4 %
Кв. „М.Малчев“, Търговище	150	± 5.2 %
Голямо Ново	201	± 4.9 %

Обходът на домакинствата в избраните квартали е направен със систематична стъпка, съобразена с общия брой на жилищата в дадения квартал, така че всички домакинства да получат равен шанс да попаднат в извадката. В кв. „М. Малчев“, Търговище и с.Голямо Ново стъпката на подбор включва всяко второ домакинство. В с.Тополчане са обхванати всеки две от три домакинства. Поради големината на кв. „Надежда“ с цел избягване струпване на адреси само в дадена част от квартала бе приет принцип за обход, основан на три различни начални точки, както е показано на фигура 1 по-долу.

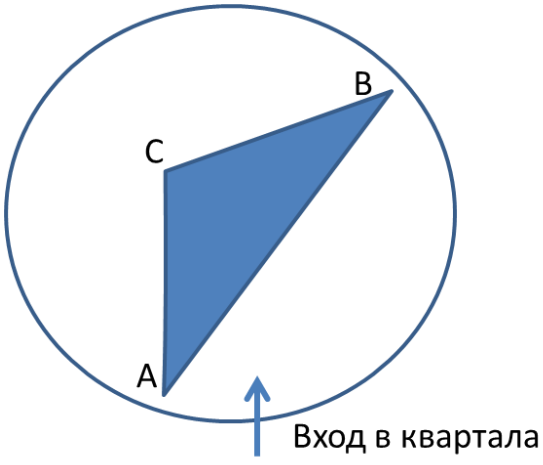

Фигура 1. Теоретична схема на първоначален подбор на стартови адреси за обход

При тази схема точките са: А.Интегрирана периферия, В.Периферия извън регулация, С.Централна част.

Принципът на обход за всяка от точките е: А: 1-ва врата на жилище, след влизането в квартала – наляво (по часовниковата стрелка, условно 7 ч.), след това всяка 10-та врата; В: 1-та врата на жилище, след достигането на крайна точка (условно на 2 ч), след това всяка 10-та врата по часовниковата стрелка, т.е. обратно на връщане към „входа“; С: 1-та врата напред и в ляво след достигането на условния център на квартала (условно към 10 ч), след това всяка 10-та врата по часовниковата стрелка.

Поради обявяването на извънредно положение, а след това епидемична обстановка във връзка с Ковид-19, теренната работа в двете области се размина по време, доколкото беше съобразена с нивата на заболеваемост в регионите. Теренната работа в община Търговище беше проведена в периода 20 юли – 30 август 2020 г., а в община Сливен в периода 20 август – 20 октомври 2020 г. Това може да е довело до някои регионални разлики в отговорите. Доколкото анализът не стъпва на общ агрегат от данни, а четирите извадки биват разглеждани в съпоставителен план, това разминаване във времето не влияе на достоверността, но следва да се има предвид при изводите и препоръките.

1.2. Демографски характеристики на изследваните домакинства

В община Сливен се наблюдава значима разлика в броя членове на домакинствата, като тези в кв. „Надежда“ са значително по-малки от онези в с. Тополчане. Големината на домакинствата в кв. „М.Малчев“, Търговище и с. Голямо Ново е сходна с тази в кв. „Надежда“. Село Тополчане се отличава и с най-младата възрастова структура, като децата до 13 г. са над 29% от населението, а младежите са над 36%. Това може да се обясни с по-високите нива на миграция в чужбина на лицата между 30 и 64 г., както и с ниската продължителност на оставащия живот след 65 г. възраст.

Таблица 2. Структура на реализираните извадки по възраст, пол и населено място и среден брой на членовете в едно домакинство по населено място

Възрастова група	„Надежда“ Сливен		Тополчане		„М.Малчев“ Търговище		Голямо Ново	
	мъже	жени	Мъже	жени	мъже	жени	Мъже	жени
0 до 4	3.2%	2.1%	4.5%	1.1%	3.6%	3.8%	3.3%	2.1%
5 до 13	6.7%	7.8%	12.7%	10.9%	10.0%	7.2%	6.4%	10.2%
14 до 17	7.8%	5.1%	4.1%	5.6%	4.2%	4.6%	4.6%	3.3%
18 до 29	7.6%	5.7%	12.7%	14.0%	7.2%	5.4%	7.2%	6.1%
30 до 64	23.0%	25.8%	17.0%	15.2%	20.2%	21.2%	23.2%	22.6%
65 и повече	2.5%	2.9%	1.1%	1.2%	4.8%	7.6%	3.9%	7.2%
Среден брой членове в домакинство	3.1		4.7		3.3		3.3	

Разгледани през призмата на езика, който най-често се говори в домакинството на изследваните лица, се наблюдават съществени разлики между населените места в община Сливен и населените места в община Търговище. В сливенските квартали преобладаващият майчин език е ромски, но турският има съществен дял в кв. „Надежда“. В кварталите в община Търговище, преобладаващият език е турски, но на второ място по употреба е българският език, а ромски се говори от съвсем малка съвкупност от домакинства.

Таблица 3. Разпределение на домакинствата по най-често говорим език в тях и населено място (в %)

	„Надежда“ Сливен	Тополчане	„М.Малчев“ Търговище	Голямо Ново
Български	2.0	13.8	30.6	24.0
Ромски	70.7	83.3	2.7	4.5
Румънски	0.7	2.2	0.0	0.0
Турски	26.7	0.7	66.0	71.5
Друг	0.0	0.0	0.7	0.0

Изследваните квартали се различават значително и по религиозната принадлежност на лицата, живеещи в тях. Ислямът е основното вероизповедание в кв.“М.Малчев“, Търговище и Голямо Ново, но значителен дял мюсюлмани има и в кв. „Надежда“, Сливен. В кв. „Надежда“, Сливен и Тополчане преобладават евангелските деноминации. В Тополчане, кв. „М.Малчев“ и Голямо Ново са обхванати и лица, които се самоопределят като православни християни. В кв. „Надежда“ и Тополчане малко над 10% от респондентите се самоопределят като нерелигиозни.

Таблица 4. Разпределение на домакинствата по религиозна принадлежност и населено място (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Православни християни	2.9	20.3	23.1	16.8
Мюсюлмани	17.6	0.7	72.7	80.7
Евангелска църква	67.8	65.2	2.8	1.0
Друга	0.3	2.9	0.7	0.5
Не съм религиозен	11.4	10.9	0.7	1.0

Върху средния брой лица, които живеят в домакинството, значение оказва и фактът, че изследваните квартали са засегнати от циркулярната трудова миграция в чужбина. В това отношение кв. „М.Малчев“, Търговище и Голямо Ново са засегнати в много по-висока степен от кв. „Надежда“, Сливен и Тополчане, като приблизително една пета от домакинствата в извадката имат поне един член зад граница, всъщност средният брой лица зад граница е по-голям от три. Кв. „Надежда“ е най-слабо засегнатият квартал като относителен дял, но същевременно трябва да се има предвид, че кварталът е над десет пъти по-голям от всяко от другите места и в абсолютни стойности това означава повече засегнати домакинства.

Таблица 5. Дял на домакинствата с членове в чужбина, среден брой членове в чужбина на домакинство и населено място

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Дял на домакинствата с членове в чужбина	3.9%	7.9%	22%	18.4%
Среден брой членове в чужбина	2.8	3.4	3.4	3.8

Екипът използва и косвен индикатор за гъстота на населяването на изследваните квартали, основана на наличието на съвместни ползватели на жилищните сгради (стая или етаж от сгр), в която живеят респондентите. Самият индикатор има и функция на контролен инструмент от гледна точка на случайния обход и определяне на стъпката за подбор на домакинства. В това отношение се наблюдава изключително голяма разлика между отделните квартали, като за кв. „Надежда“, Сливен може да се каже,

че е свръх пренаселен като гъстота на населението. Същевременно в Голямо Ново и кв. „М.Малчев“, Търговище – поради броя на членовете на други домакинства, с които се споделя жилище – можем да допуснем, че става дума за отделни членове на разширени семейни домакинства.

Таблица 6. Дял на домакинствата, които споделят жилищна сграда с друго домакинство и среден брой на членовете в другите домакинства в сградата

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*"М.Малчев" Търговище*	*Голямо Ново*
Дял на домакинствата, които споделят жилищна сграда с друго домакинство	81.4%	68.6%	2.7%	1%
Среден брой на другите членове	n.d. *	4.1	1.5 *	2 *

** Забележка: В Сливен този въпрос не е попълнен коректно от анкетьорите и не могат да се представят достоверни данни. В кв. „М.Малчев“, Търговище и с.Голямо Ново става дума за отделни домакинства, така че средната стойност е показана само индикативно*

1.3. Структура на въпросника

Въпросникът е изграден на модулен принцип, като всеки модул обхваща конкретна тема. По този начин, дори ако интервюто бъде прекъснато в даден момент, завършената към този етап на теренна работа част може да бъде използвана за анализ. Принципът на подреждане на темите следва комуникативна фуниевидна логика: тръгва от най-общото и най-познатото, за да завърши с най-частното и най-чувствителното като тема. Тематичните модули са подредени в следния порядък:

- Характеристики на жилището
- Достъп до комунални услуги
- Практики на отопление
- Собственост на жилището
- Документация на жилището
- Нагласи към узаконяване
- Представи за идеалното жилище
- Достъп до общински жилища
- Демографски характеристики на домакинството
- Доходи на домакинството
- Нагласи към микрокредитиране
- Информирано съгласие за употребата на набраните данни за целите на проекта

2. Условия на живот

2.1. Основни характеристики на жилищата

Кв. „Надежда“ в Сливен се различава от останалите по това, че делът на споделените жилищни сгради е над 70%, докато в останалите квартали основният тип жилище е самостоятелната къща. В кв.„М.Малчев“, Търговище, около 10% от изследваните домакинства живеят в къща-близнак.

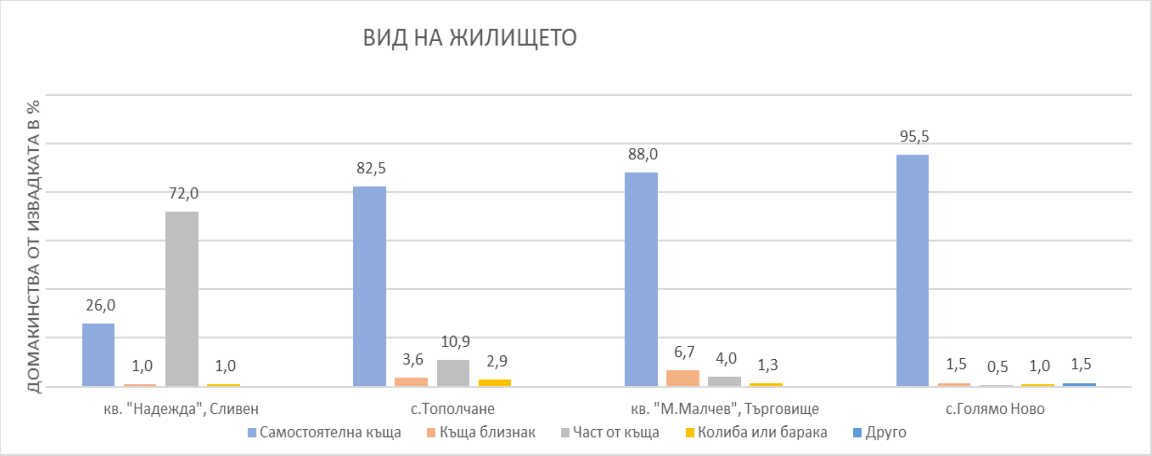

Фигура 2. Разпределение на жилищата по вид на жилището и квартал

Кв. „Надежда“ се различава от останалите квартали и от гледна точка на конструктивния материал, от който са построени жилищата. Там основният тип конструкция са съвременните къщи, изградени с тухли и бетонна плоча. В двете села – Голямо Ново и Тополчане над половината от жилищата са едноетажни къщи, изградени от кирпич. В кв.„М.Малчев“, Търговище най-често срещаният строителен подход е от тухли с гредоред. Въпреки това там се наблюдава най-голямо разнообразие от конструктивни решения, като приблизително една четврт от къщите са изградени от тухли с бетонна плоча, а една трета са построени с кирпич.

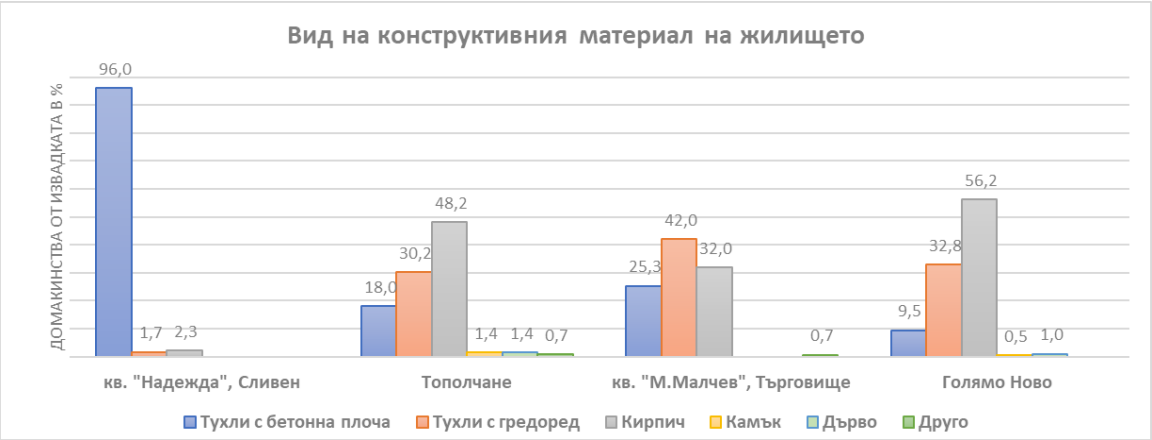

Фигура 3. Разпределение на жилищата по основен конструктивен материал и квартал

Площта на жилищата е важен показател за условия на живот от една страна, а от друга може да послужи като индикатор за социалното неравенство. Най-голяма разлика между големината на най-голямата и най-малката къщи се наблюдава в кв. „Надежда“, а най-малка е разликата в с. Тополчане. В Тополчане обаче средният стандарт за големина на жилище е много по-нисък. На практика половината от домакинствата в квартала живеят в жилища с площ до 50 кв. м. Най-големи са жилищата в Голямо Ново, като последният квартил започва от 95 кв. м. Особено изразена е разликата в условията на живот при сравнение между двете села в изследването. Средните 50% от съвкупността в Тополчане живеят на площ между 40 и 65 кв. м., докато средните 50% от съвкупността в Голямо Ново живеят на площ между 60 и 95 кв. м., както е илюстрирано на фиг. 4.

Таблица 7. Основни параметри на площта на жилищата в кварталите (в кв.м)

	„Надежда“ Сливен	Тополчане	„М.Малчев“ Търговище	Голямо Ново
Най-малко жилище	8	15	10	8
Най-голямо жилище	250	150	150	200
Среден размер на жилищната площ	59	54	73	77
медиана на жилищната площ	60	50	70	70

С цел по-детайлна съпоставка на четирите квартала, разпределението на жилищата по закръглена площ[1] и населено място е илюстрирано на фигура 5. Очертава се нормално разпределение с леко изтеглено дясно рамо, т.е. има отделни по-големи къщи. Натрупванията в десетиците (20, 30, 40 и т.н. кв. м.) е резултат от закръгляването и от естествената комуникативна логика на ежедневния език. От графиката много ясно се вижда, че модата в отговорите е 60 кв. м. като най-голям е делът на къщите в Голямо Ново, но и дори без тях, това щеше да е мода на цялата съвкупност. По отношение на кв. „Надежда“ в Сливен много добре се откроява и неравенството - натрупванията в най-ниските стойности, но и отклоненията в най-високите стойности.

[1] Закръгляването е направено при стъпка 5 кв. м. и спазване на принципа на най-близка стойност, т.е. 1 и 2 се закръглят надолу към 0, 3 и 4 се закръглят нагоре към 5; съответно 6 и 7 се закръглят надолу към 5, а 8 и 9 се закръглят нагоре към 10.

-

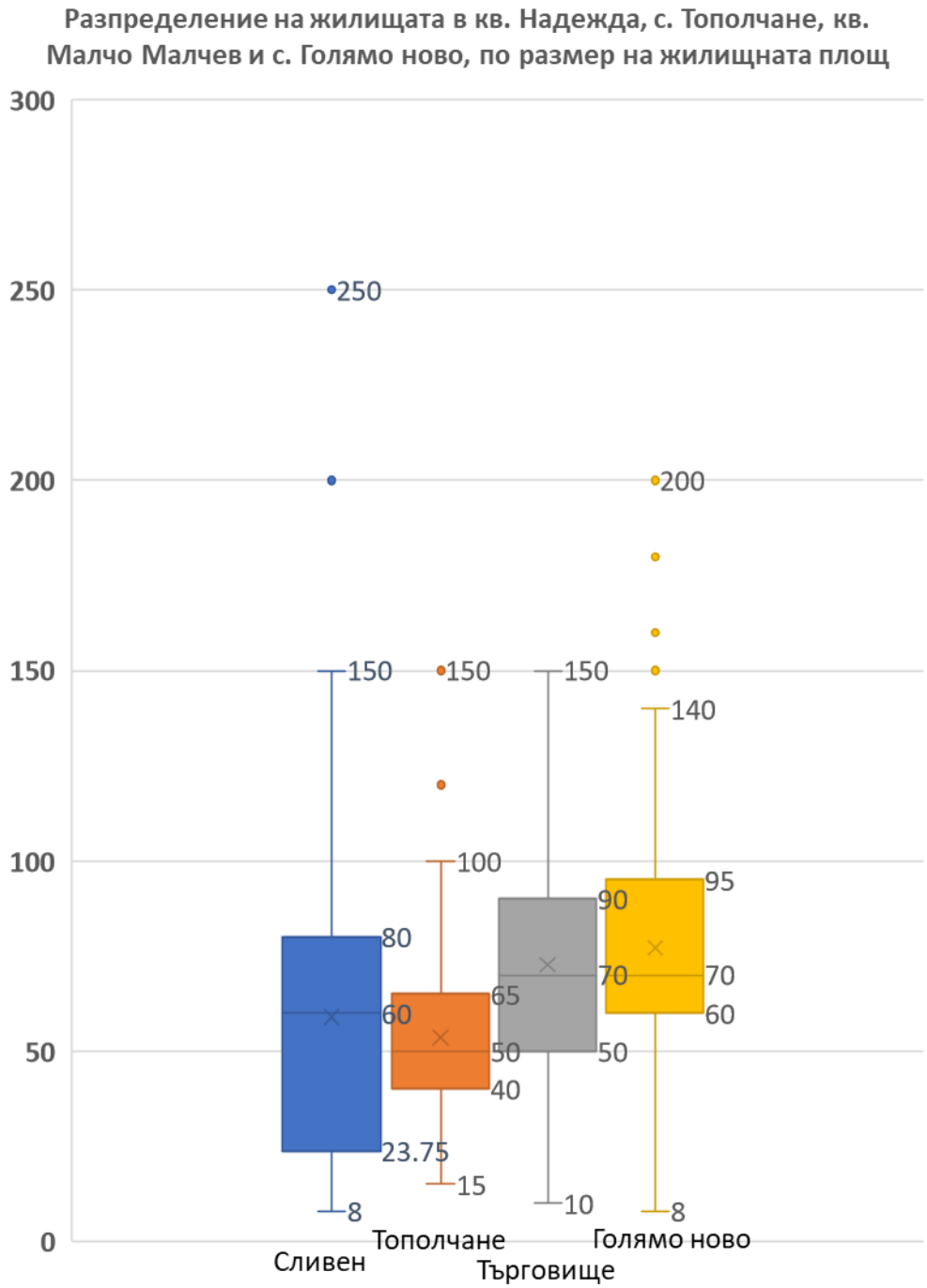

Фигура 4. Квартилно разпределение на жилищата в изследваните квартали

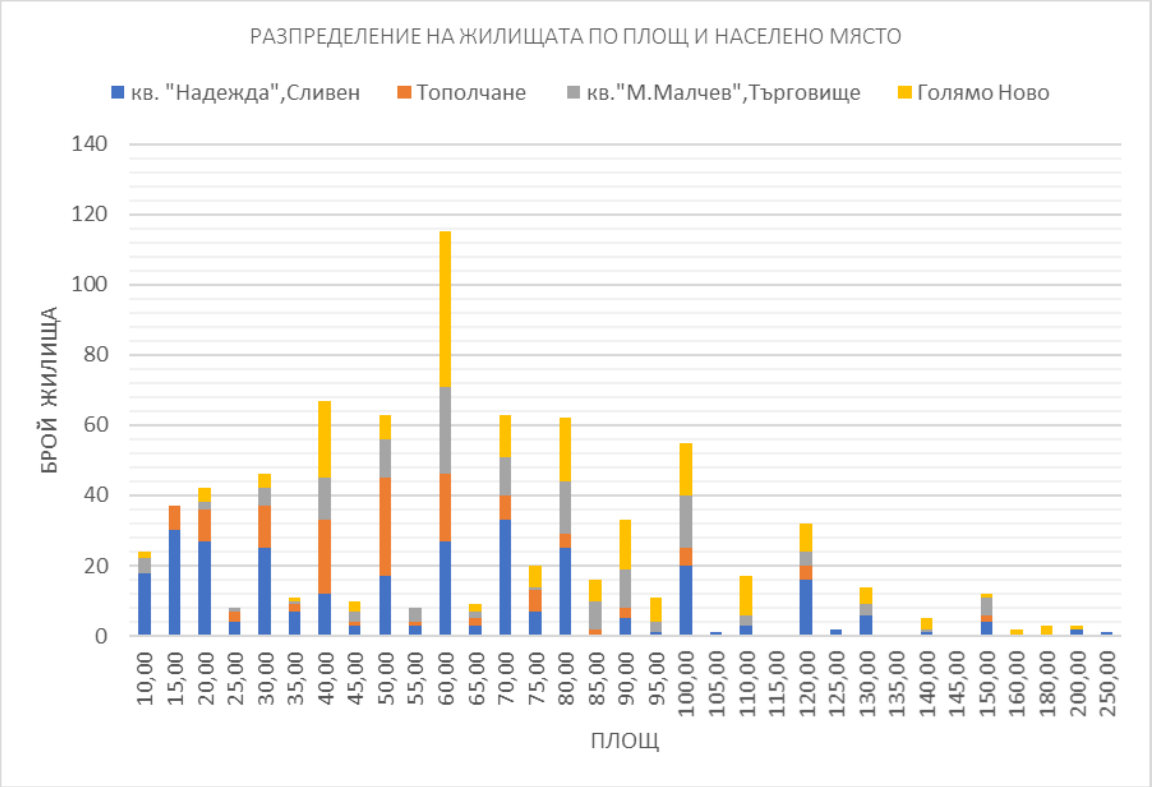

Фигура 5. Разпределение на жилищата по закръглена площ и населено място

Размерът на дворното място също е показател за разликите в условията на живот между отделните изследвани квартали. В кв. „Надежда“, Сливен над една трета от домакинствата живеят в жилища без прилежащо дворно място, а дори най-големият двор е едва 100 кв. м. – още един индикатор за изключително високата гъстота на заселване на пространството. Големината на дворните пространства и обезпечеността на домакинствата с дворове са значително по-високи в двете населени места от община Търговище, спрямо тези от община Сливен.

Таблица 8. Основни параметри по отношение на прилежащата към жилищата дворна площ в кварталите

	„Надежда“ Сливен	Тополчане	„М.Малчев“ Търговище	Голямо ново
Дял на жилищата без прилежащ двор (в %)	37.1	9.2	6.7	5
Размер на най-големия двор (в кв.м)	100	1000	2500	4000
Среден размер на дворната площ (в кв. м)	13.2	78.8	363.9	491
Медиана на дворната площ (в кв.м)	10	20	100	200

Несъмнено важен показател за условията на живот е и пренаселеността на жилищата. За да се изготви тази оценка е взет предвид т.н. коефициент на пренаселеност, който показва какъв е делът на домакинствата, които живеят в по-малък от необходимия им брой стаи. Това съотношение е изчислено по методологията на Евростат, като е взето предвид следното определение: „Дадено лице живее в пренаселено домакинство, ако домакинството няма на разположение съответния брой стаи по отношение на следния състав на домакинството:

- Една стая за едночленно домакинство
- Една стая за всяка партньорска двойка в домакинството
- Една стая за всяко несемейно лице над 18 години
- Една стая за двама души от един и същи пол на възраст 12-17 години
- Една стая за всяко лице на възраст 12-17 г., ако лицата на тази възраст са от различен пол
- Една стая за всеки две деца на възраст под 12 години“[2]

На таблица 9 по-долу са илюстрирани разпределенията по коефициента на пренаселеност. Като най-проблемно в това отношение се очертава с. Тополчане, където приблизително 88% от домакинствата са пренаселени, а най-малък е делът на пренаселените домакинства в с. Голямо Ново.

Таблица 9. Разпределение на домакинствата в зависимост от това дали домакинството разполага с необходимия брой стаи, съответстващ на състава на домакинството по възраст и пол (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
По-малък от необходимия им брой стаи	41.4	87.9	41.6	34.8
Съответства на необходимия им брой стаи	20.2	7.9	26.8	29.4
По-голям от необходимия им брой стаи	38.4	4.3	31.5	35.8

[2] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary%3AOvercrowding_rate

2.2. Инфраструктурна обезпеченост на жилищата

Средната площ на жилищата дава отражение както върху броя на стаите, използвани за спане, така и върху видовете сервизни помещения, с които разполага домакинството. Между четирите изследвани места не се наблюдава статистически значима разлика в дела на домакинствата, които разполагат само с една стая и той варира от около 35% в Търговище до около 40% в Тополчане. Най-съществена разлика се наблюдава в дела на жилищата с три и повече стаи, като в Тополчане в подобни жилища живеят около 5% от домакинствата в изследваната извадка. В останалите квартали в тристайни жилища живеят около 15% от домакинствата, а в кв. „Малчо Малчев“ около 5% живеят в четиристайни жилища. Жилища с 5 и 6 стаи използвани за спане са регистрирани само в кв. „Надежда“, Сливен и Голямо Ново, но и в двата случая става дума за единични отклонения в жилищната площ, свързана с този брой стаи.

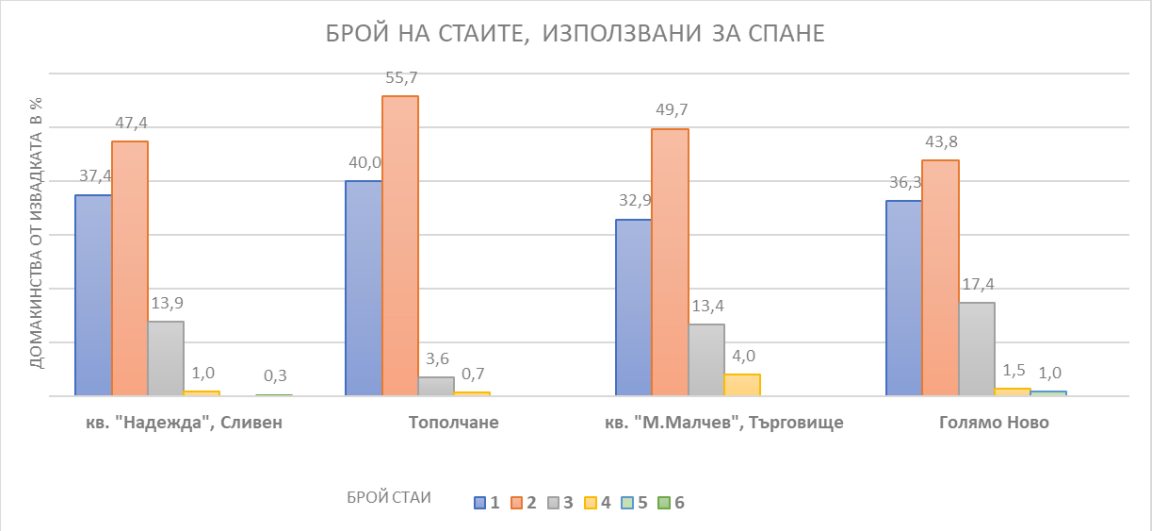

Фигура 6. Разпределение на жилищата по брой на стаите, използвани за спане

По отношение на обезпечеността по видове сервизни помещения се наблюдават силно изразени регионални разлики между Сливен и Търговище. Домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ и в с. Голямо Ново са значително по-добре обезпечени с всекидневна, баня, килер, гараж и плевня. Наблюдават се и разлики в зависимост от вида на населеното място, като в селата делът на домакинствата, които ползват тоалетна на двора е значително по-висок от този на градските домакинства в съответната община. И обратното, градските домакинства в по-голяма степен имат достъп до тоалетна вътре в жилището си.

Таблица 10. Обезпеченост на жилищата с някои видове сервизни помещения по квартали (в %)

	"Надежда" Сливен	Тополчане	„М.Малчев" Търговище	Голямо Ново
Кухня	51.5	27.1	41.3	48.8
Всекидневна	29.0	15.7	61.3	68.2
Баня	33.2	35.0	63.3	61.7
Тоалетна вътре в жилището	26.8	19.3	37.3	19.9
Тоалетна на двора	68.4	82.1	70.0	90.5
Килер или склад	20.6	10.0	50.7	60.2
Работилница	2.3	0.7	8.0	1.5
Гараж	6.9	1.4	19.3	14.4
Плевня,сайвант	6.5	3.6	26.7	37.3
Обор, кочина, кошара, козарник	10.5	5.0	8.7	10.9

Освен големината на жилището и наличието на стаи за спане и сервизни помещения, важно условие за качеството на живот е достъпът до комунални услуги. По отношение на електроенергията се наблюдава почти универсален достъп, но с ясно изразена регионална специфика. Вероятно поради големия брой незаконни жилища в двата квартала от Сливенска община приблизително една четвърт от домакинствата получават достъп до електроенергия като използват достъпа на своите съседи.

Таблица 11. Достъп на домакинствата до електроенергия по квартали (в %)

	„Надежда" Сливен	Тополчане	„М.Малчев" Търговище	Голямо Ново
Свързани са с електропреносната мрежа	74.7	75.7	98.0	99.0
Взимат от съседите, понеже са извън регулация	24.7	22.1	0.7	-
Нямат електричество	0.7	2.1	1.3	1.0

За разлика от достъпа до електроенергия, достъпът до течаща питейна вода е значително по-затруднен, особено в двата квартала от община Сливен. На практика в кв. „Надежда" едва две трети от домакинствата са свързани с общинската мрежа. Въпреки това най-проблемна изглежда ситуацията в с. Тополчане, където приблизително 17% от домакинствата нямат достъп до питейна вода и няма от къде да вземат в близост.

Таблица 12. Достъп на домакинствата до течаща вода по квартали (в %)

	"Надежда" Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев" Търговище*	*Голямо Ново*
Свързани са с общинския водопровод	67.6	74.1	96.6	96.5
Вземат с маркуч от съседите	24.2	6.5	0.7	0.5
Разчитат на собствен кладенец	-	-	0.7	-
Нямат в дома, но има обществена чешма в близост	3.6	2.2	2.0	1.0
Не, и няма от къде да се вземе в близост	4.6	17.3	-	2.0

Достъпът до канализация обаче изглежда още по-голям проблем, който на практика засяга и четирите квартала. В този случай не само с. Тополчане, но и двата квартала в община Търговище са засегнати в много висока степен. Може да се каже, че делът на домакинствата в Тополчане, които нямат достъп до канализация, но нямат и септична яма е привидно изненадващо висок. Тук е моментът да се припомни обаче, че медианата на дворните пространства в Тополчане е 20 кв. м., т.е. 50% от жилищата там нямат условия да изградят септична яма в собствения си двор.

Таблица 13. Достъп на домакинствата до канализация по квартали (в %)

	„Надежда" Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев" Търговище*	*Голямо Ново*
Да, свързани сме с общинската мрежа	70.0	69.1	56.4	29.9
Да, имаме септична яма	28.3	7.2	30.9	51.7
Нямаме канализация	1.6	23.7	12.8	18.4

Достъпът до сметосъбиране също разкрива значим инфраструктурен проблем в условията на живот в тези квартали. Над две трети от домакинствата в кв. „Надежда", Сливен изхвърлят боклука си в торби пред врата на жилището, които биват събирани с каруца няколко пъти седмично. Предвид гъстотата на заселване на квартала обаче това е рискова предпоставка за възникване на нежелани епидемични обстоятелства, свързани с болести на лошата санитарна среда. Кв. „Надежда" обаче не е най-проблемното място в това отношение. В село Тополчане под 1/4 от домакинствата имат достъп до контейнери за сметосъбиране, а при почти половината домакинства никой не събира изхвърлените боклуци. Значително голям дял от домакинствата в кв. „М.Малчев", Търговище и Голямо Ново страдат от същия проблем – липса на всякакъв режим за сметосъбиране в дадения квартал.

Таблица 14. Достъп на домакинствата до сметосъбиране по квартали (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Контейнер в близост до входната врата	8.9	6.5	21.6	9.5
Контейнер, през няколко къщи	20.1	16.5	52.0	75.6
Торби пред вратата, събирани няколко пъти седмично	69.6	33.1	5.4	3.0
Няма контейнер. Никой не минава да събира торби	1.3	43.9	20.9	11.9

Отопление през зимата/ Енергийна бедност

2.3. Отопление през зимата

Отоплението през зимата може да се превърне в значим фактор за задълбочаване на бедността или за циклично попадане в капана на бедност, поради натрупани дългове, от една страна. От друга страна е пряко свързано с качеството на въздуха, който домакинствата са принудени да дишат през зимния отоплителен сезон. Основният източник на отопление и в четирите квартала са т.нар. печки на твърдо гориво (дърва и въглища). В кв. „Надежда“, Сливен е регистриран и относително висок дял на домакинствата, които се отоплят с електрически ток, посредством радиатори, калорифери или климатици. Най-проблемна изглежда ситуацията в с. Голямо Ново, където над 10% от домакинствата декларират, че нямат средства да се отоплят през зимата.

Таблица 15. Разпределение на домакинствата в зависимост от метода за отопление през зимата по квартали (в %)*

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Дърва и въглища	89.9	97.1	94.7	87.1
Електичество	18.6	0.7	2.7	1.0
Газ	0.7	-	-	-
Парна инсталация на пелети	1.0	0.7	1.3	-
Нямаме възможност да се отопляваме	1.0	1.4	0.7	11.4

**Забележка: сумарният дял в някои случаи превишава 100%, защото респондентите имат право да посочат повече от един начин за отопление*

Вероятно поради различната големина на жилищата, както и поради различните стратегии за отопляване (разгледани по-долу в текста), в отделните населени места е регистрирана различна нужда от ресурси, които да осигурят отоплението през зимата. В Тополчане, кв. „М.Малчев“ , Търговище и Голямо Ново нужното количество дърва е оценявано на над 9 куб. м, но се наблюдава изключително голяма разлика в съобщаваната цена. Причината за такова вариране в цената се дължи на огромните разлики в пазарните цени на национално ниво между дървата за горене от твърди широколистни видове (71,49 лв./м^3), от меки широколистни видове (55,84 лв./м^3) и вършини (29,73 лв./м^3)[3] и съответно във вариациите в качеството, което се предлага в различните квартали. В кв. „Надежда“, Сливен нужното количество дърва е малко над 6 куб. м., но фактически за него е регистриран най-висок разход (около 91,33 лв./м^3), докато средната цена в Тополчане и кв. „М.Малчев“ , Търговище е близка до средните нива за страната за твърди широколистни видове (т.е. около 73 лв.).

[3] По данни на НСИ за средногодишни цени, Forestry1.1.

Таблица 16. Методи за отопление на домакинствата през зимата по квартали*

	„Надежда“, Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ , Търговище*	*Г. Ново*
Дърва (куб.м)	6.14	9.15	9.56	9.67
Въглища (тон)	5*	3*	4.46	5.08
Сума (лв.)	560.74	665.63	700.12	832.36

** Забележка: съвкупностите включват твърде малък брой домакинства*

Съгласно предварителното допускане на екипа на Хабитат България е възможно зимно време домакинствата в изследваните квартали да изпадат в по-дълбока бедност, заради повишаването на разходите за електроенергия. Допускането се оказва вярно и изследваните лица съобщават за по-високи зимни сметки, в сравнение с разходите през лятото. Въпреки това, единствено в кв. „Надежда“, Сливен може да се говори за значима разлика, която вероятно се дължи на онези 18% от домакинствата в квартал „Надежда“, които се отоплява с електричество. В останалите квартали преобладаващият дял от домакинства, отопляващи са на твърдо гориво, фактически не променят съществено разходите си.

Таблица 17. Среден средномесечен разход за електроенергия през зимния и през летния сезон по квартали (в лв.)

	„Надежда“, Сливен	**Тополчане**	**„М.Малчев“ , Търговище**	**Голямо Ново**
Зимен сезон	120.34	128.13	55.02	47.49
Летен сезон	95.89	117.43	49.56	46.51

За да оптимизират своите разходи, домакинствата използват различни стратегии за отопление на жилищата си през зимата. Данните показват, че между различните квартали не се наблюдават твърде големи разлики. Има лека тенденция в двете градски махали да се отоплява всички стаи, както и спалните да се затоплят само преди лягане в малко по-висока степен, докато в селата е малко по-висок делът на домакинствата, които се събират да живеят само в една стая от жилището. В този случай е важно да се припомни обаче, че на практика 80% от жилищата, обхванати в това изследване, имат до две помещения, в които обичайно се спи, а около 1/3 от жилищата така или иначе са съставени от едно помещение, т.е. нормално е да няма съществени различия, защото всеки един отговор може да се приеме за верен и е въпрос на моментна субективна интерпретация в хода на анкетирането.

Таблица 18. Разпределение на домакинствата в различните квартали, в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията (в %)

	„Надежда“ Сливен	Тополчане	„М.Малчев“ Търговище	Голямо Ново
Отопляваме всички стаи, за да е топло цялото жилище	33.9	21.3	33.1	20.9
Отопляваме основно една стая, в която се събираме през деня и затопляме спалните само преди лягане	42.1	31.6	39.9	33.8
Отопляваме само една стая, в която основно се събираме да живеем през зимата	24.0	39.7	26.4	29.9
Събираме се всички в една стая без отопление, и така тя се стопля, защото сме много хора	-	7.4	-	0.5
Друго	-	-	0.7	14.9

3. Собственост на жилището и нагласи към узаконяване, преместване и ново жилище

3.1. Собственост на жилището и земята

В масовия случай, във всички квартали собствеността на жилищата принадлежи на главата на домакинството или близки негови роднини (които са го предоставили за безплатно ползване). По-значима разлика се наблюдава в кв. „М.Малчев“ , Търговище, където 6% от домакинствата живеят в общински жилища. Спрямо кв. „Надежда“, Сливен, в останалите три квартала има случаи на наемане на жилище от човек, с когото главата на домакинството или партньорът не са в роднински взаимоотношения.

Таблица 19. Разпределение на домакинствата в различните квартали, в зависимост от собствеността на жилището (в %)

	„Надежда“, Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ , Търговище*	*Голямо Ново*
Главата на домакинството или неговия партньор	63.2	83.9	75.2	85.6
Близки роднини, безплатно	36.2	7.3	9.4	7.5
Близки роднини, наем	0.7	-	0.7	-
Друг човек, безплатно	-	-	2.7	2.0
Друг човек, с когото не сме роднини, и му плащаме наем	-	2.9	4.7	4.0
Общинско жилище	-	1.5	6.0	-
Не знам/не съм сигурен	-	4.4	1.3	1.0

Много големи разлики между кварталите се наблюдават обаче, когато става дума за наличните документи за собственост. В кв. „М.Малчев“, Търговище и Голямо Ново преобладаващият дял от главите на домакинства притежават нотариален акт за жилището и земята или договор за покупка от предишен собственик (без нотариален акт). За разлика от това, в кв. „Надежда“ какъвто и да е документ за собственост имат едва 12,8% от анкетираните. Почти три четвърти от домакинствата нямат никакъв документ. Съвкупността от домакинства в Тополчане е разделена на две приблизително еднакви части – 56,9% имат някакъв документ за собственост, докато останалите 43,1% нямат документи или не знаят дали има такива.

Таблица 20. Разпределение на домакинствата, които са собственици на жилището в зависимост от наличието на документи за собственост на жилището и земята (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Нотариален акт за жилището и земята	10.8	37.2	71.1	78.7
Нотариален акт за жилището, с отстъпено право за строеж	-	11.7	1.6	0.5
Нотариален акт само за земята, без документ за жилището	0.7	2.9	-	-
Отстъпено право на строеж, без документ за жилището	0.3	3.6	-	-
Имаме договор за покупка, но без нотариален акт	1.0	1.5	14.8	12.8
Нямаме документи за жилището или земята	72.9	21.2	5.5	3.7
Не знам какви документи има	14.4	21.9	7.0	4.3

3.2. Нагласи за узаконяване

Във всички изследвани квартали се наблюдава изключително високо ниво на желание жилището да бъде узаконено. В с.Тополчане, кв. „М.Малчев“ , Търговище и с.Голямо Ново почти ултимативното условие обаче е да няма големи разходи свързани с тази процедура. Вероятната причина за това е, че все пак домакинствата в тези места притежават нотариален акт или друг документ за собственост и узаконяването фактически ще засегне някои пристройки или преустройства на жилището. Съгласието в кв. „Надежда“, Сливен също е много високо, като приблизително 40% от домакинствата биха узаконили жилището си, дори и да има съществени разходи, свързани с това. Вероятната причина за подобна нагласа е обстоятелството откроено по-горе – домакинствата нямат никакви документи, които да докажат тяхното право на владеене на жилището или земята. Заради изключително малките дялове при нагласата за отказ да се узакони жилището, не е правомерно да се разглеждат допълнителни статистически разпределения за причините за отказ, тъй като няма достатъчно голяма съвкупност.

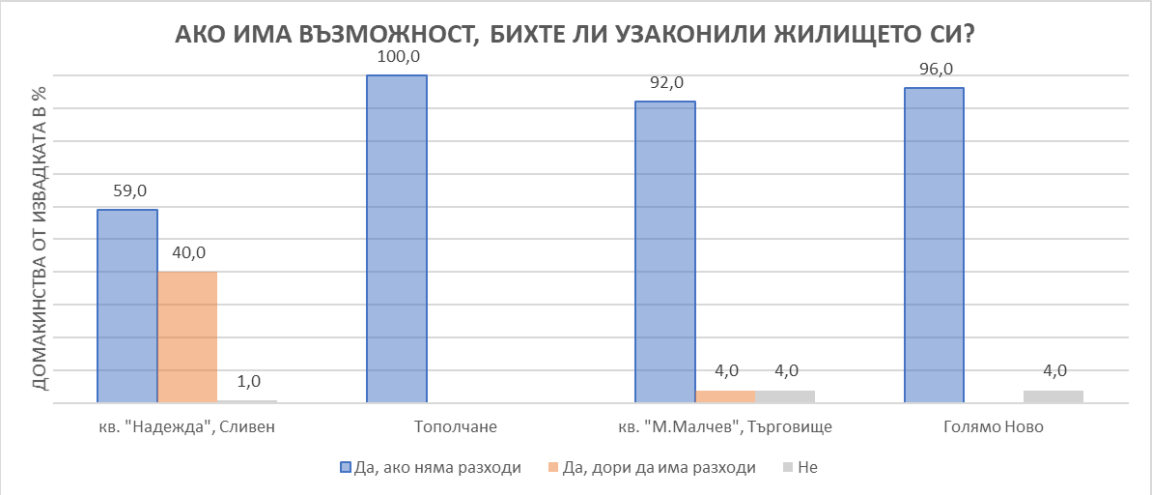

Фигура 7. Разпределение на домакинствата в кварталите, в зависимост от нагласата им за узаконяване на обитаването от тях жилище (в %)

За разлика от узаконяването на жилището, по отношение на закупуването на земя от онези, които не притежават документи за нея, се наблюдават съществени различия между отделните квартали. В кв. „М.Малчев“ , Търговище и кв. „Надежда“, Сливен от възможността да се закупи земята под жилището биха се възползвали над 80% анкетираните. В Тополчане и Голямо Ново обаче има много голям дял на отговорите „не мога да преценя“, което може да се свърже с големия дял домакинства, които не знаят какъв е правния статут на жилището в Тополчане, както и с относително високия дял на договорите без нотариален акт в Голямо Ново. Над 1/4 от домакинствата в Голямо Ново, които нямат документи за жилището или земята не биха закупили земя, което е най-високият дял сред всички изледвани квартали.

Основната причина респондентите да не заявяват готовност да закупят земята под домовете си е несигурността дали ще успеят да осигурят необходимите за това финансови средства. В Голямо Ново обаче 22% от склонните да откажат да закупят земя заявяват, че обмислят постоянна емиграция от България (което обаче представлява 0,9% от цялата съвкупност!). В Тополчане се наблюдава по-широк спектър от отговори, свързани с условията на живот.

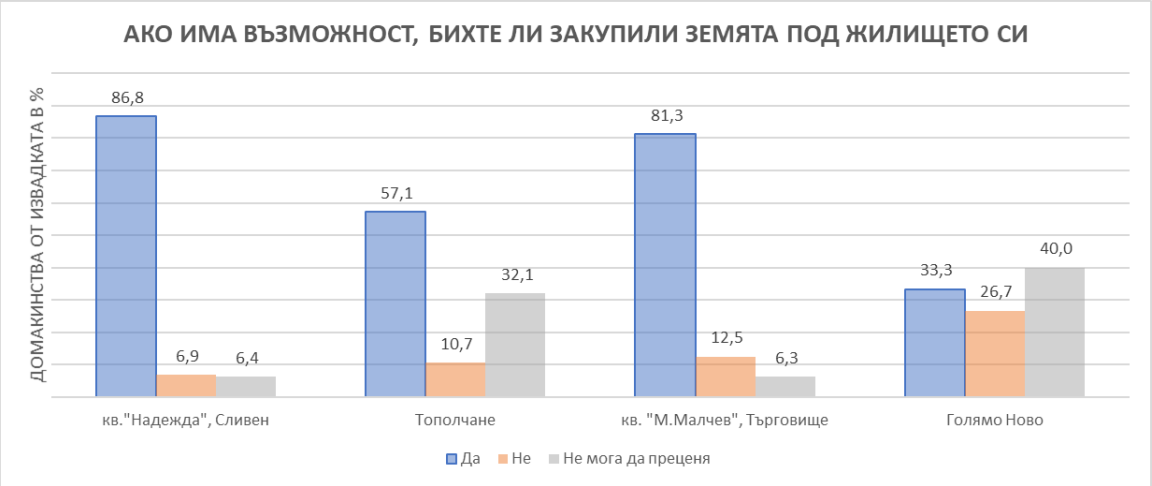

Фигура 8. Разпределение на домакинствата в изследваните квартали, които не притежават документи за собственост, според нагласата си да закупят земята, върху която се намира жилището им (в%)

Таблица 21. Разпределение на домакинствата в изследваните квартали, които не притежават документи за собственост, но не биха закупили земята под дома си, по причини да не я закупят (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Не бих могъл да намеря толкова голяма сума пари	100	58.3	100	77.8
Не ми харесва местоположението и условията на живот	-	20.8	-	-
Планираме да се преместим по-близо до роднини или приятели	-	12.6	-	-
Извън квартала е по-добре за децата	-	8.3	-	-
Извън квартала е по-добре за болните и възрастните хора	-	-	-	-
Ще емигрираме завинаги извън България	-	-	-	22.2

Закупуването на земя на друго място в квартала не се приема толкова еднозначно, колкото закупуването на земя под настоящето жилище, като основен фактор изглежда е типът на населеното място. Готовността за закупуване на земя се повишава в двата селски квартала, но намалява рязко в градските. Това може да е белег за силна вътрешна стратификация и различни зони на престиж, както и за вътрешни етнобариери между отделните субгрупи – каквото предварително

допускане е направено от изследователския екип и заложено в списъка с причините за отказ.

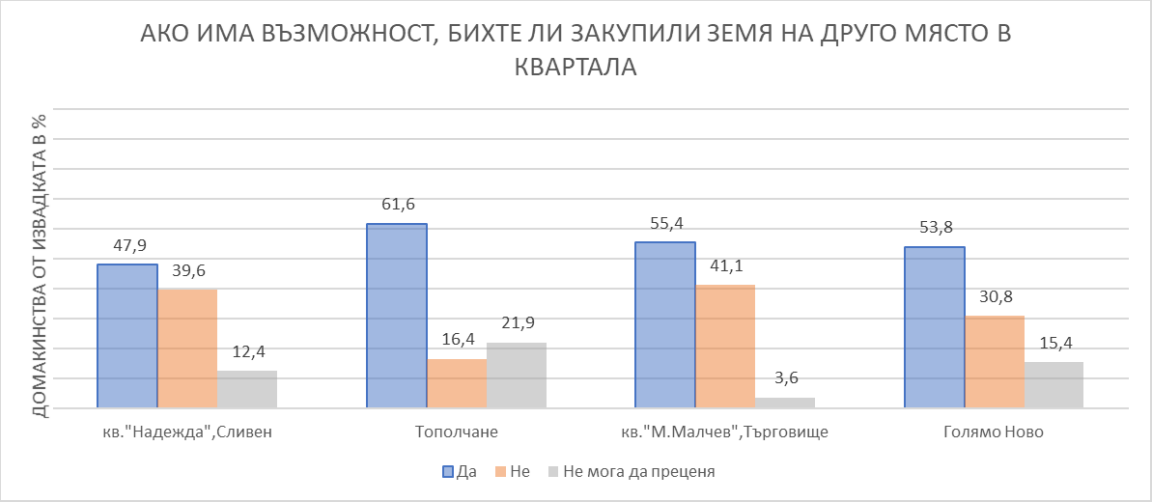

Фигура 9. Разпределение на домакинствата в изследваните квартали, които не притежават документи за собственост според нагласата си да закупят земя на друго място в същия квартал (в%)

Таблица 22. Разпределение на домакинствата в изследваните квартали, които не притежават документи за собственост, но не биха закупили земя на друго място в същия квартал, по причини да не я закупят (в %)*

	„Надежда“ Сливен	Тополчане	„М.Малчев“ Търговище	Голямо Ново
Не бих могъл да намеря толкова голяма сума пари	53.7	50.0	36.0	72.7
Никой не може да ни помръдне от тук	6.7	-	24.0	4.55
Харесва ми местоположението и условията на живот	10.4	21.4	12.0	-
Тук са нашите роднини и приятели	14.2	50.0	16.0	18.2
Там живеят други хора, които не говорят нашия език	-	7.1	-	-
Ще се местим извън квартала, заради подобри условия за децата	14.2	-	-	4.55
Ще се преместим извън квартала, заради по-добри условия за грижи за болни и възрастни хора	17.2	-	4.0	-
Ще емигрираме завинаги извън България	2.2	-	4.0	4.55
Друго	9.7	3.6	4.0	9.1

** Забележка: Сумарният дял в някои случаи превишава 100%, защото респондентите имат право да посочат повече от една причина*

Действително, липсата на налична сума престава да бъде единственият фактор и в различна степен, на различните места се появяват други причини за подобен отказ. По-специфична за конкретните квартали е нагласата за преместване извън квартала в кв. „Надежда“, Сливен; желанието да се живее в близост до родините и приятелите в

Тополчане, както и усещането, че няма смисъл да се местят на друго място в квартала, защото сегашното място им предоставя сигурност, че „никой не може да ги помръдне“ в кв. „М.Малчев“ , Търговище.

Преместването извън квартала като възможност е много по добре прието в кв. „М.Малчев“ , Тополчане и кв. „Надежда“ (и по същия начин като преместването на друго място в квартала в Голямо Ново). В Тополчане обаче се запазват същите нива на колебание („не мога да преценя“), каквито се наблюдават и при преместването на друго място в квартала.

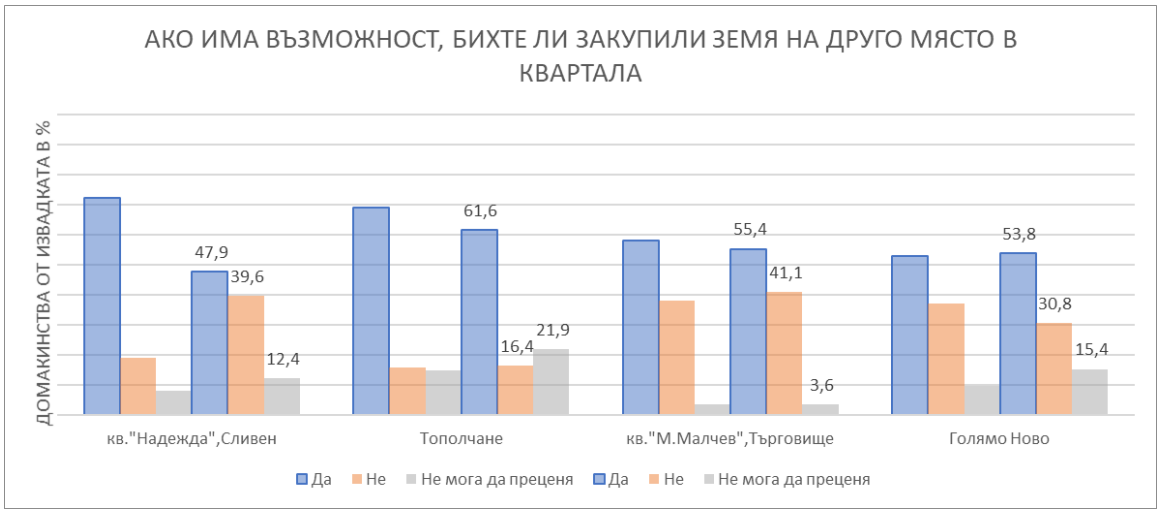

Фигура 10. Разпределение на домакинствата в изследваните квартали, които не притежават документи за собственост според нагласата си да закупят земя извън квартала (в %)

Липсата на парични средства и в този случай е основен фактор, но подчертано се появяват и други значително причини за отказ. В Тополчане водещият фактор за нежелание е обстоятелството, че в квартала живеят родните и приятелите на членовете от домакинството, а много силно изразено е и харесването на местоположението и условията на живот. Родните и приятелския кръг са вторият по значимост фактор в Голямо Ново и кв. „Надежда“, Сливен.

Таблица 23. Разпределение на домакинствата в изследваните квартали, които не притежават документи за собственост, но не биха закупили земя извън квартала, по причини да не я закупят (в %)*

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Не бих могъл да намеря толкова голяма сума пари	68.5	42.9	47.8	62.5
Никой не може да ни помръдне от тук	8.2	-	26.1	4.2
Харесва ми местоположението и условията на живот	8.2	28.6	13.0	-
Тук са нашите роднини и приятели	15.1	67.9	8.7	25.0
Там живеят други хора, които не говорят нашия език	1.4	10.7	-	4.2
Ще се местим извън квартала, заради по-добри условия за децата	-	-	-	4.2
Ще се преместим извън квартала, заради по-добри условия за грижи за болни и възрастни хора	2.7	-	-	
Ще емигрираме завинаги извън България	-	-	4.4	4.2
Друго	4.1	-	4.4	8.3

** Забележка: Сумарният дял в някои случаи превишава 100%, защото респондентите имат право да посочат повече от една причина*

3.3. Идеалната нова къща

За да може публичните политики да предложат адекватни решения за нуждите на общностите в риск така, че дадените общности да приемат конкретни интервенции, следва да бъдат оценени нуждите не само през индикаторите за депривация, но и през измерването на представи за идеалната ситуация. По тази причина в рамките на изследването беше включен модул, който има за цел да регистрира представите за това как трябва да изглежда „идеалната“ къща, която да отговори на настоящите нужди на домакинствата.

Кв. „Надежда“, Сливен се очертава като кварталът, в който има най-висок дял на предпочитанията към големи къщи. Средната идеална жилищна площ е 135,5 кв.м, а приблизително две трети от изследваните домакинства си представят жилища на два или три етажа. За разлика от кв. „Надежда“ в село Тополчане представите са за значително по-малки жилища, разгърнати основно на един етаж. Представите за жилищата в кв. „М.Малчев“, Търговище и Голямо Ново са относително сходни и като големина, и като дял на желаещите едноетажни или двуетажни къщи. Когато се сравнят резултатите между реалната средна величина на жилищата с идеалната се оказва, че жителите на кв. „Надежда“ имат усещането, че са им необходими 2,3 пъти по-големи жилища от тези, в които живеят в момента. В Тополчане идеалната къща е 1,6 пъти по-голяма, докато в кв. „М.Малчев“ и Голямо Ново идеалната къща е около 1,4 пъти по-голяма от реалното жилище.

Таблица 24. Средна площ на идеалната нова къща и разпределение на домакинствата в изследваните квартали в зависимост от желания брой етажи (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Средна площ (кв.м.)	135.4	88.6	103.6	110.1
Едноетажна	34.2	83.6	69.9	75.4
Двуетажна	57.1	16.4	30.1	24.6
Триетажна	8.7	-	-	-

В различните квартали имат различна представа за необходимия вид помещения. Във всички случаи средният брой стаи за спане е две или повече. Представите за нуждата от всекидневна и самостоятелна кухня са на високи нива във всеки от изследваните квартали. Леко изразена регионална специфика има по отношение на антрето, килера и мазето, които са оценявани като значително по-необходими в кв. „М.Малчев“, Търговище и Голямо Ново. Комбинираното помещение „баня с тоалетна“, както и т.нар „дневен тракт“ (кухненски бокс към всекидневна) са най-желани в кв. „Надежда“, Сливен.

Таблица 25. Представа за необходимия брой стаи за спане и необходимост от други основни помещения (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Спални (среден брой)	2.3	2.4	2	2.1
Всекидневна	77.5	87.1	82.0	78.6
Антре	43,0	31.4	78.7	71.1
Самостоятелна кухня	62.9	70,0	76.0	69.2
Кухненски бокс към всекидневна	64.2	22,0	48.7	55.7
Трапезария	62.9	19.3	54.7	42.3
Самостоятелна баня	53.7	62.9	80,0	57.7
Самостоятелна тоалетна	53.1	62.9	80,0	59.7
Баня с тоалетна	77.2	27.9	62,0	70.1
Килер	37.8	19.3	75.30	72.1
Закрита тераса	52.4	27.1	42,0	46.8
Открита тераса	63.2	18.6	63.30	54.7
Мазе	56,0	9.3	77.30	72.1
Таван	79.5	10,0	56,0	42.3

Освен нуждата от основни помещения, изследването обхваща и представите за нужда от допълнителни сгради и помещения извън жилищната площ. Може да се приеме за някаква регионална специфика фактът, че в кв. „М.Малчев“, Търговище и Голямо Ново необходимостта от склад за дърва или въглища е значително по-висока, отколкото в другите два квартала. Наличието на външна тоалетна е подчертано най-

важно в Тополчане. В кв. „Надежда“, Сливен е най-висока нуждата от работилница, от барака за градински и земеделски инструменти и от постройка за селскостопански животни.

Таблица 26. Представа за необходимост от сгради и помещения извън жилищната площ (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Лятна кухня	67.4	47.1	73.3%	68.2
Лятна баня	32.9	61.4	52.7	49.3
Външна тоалетна	43.3	81.4	60.0	69.2
Гараж	51.8	62.1	46.0	42.3
Работилница	38.8	19.3	21.3	14.4
Склад/барака за дърва/въглища	16.9	35.0	74.0	79.1
Барака за градински и земеделски инструменти	51.8	12.1	34.0	25.4
Постройка за селскостопански животни	40.4	7.9	21.3	10.9

Съгласно предварителното допускане на изследователския екип беше очаквано, че част от респондентите нямат желание или възможност да строят нова къща, нито биха искали да се преместят. По тази причина бе изпробвана нагласата дали в такъв случай биха похарчили пари за сериозен основен ремонт на настоящето си жилище и за неговото узаконяване – като хипотетична публична политика, която да реши проблема с част от пристройките и преустройствата. Този въпрос позволява кв. „Надежда“ в Сливен да се открои като много различен от останалите изследвани места. Над 3/4 от домакинствата в Сливен биха се опитали да съберат пари за узаконяване на постройката си. В останалите квартали респондентите са по-склонни да инвестират средства в смяна на дограмата и ремонт на покрива. В кв. „М.Малчев“, Търговище над 40% от домакинствата са склонни да съберат средства, за да пристроят стая към основното си жилище.

Таблица 27. Нагласа за разход на пари за узаконяване или основен ремонт (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Да, бихме опитали да съберем пари за узаконяване на постройката	78.8	12.9	22.7	12.9
Да, бихме сменили дограмата	22.5	76.4	51.3	76.4
Да, бихме поправили покрива	22.8	61.4	66.0	61.4
Да, бихме съборили някои стени или достроили допълнителна стая	10.1	20.0	42.0	20.0
Да, друго.	8.5	0.0	10.0	0.0
Не, в никакъв случай	3.3	2.9	14.7	2.9

3.4. Достъп и нагласи към общинско жилище

Общинските жилища са възможна алтернатива за онези семейства с ниски доходи, които нямат възможност да си позволят да построят или закупят свое жилище, нито имат възможност да излязат на свободен наем. За да се получи достъп до такова жилище обаче, домакинството трябва само да подаде документи в съответната община. Масовият случай във всички квартали е, че домакинствата не са кандидатствали за общинско жилище. В кв. „М.Малчев“, Търговище приблизително 6,1% от домакинствата обаче живеят в общински жилища, а 4,1% са кандидатствали, но молбата им не е била удовлетворена. Сходни нива на отказ от около 5% от домакинствата съобщават в кв. „Надежда“, Сливен и Голямо Ново.

Таблица 28. Разпределение на домакинствата по статус на кандидатстване за общинско жилище (в %)

	„Надежда“ Сливен	Тополчане	„М.Малчев“ Търговище	Голямо Ново
Да, живеем в общинско жилище	-	-	6.1	-
Да, но не получихме жилище	5.3	0.7	4.1	5.0
Не	92.0	99.3	89.9	95.0
Не знам	2.7	-	-	-

Разбира се, не навсякъде в страната общините разполагат с достатъчен брой общински жилища и затова обикновено се изготвят регистри на заявленията и съответно картотеки на чакащите домакинства. Най-голям е делът на чакащи за общинско жилище в Голямо Ново. В този случай обаче, трябва да се подчертае, че става дума не просто за осигуряване на жилище, а и в голяма степен за опит за вътрешна миграция село-град вътре в рамките на общината[4]. Малко над 10% от изследваните домакинства в кв. „Надежда“ декларират, че имат картотека за общинско жилище. Всъщност община Сливен е една от тези общини, които са активни на пазара на недвижими имоти – непрекъснато има отворени процедури по закупуване на общински жилища[5], но и същевременно активно се строят нови такива. Любопитен е относително ниският дял на картотекирани за общинско жилище в кв. „М.Малчев“, Търговище, особено доколкото именно там е най-високият дял на живеещите в общинско жилище от всички квартали в изследването.

[4] По данни от Община Търговище в гр. Търговище общинските жилища са 159, а в селата в рамките на общината има 31 общински жилища. Картотеката с чакащи съдържа 398 домакинства за тези места.
[5] По данни на Община Сливен към 28.01.2021 г. общината разполага с 477 жилища.

Таблица 29. Разпределение на домакинствата по статус на регистрация в общинската картотека на чакащи общинско жилище (в %)

	„Надежда“ Сливен	Тополчане	„М.Малчев“ Търговище	Голямо Ново
Имат регистрация	11.1	3.2	4.7	35.3
Нямат регистрация	75.9	90.3	90.6	41.2
Не знам	13.0	6.5	4.7	23.5

Последният въпрос в този модул измерва нагласата да кандидатстват за общинско жилище на онези, които никога не са кандидатствали до момента, както и на тези, които са кандидатствали, но не са били одобрени, а към момента нямат активна картотека. Данните показват, че в Голямо Ново, който е искал да кандидатства вече по-скоро го е направил и затова 81,1% от останалите нямат интерес към подобно социално решение. На противоположния полюс са домакинствата в Тополчане, където ясна липса на интерес изразяват под една трета от домакинствата. В Тополчане обаче се наблюдават изключително високи нива на неинформираност спрямо останалите квартали.

Таблица 30. Разпределение на домакинствата, които не са кандидатствали за общинско жилище и които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента (в %)

	„Надежда“ Сливен	Тополчане	„М.Малчев“ Търговище	Голямо Ново
Да, търсили сме информация	3.4	-	3.6	1.5
Да, но не знаем какви документи са нужни	10.5	39.4	12.3	3.1
Не, в момента нямаме желание	57.6	32.8	77.5	81.1
Не знам	28.5	27.7	6.5	14.3

4. Доходи на домакинството и нагласи към микро кредитиране

4.1. Общ чист месечен доход на домакинствата

Последният модул на изследването включва анализ на фактическото състояние на доходите и нагласи към микрокредитиране. Причината да бъде ситуиран на това място във въпросника е опасението на местните екипи, че изследваните лица може да не искат да говорят за доходите си или нагласите си към кредитиране и това да доведе да край на анкетирането в някои случаи. Въпреки това и в четирите населени места отказите да се отговаря на част от въпросите не са повече или по-различни, отколкото на някои от предходните въпроси.

Структурата на източниците на доход показва, че в различните квартали имат различни икономически стратегии за оцеляване и съответно – различни нива на несигурност. Разпределението на източниците на доход в Тополчане напълно съответства на неговата малко по-различна демографска структура и наличието на по-голям дял млади жени във възрастовата група 18-29 г., както и на по-високия дял на децата и като цяло на по-високия среден брой членове в домакинство, както и най-ниския дял на лица на 65 г. и повече. Това обяснява и защо делът на хората, които получават пенсия за трудов стаж и старост е по-нисък, отколкото на другите места (и въпреки това е малко по-висок, отколкото е делът на лицата на 65 г. и повече). Обяснява и защо делът на домакинствата, в които се разчита на майчински или семейни добавки е толкова висок. Добрата новина е, че постоянната заетост, свързана с основна работа и получаването на заплата е много висока, т.е. лицата имат гарантиран месечен доход и не разчитат на случайна заетост.

В това отношение Голямо Ново е противоположно на Тополчане. Значително по-високият дял лица на възраст 65 г. и повече, води до по-висок дял на домакинствата, които разчитат на пенсии и пенсии за инвалидност. Нивата на постоянна заетост – мерени през основната работа обаче са тревожно ниски и това се потвърждава със значително високия дял на домакинствата, които разчитат на обезщетения за безработица, както и от относително високият дял на домакинствата, които разчитат на доходи от случайна работа. Относително висок е и делът на домакинствата, които разчитат на бране на билки и събиране на гъби.

Макар че се намират в същата община и имат сходна демографска структура, домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ имат малко по-различна структура на доходите. На практика на доходи от основна работа разчитат два пъти повече домакинства, а доходите от случайна работа, както и обезщетенията за безработица са на два пъти по-ниско ниво. Брането на гъби и билки[6] като допълнителен източник на доход е на

[6] От предходно изследване на заетостта в региона, правено с качествени методи, авторът има предварителна информация, че множество домакинства в квартала разчитат на събирането на трюфели в гората.

сходно високо ниво като Голямо Ново. На сходни нива са трите вида източници на пенсия.

Таблица 31. Структура на източниците на доход по населени места (в %)*

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Основна работа (заплата)	37.6	88.6	33.8	16.4
Пенсия за трудов стаж и старост	20.9	4.3	31.1	25.9
Пенсия за инвалидност (нетрудоспособност)	9.2	-	14.9	16.9
Социални помощи, социална пенсия (БЕЗ детските добавки)	11.1	0.7	10.1	9.0
Обезщетение за безработни	4.9	-	6.1	14.9
Майчински и/или детски – семейни добавки (вкл. за раждане)	25.6	60.7	38,0	27.4
Доходи от случайна или временна работа	31.0	3.6	13,3	28.9
Помощ от роднини извън домакинството	11.1	2.1	6.8	8.0
Допълнителни доходи от събиране на гъби и билки	4.6	-	18.2	19.9
Допълнителни от земеделие и животновъдство	2.9	0.7	2.0	1.0
Допълнителни от събиране на вторични суровини	7.2	-	1.4	1.0
Доходи от друг личен бизнес	19.3	1.4	-	-
Друг доход	13.9	0.7	3.4	13.4

** Забележка: Сборът на относителните дялове превишава 100% по населено място, защото респондентите имат право да посочат по повече от един отговор*

Нивото на постоянна заетост изглежда малко по-високо в кв. „Надежда“, Сливен, отколкото в кв. „М.Малчев“ , Търговище, но като цяло данните са много сходни като разпределение. Разликата е, че в кв. „Надежда“, Сливен има много високи нива на доходи от случайна работа, друг личен бизнес и друг доход –което от една страна е белег за несигурност на източниците на доход, от друга страна обаче показва възможност за вариетивност и справяне в по-усложнена социално-икономическа обстановка (каквато е Ковид кризата към момента). В кв. „Надежда“ в най-голяма степен от всички населени места разчитат на събиране на вторични суровини и помощ от роднини извън семейството.

Кв. „Надежда“ в Сливен е с най-високия среден общ чист месечен доход на домакинство и най-високата медиана на тези доходи[7]. Кв. „Малчо Малчев“ в кв. „М.Малчев“, Търговище е с най-ниският среден общ чист месечен доход на домакинство и най-ниската медиана. В Голямо Ново е най-голямо социалното

[7] Детайлен анализ в подоходни групи е представен в профилите на съответните населени места, вкл. през претеглен доход на човек от домакинство и претеглен доход в еквивалентни единици

неравенство, което се вижда от една страна от голямата разлика между средна и медиана (щом медианата е много по-ниска означва, че средната стойност е повишена от единични много високи стойности); а от друга страна се наблюдава най-голямата разлика между граничните стойности на първи и на пети квинтил, т.е. най-богатите 20% от домакинствата имат над 3,67 пъти по-висок доход от най-бедните 20%. За сравнение в Тополчане тази разлика е 2.25 пъти. Тополчане е кварталът с най-ниско социално неравенство и по двата показателя.

Таблица 32. Основни характеристики на общия чист месечен доход на домакинствата по населени места (в лв.)

	„Надежда“, Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ , Търговище*	*Голямо Ново*
Средна	829.2	652.8	609.7	817.5
Медиана	750	600	470	500
Долни 20%	380	400	230	300
Горни 20%	1000	900	850	1100

Поради различния възрастов състав и брой лица в домакинствата в международната статистика се използва механизъм за претегляне, познат като *общ разполагаем нетен доход на еквивалентна единица*, като съществуват няколко различни варианта на скали[8]. В настоящето изследване е приет модифицираният подход на Евростат, който е в значителен синхрон и с официалната политика на правителството[9]. При претеглянето първото лице на 14 и повече години получава тегло 1, второто лице на 14 и повече години получава тегло 0.5, а всяко дете под 14 години получава тегло 0.3[10]. Теглата се присъждат на всеки член на домакинството и се сумират, за да се получи еквивалентен размер на домакинството. Философията на подобно претегляне стъпва на разбирането, че енергийните разходи (отопление, осветление, готвене), както и част от разходите на вода (готвене, пране) и разходите за ремонт и поддръжка на жилището са споделени от всички членове на домакинството,независимо от техния брой и затова не е редно да се разделят просто на брутния брой лица в домакинството.

При този подход линията на бедност се определя като 60% от медианата на общия разполагаем нетен доход на дадената съвкупност (население на страната, население на даден регион или селище и т.н.). Съгласно ПМС275/01.11.2019 г., размерът на линията на бедност за страната за 2020 г. е определен на 363 лв. На таблица 33 по-долу са илюстрирани медианата на еквивалентния доход за всеки от кварталите (т.е. която показва при каква сума съвкупността на дадения квартал се разделя на две приблизително равни части); специфичната линия на бедност в

[8] OECD (2008) *Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries*, Paris

[9] Отразена в допълнителните разпоредби Методиката за определяне на линията на бедност за страната, приета с Постановление № 241 на Министерския съвет от 2019 г. (ДВ, бр. 76 от 2019 г.)

[10] Разликата между метаданните на Евростат и националната методика е в това, че Евростат приема за деца лицата на възраст 0-13 г., докато съгласно методиката в групата на децата влизат и 14 годишните *(Income and living conditions (ILC), Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS), §3.4).*

дадения квартал; както и делът на домакинствата, които живеят под националната линия на бедност за 2020 г.

Таблица 33. Медиана на общ разполагаем месечен нетен доход на еквивалентна единица, специфична линия на бедност (в лв.) и дял на домакинствата под националната линия на бедност по населени места

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Медиана на еквивалентния доход	333.33	245.00	250.00	280.00
Линия на бедност в квартала	**200**	**147**	**150**	**168**
Дял от домакинствата под националната линия на бедност	57.0%	87.5%	72.2%	69.2%

Еквивалентният доход и съответно линията на бедност несъмнено показват, че доходите на домакинствата са най-ниски в Тополчане, където е и най-висок рискът от бедност – 87,5% от домакинствата живеят с доходи под националната линия на бедност за съответната година, а специфичната линия на бедност е 147 лв. В община Сливен се наблюдава много голяма разлика между града и селото, като нивата на доходи в град Сливен са по-високи. В община Търговище се наблюдава точно обратния феномен – доходите са по-високи в селото, отколкото в града. Разликата обаче не е толкова значима, вероятно защото и на двете места делът на домакинствата, живеещи с доходи под националната линия на бедност е над две трети от изследваните съвкупности.

4.2. Нагласа към използване на микрокредитиране

Домакинствата в кв. „Надежда“ в Сливен и с. Тополчане декларират значително по-висока склонност да изтеглят микрокредит по всяка една от целевите мерки на проекта, разглеждани като причина за заем: закупуване на земя или узаконяване; основен ремонт на жилището или закупуване на жилище извън квартала. В този случай може да се говори по-скоро за наличие на регионални разлики, отколкото за разлики по тип населено място.

Таблица 34. Разпределение на домакинствата в изследваните квартали с положителна нагласа да се вземе „заем с ниска лихва“ в зависимост от целта за заема (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
За земя или узаконяване на жилището	76.9	80.7	42.0	21.9
За основен ремонт	77.5	81.4	51.3	49.8
За жилище извън квартала	70.0	66.4	43.3	31.8

Изплащането на евентуалния заем на ежемесечни вноски е най-предпочитаният ритъм (вероятно защото е нормализиран от стандартната практика на фирмите за бързи кредити и банките в България). Въпреки това се наблюдават високи нива на несигурност, особено в с. Голямо Ново. Необходимо е по-задълбочено проучване на мотивите, например с качествени методи, на какво се дължи тази несигурност – на несигурност в източниците на доход, на моментна несигурност от епидемичната обстановка в страната, на несигурност в това дали домакинството наистина има нужда от заем и т.н.

Таблица 35. Разпределение на домакинствата в изследваните квартали в зависимост от предпочитания ритъм за изплащане на микрокредит (в %)

	„Надежда“ Сливен	*Тополчане*	*„М.Малчев“ Търговище*	*Голямо Ново*
Всеки месец	70.1	84.8	60.1	52.5
Веднъж на няколко месеца	9.9	0	2.7	0.5
Веднъж годишно (например след края на работния сезона)	3.4	0	1.4	0
Друго	0.0	2.9	11.5	3.5
Не мога да преценя	16.7	12.3	24.3	43.5

Таблица 36 показва, че на практика няма универсален кредитен профил, а всяко място има свои специфики и групи, които имат по-засилен интерес.

Таблица 36. Типологичен профил на респондентите с най-висока нагласа към микрокредитиране по тип на кредита и населено място (в %)

	Узаконяване или земя	Ремонт	Жилище извън квартала
Кв. „Надежда“, Сливен	Малки жилища Ниски и средни доходи Роми, протестанти	Малки жилища Нисък месечен доход Протестанти и роми	Малки жилища Голям чист месечен доход Български език, нерелигиозни
Тополчане	Малки жилища Високи доходи Ромски	Малки жилища	Малки жилища Нисък чист месечен доход Нисък еквивалентен доход Протестанти
Кв. „М.Малчев“, Търговище	Големи жилища Среден терцил – чист месечен доход Нисък и среден еквивалентен доход Турски	Големи жилища Ниски доходи Турски, Ислям	Големи жилища Среден чист месечен доход, Нисък еквивалентен доход Турски, Ислям
Голямо Ново	Среден терцил – чист месечен доход Нисък и среден еквивалентен доход Ислям	Големи жилища Високи доходи Турски, ислям	Големи жилища Средни и високи доходи Турски, ислям

5. Профили на отделните квартали

Както може да се види от основните резултати, жилищните потребности и нагласите на семействата в четирите целеви квартала с концентрация на бедност в рамките на този проект в някои случаи са сходни, но в други случаи варират в различните населени места. За да бъдат формулирани възможно най-релевантните публични политики и съответните социални интервенции, в настоящия раздел е представено влиянието на различни ключови социално икономически характеристики на изследваните домакинства в даден квартал.

Като база на анализа са взети следните фактори:

А) Големина на жилището

Големината на жилището е свързана с комфорта на обитаване и санитарните условия (особено в контекста на текущата пандемия от SARS-CoV-2). В профила по квартали в това отношение са взети предвид три различни показателя:

- Брой на стаите, които домакинството използва за спане
- Площ на жилището в три стандартизирани групи: маломерни (от 0 до 39 кв.м), средни (40-79 кв.м) и големи (80 кв.м и повече)
- Терцилни групи от домакинствата[11], в зависимост от обитаваната жилищна площ в съответния квартал

Б) Доход на домакинството

Доходът на домакинствата показва каква е чистата месечна сума, с която домакинството може да разполага. Доходът е пряк измерител на покупателната способност на домакинствата, както и показател за кредитните лимити. В профила по квартали в това отношение са взети предвид три различни показатели:

- Терцили от чистия доход на домакинство (както е съобщен от респондента). В рамките на това изследване, границите на терцилните групи са: 0-449 лв., 450-699 лв., 700 лв. и повече.

[11] Терцилни групи означава, че домакинствата във всяка подизвадка са агрегирани в три приблизително еднакви по големина групи: долна (малки жилища, ниски доходи) - средна и горна (големи жилища, високи доходи). Границите на отделните терцилни групи (площ, размер на дохода) варират и са специфични за всяко населено място. За разлика от стандартизираните групи, в които броят на домакинствата може силно да варира в различните населени места, при терцилните групи се знае, че всяка съвкупност представлява приблизително 1/3 от домакинствата в дадена извадка. Подобен подход теоретично е приложим с квартили (1/4), квинтили (1/5) и т.н., но големината на направените за целите на това изследване извадки и необходимостта да има стабилни статистически резултати, основани на поне 50 единици във всяка подгрупа, ни задължава да изберем метода на терцилите.

- Терцили от чистия доход средно на човек от домакинството (съобщеният чист доход, разделен на фактическия брой членове в даденото домакинство), със следните граници: 0-133,32 лв., 133,33-249 лв., и 250 лв. и повече.
- Терцили от еквивалентния разполагаем доход по модифицираната скала на Евростат[12], които за целите на изследването са: 0-228,56 лв., 228,57-344,26 лв., 344,27 лв. и повече.

В) Етнокултурни характеристики

Както се вижда от представянето на основните резултати, населението в различните изследвани квартали е хетерогенно със значителни различия по говорим майчин език и религиозна принадлежност. По тази причина в анализа са включени и тези два фактора. Езикът, като необходимо условие за адекватен достъп до документация и разбиране на юридическите норми. Религията, като възможен фактор за сакрализиране и придаване на висок смисъл на дадена територия или жилищно пространство, в зависимост от неписания духовен статут. И двата фактора – по отделно и заедно – като фактори за общностен живот и желание за местоживеене в границите на специфично етнокултурно пространство.

- Майчин език – дефиниран в изследването като езикът говорен най-често у дома[13]
- Религиозна принадлежност – по самоопределение на респондента (главата на домакинството или негов/неин партньор)

[12] Оригиналната скала на OECD от 1982 г. е скалирана 1-0.7-0.5, и съответно разликите са по-малки с чистия среден доход на човек, отколкото с модифицираната скала на Евростат от 1994, където скалата е 1-0.5-.0.3

[13] За разлика от изследванията на НСИ, където майчиният език е първият усвоен език у дома, в детството на дадено лице

5.1. Кв. „Надежда“, Сливен

Видове сервизни помещения

Големината на жилището е изключително силно изразен фактор по отношение на някои сервизни помещения: кухня, баня, тоалетна в жилището са с добре изразена линейна връзка. Депривацията, свързана с липсата на тези помещения, е толкова по-голяма, колкото по-малки са жилищата. По отношение на тоалетната на двора обаче връзката е с обратна посока, т.е. получава се специфично компенсиране на тази липса в жилището. Малките жилища с една стая за спане са с подчертано по-често срещано наличие на килер или склад от другите жилища. При гаражите също има линейна зависимост, но като цяло разликите не са статистически значими, защото домакинствата в квартала по-скоро нямат гаражи. По същия начин стои въпросът и с помещенията, свързани със селскостопански животни (плевня, обор) – които също са налични в отделни домакинства. Терцилите на жилищната площ са: до 31 кв.м, 32-69 кв.м и 70 кв.м и повече.

Таблица 5.1.1. Достъп на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен до сервизни помещения в зависимост големината на жилището (в %)

	брой стаи			стандартна площ			терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Кухня	32.7	62.9	65.2	12.5	65.4	85.1	10.1	50.6	84.3
Всекидневна/вестибюл	24.8	32.9	28.3	31.3	23.1	33.3	26.3	35.1	27.6
Баня	15.9	34.3	69.6	6.3	28.8	74.7	6.1	24.7	60.6
Тоалетна вътре в жилището	14.2	29.6	52.2	6.3	31.1	49.4	4.0	31.2	42.9
Тоалетна на двора	78.8	66.4	50.0	92.9	61.5	43.7	93.9	62.3	51.2
Килер или склад	30.1	13.4	19.6	34.8	10.7	11.5	35.4	14.3	11.1
Работилница	2.7	2.1	2.2	-	4.9	2.3	-	5.2	2.4
Гараж	3.5	8.5	10.9	0.9	5.8	16.1	1.0	6.5	11.9
Плевня,сайвант и др.	5.3	8.5	4.3	5.4	8.7	4.6	5.1	9.1	5.6
Обор, кочина, кошара,козарник	9.7	9.2	17.4	15.2	8.7	6.9	14.1	14.3	5.6

Доходът не е толкова добър предиктор за наличието на сервизни помещения, колкото е площта на жилището. За разлика от индикаторите за жилищна площ, в този случай не се наблюдава силна еднозначна корелация между отделните индикатори. Причината за това вероятно се дължи на различния брой членове на домакинството и различния възрастов състав. Например, кухнята е помещение, което е най-разпространено в домакинствата с най-нисък общ среден доход, но същевременно е най-характерен за горния терцил при другите два индикатора. Вероятната причина за

това е, че по отношение на първия индикатор самотно живеещите пенсионери имат нисък общ среден доход, но същевременно при претеглянето на този доход през модифицираната скала, той се дели на 1, т.е. запазва се в почти същия обем (горният терцил при обикновено претегляне спрямо броя членове започва от 250 лв на човек в домакинство). Подобни противоречия се наблюдават и при останалите помещения.

Таблица 5.1.2. Достъп на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен до сервизни помещения в зависимост доходите (в %)

	общ доход на домакинството			доход на човек от домакинството			еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Кухня	57.4	50.0	37.9	22.2	34.0	60.7	36.2	42.5	50.0
Всекидневна/вестибюл	19.7	16.0	41.4	27.8	40.2	24.6	21.3	29.9	36.1
Баня	13.1	16.0	40.7	27.8	13.4	41.8	21.3	12.6	44.3
Тоалетна вътре в жилището	21.3	22.0	23.6	11.1	11.3	35.5	12.8	17.2	30.6
Тоалетна на двора	63.9	72.0	74.5	83.3	86.6	56.6	72.3	81.6	63.9
Килер или склад	13.1	10.0	27.1	33.3	30.9	8.3	27.7	23.0	15.7
Работилница	3.3	2.0	2.1	-	1.0	4.1	2.1	1.1	3.3
Гараж	4.9	-	6.9	2.8	2.1	8.3	4.3	1.1	8.3
Плевня,сайвант и др.	4.9	12.0	3.5	8.3	4.1	5.8	4.3	8.0	4.1
Обор, кочина, кошара или козарник	3.3	10.0	15.3	11.1	15.5	8.3	6.4	11.5	13.2

Резултатите от статистическите разпределения потвърждават допускането, че вероятно ще се наблюдават етнокултурни разлики. Говоримият в домакинството език се оказва значим фактор за по-нисък достъп до кухня, баня и тоалетна в жилището, когато този език е ромски. Същевременно ислямът е най-силният етнокултурен фактор за наличие на тези три помещения, докато сред домакинствата, в които главата на домакинството е последовател на някоя от евангелските църкви наличието им е най-ниско.

Таблица 5.1.3. Достъп на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен до сервизни помещения в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Право-славие	Ислям	Протестант-ство	Нерели-гиозен
Кухня	83.3	39.6	79.3	88.9	79.6	38.9	74.3
Всекидневна/вестибюл	50.0	26.7	34.1	22.2	31.5	29.3	25.7
Баня	50.0	21.7	61.0	55.6	61.1	22.6	45.7
Тоалетна вътре в жилището	50.0	19.9	42.7	44.4	48.1	20.3	25.7
Тоалетна на двора	16.7	77.4	50.0	44.4	44.4	74.5	77.1
Килер или склад	16.7	25.5	8.5	11.1	9.3	26.1	8.6
Работилница	-	2.3	2.4	11.1	3.7	1.4	2.9
Гараж	-	5.6	11.0	44.4	11.1	3.9	8.6
Плевня,сайвант и др.	16.7	7.4	3.7	11.1	3.7	6.3	11.4
Обор, кочина, кошара или козарник	16.7	13.4	2.4	22.2	-	14.0	2.9

Достъп до комунални услуги

Големината на жилището е добре изразен фактор и за достъпа до комунални услуги. Домакинствата в големите жилища и жилищата с голям брой стаи имат по-високи нива на достъп до комунални услуги.

Таблица 5.1.4. Достъп на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен до комунални услуги в зависимост от големината на жилището (в %)

	брой стаи			стандартна площ			терцилна площ		
	1	2	3	Малки	Средни	големи	1	2	3
Електроенергия	52.7	85.3	93.5	37.3	94.2	98.8	37.1	81.8	99.2
Водоснабдяване	50.4	76.9	82.6	27.9	88.5	93.1	28.6	74.0	93.7
Контейнер до входа	2.7	12.0	15.9	0.9	6.0	23.0	1.0	2.7	19.2
Контейнер в района	18.8	19.0	27.3	7.1	27.0	29.9	7.1	24.0	28.8
Торби пред входа	75.0	69.0	56.8	89.3	66.0	47.1	88.9	72.0	52.0

И в този случай доходът на домакинството има противоречиво въздействие при различните индикатори, но следва същия модел като при наличието на санитарни помещения. Когато се гледа общият чист доход на домакинството – то домакинствата в най-долния терцил имат най-високи нива на достъп. Когато се вземе предвид средният доход на човек в домакинство, тогава най-висок достъп имат онези в най-горния терцил. Еквивалентната скала намалява разликите в достъпа между отделните подоходни терцили.

Таблица 5.1.5. Достъп на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен до комунални услуги в зависимост от доходите (в %)

	общ доход на домакинството			доход на човек от домакинството			еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Електроенергия	83.3	75.5	62.5	41.2	52.6	91.7	60.0	62.1	79.3
Водоснабдяване	77.0	73.5	53.8	31.4	49.5	82.8	54.3	58.6	69.7
Контейнер до входа	3.4	6.3	10.3	2.8	4.2	12.6	2.2	3.5	13.3
Контейнер в района	25.4	22.9	11.0	5.6	10.4	25.2	19.6	14.0	17.5
Торби пред входа	67.8	68.8	77.9	88.9	84.4	60.5	76.1	82.6	66.7

Етнокултурните специфики открояват силно етнизиране на бедността в квартала по отношение на достъпа до комунални услуги. Ромите и протестантите са изключени в значително по-голяма степен от останалите общности (при които се наблюдава почти универсален достъп в рамките на извадката).

Таблица 5.1.6. Достъп на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен до комунални услуги в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство	Нерелигиозен
Електроенергия	100.0	64.2	100.0	100.0	100.0	62.4	100.0
Водоснабдяване	100.0	55.6	96.3	88.9	98.1	53.6	97.1
Контейнер до входа	20.0	4.2	20.7	-	16.7	5.4	20.6
Контейнер в района	40.0	16.4	28.0	44.4	20.4	15.1	44.1
Торби пред входа	40.0	77.6	51.2	55.6	63.0	77.6	35.3

Отопляване на жилището

Големината на жилището е силно изразен фактор по отношение на енергийния източник, с който се отоплят домакинствата. Малките жилища, с малкия брой стаи се отоплят почти изцяло само на твърдо гориво. Същевременно, с нарастването на големината на жилището, се увеличава и употребата на електричество.

*5.1.7. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен в зависимост от метода за отопление през зимата и големината на жилището (в %)**

	брой стаи			стандартна площ			терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
дърва и въглища	95.5	90.2	77.8	98.2	96.1	74.4	97.98	97.4	80.8
електричество	8.9	22.4	31.1	0.9	12.6	48.8	-	7.8	40.0
Газ	0.9	-	2.2	0.9	-	1.2	1.01	-	0.8
Пелети	-	-	6.7	-	0.97	2.3	-	-	2.4
не се отопляваме	0.9	1.4	-	0.9	1.9	-	1.01	2.6	-

** Забележка: сумарният дял в някои случаи превишава 100%, защото респондентите имат право да посочат повече от един начин за отопление*

Поради изключително високата употреба на дърва и въглища сред всички подоходни групи, доходът не оказва голямо значение по отношение на този вид източник на отопление. По отношение на електроенергията обаче, се вижда много силно изразена зависимост между доходите и употребата ѝ за отопление, като разликата е най-вече между най-горния терцил и останалите два и при трите индикатора за доходи. Макар и с много малки дялове, любопитно е да се отбележи, че употребата на газ е характерна единствено в нискодоходния терцил (и е фактически свързана с липсата на достъп до електроенергия), докато същевременно употребата на пелети се среща само сред домакинствата с най-високи доходи.

*5.1.8. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“ в зависимост от метода за отопление през зимата и доходите (в %)**

	общ доход на домакинството			доход на човек от домакинството			еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
дърва и въглища	95.0	98.0	91.7	91.7	97.9	91.0	93.5	98.9	90.2
Електричество	8.3	10.0	18.6	5.6	5.2	24.6	4.3	5.7	24.6
Газ	1.7	-	-	2.8	-	-	2.2	-	-
Пелети	-	-	0.7	-	-	0.8	-	-	0.8
не се отопляваме	1.7	-	-	-	1.0	-	2.2	-	-

** Забележка: сумарният дял в някои случаи превишава 100%, защото респондентите имат право да посочат повече от един начин за отопление*

Етнокултурните специфики открояват три различни модела на използване на източниците на отопление. Домакинствата, в които се говори основно на български, са изцяло на дърва и въглища, като една трета от тях използват и електроенергия. Ромскоезичните домакинства са единствените, които използват газ и които нямат възможност да се отоплят. Впечатление прави изключително ниската употреба на

електричество за отопление спрямо другите две езикови общности. Една четвърт от говорещите турски език домакинства не използват дърва и въглища. Сред тези домакинства обаче е най-висок делът на употреба на електричество за отопление, както и само сред тях е регистрирана употребата на пелети. Религиозната принадлежност също е фактор за различно потребление. Най-висока е употребата на електричество сред мюсюлманите, където е най-ниска употребата на дърва и въглища.

*5.1.9. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен зависимост от метода за отопление през зимата, по майчин език и религиозна принадлежност (в %)**

	Майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство	Нерелигиозен
Дърва и въглища	100.0	95.9	75.0	88.9	75.5	95.7	82.9
Електричество	33.3	7.8	46.3	-	49.1	11.1	22.9
Газ	-	0.9	-	-	-	1.0	-
Пелети	-	-	3.8	-	1.9	1.0	-
Не се отопляваме	-	1.4	-	11.1	-	-	5.7

** Забележка: сумарният дял в някои случаи превишава 100%, защото респондентите имат право да посочат повече от един начин за отопление*

Големината на жилището и при трите индикатора показва известни нива на взаимовръзка с избраната стратегия за отопление през зимата. В този случай съществуват и структурни ограничения, доколкото домакинствата, които живеят в жилище, което има само една стая, на практика отоплява само нея по принцип, т.е. има логическо припокриване между отговорите и разпределението показва по-скоро психологическо възприятие на житейската ситуация, отколкото фактическа разлика. При терцилните групи важен извод е, че приблизително 60% от домакинствата следват традиционен модел, познат от културната екология на предмодерността: през зимата домакинствата стоят в една стая (обикновено в която се готви), а спалните са затоплят само преди лягане – което се предопределя и от механиката на отоплението на твърдо гориво.

Таблица 5.1.10. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	Малки	Средни	големи	1	2	3
Всички стаи	14.3	41.8	54.3	26.4	36.9	41.4	20.6	47.4	37.0
Спалните, преди лягане	36.6	48.2	41.3	18.2	53.4	56.3	17.5	42.1	59.1

Доходът е фактор за стратегията на отопление, когато става дума за отопляване на всички стаи. Делът на домакинствата, които са избрали този подход е най-голям в горните терцили и при трите индикатора. При останалите стратегии се наблюдават разлики в тенденциите между отделните индикатори.

Таблица 5.1.11. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията и доходите (в%)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Всички стаи	20.0	22.4	43.8	27.8	31.3	37.5	27.7	19.8	46.7
Спалните, преди лягане	58.3	53.1	24.3	25.0	26.0	51.7	38.3	38.4	37.5
Само една стая	21.7	24.5	31.9	47.2	42.7	10.8	34.0	41.9	15.8

Изборът на стратегия е подчертано свързан и със социокултурните разлики. Българите, православните и нерелигиозните отоплят спалните преди лягане. Всички стаи се отоплят най-вече сред турците и мюсюлманите (макар че турците също отоплят най-вече спалните преди лягане). Само една стая, в която се събират да живеят всички отоплят предимно ромите и протестантите. В този случай обаче, трябва да се подчертае, че изборът на стратегия не се дължи толкова на социокултурна характеристика, а на скритата вътрешна взаимовръзка на тези индикатори с доходите и големината на жилището. По този начин турците, които имат по-големи жилища, с повече стаи и по-високи доходи имат различен модел от ромите, които живеят в маломерни жилища, съставени от една стая.

Таблица 5.1.12. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията, майчиният език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Право славие	Ислям	Протестант ство	Нерелигио зен
Всички стаи	16.7	31.3	40.2	22.2	44.4	33.2	25.7
Спалните, преди лягане	83.3	36.4	54.9	77.8	48.1	34.1	68.6
Само една стая	-	32.2	4.9	-	7.4	32.7	5.7

Собственост на жилището

Собствеността на жилището е силно свързана с големината му. Колкото по-голямо е жилището, толкова по-висок е делът на жилищата, притежавани от главата на домакинството. Малките жилища и жилищата, съставени от една стая обикновено са притежавани от близки роднини на домакинството и се използват безплатно.

Таблица 5.1.13. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен в зависимост от собствеността на жилището и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	Големи	1	2	3
Главата на домакинството или неговия партньор	46.9	72.3	75.6	27.7	83.3	87.2	28.3	70.7	87.3
Близки роднини, безплатно	52.2	27	24.4	70.5	16.7	12.8	70.7	28	12.7
Близки роднини, наем	0.9	0.7	-	1.8	-	-	1	1.3	-

И в този случай индикаторите за доход показват различни зависимости, поради своите специфики. Влиянието на самотно живеещите пенсионери и пенсионерските двойки,които притежават жилището се вижда в долния терцил на общия доход от една страна и в горния терцил на доходите на човек от домакинството – от друга страна. По отношение на еквивалентния разполагаем доход (когато се отчете възрастта на членовете на домакинството и техния брой) може да се каже, че липсва статистически значима разлика между отделните подоходни групи по отношение на собствеността.

Таблица 5.1.14. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен в зависимост от собствеността на жилището и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Главата на домакинството или неговия партньор	82.0	74.0	43.4	31.4	41.2	80.2	56.5	55.2	62.0
Близки роднини, безплатно	18.0	26.0	55.2	68.6	58.8	18.2	43.5	44.8	36.4
Близки роднини, наем	-	-	1.4	-	-	1.7	-	-	1.7

Социокултурните разлики играят съществена роля по отношение на собствеността. В значително по-голям дял от домакинствата, в които се говори предимно на турски език главата на домакинството или неговият партньор са собственици на жилището. От друга страна протестантите се основно онези, които живеят в жилище, притежавано от техни близки роднини.

Таблица 5.1.15. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен в зависимост от собствеността на жилището, майчиния език и религиозната принадлежност на главата на домакинството (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Право-славие	Ислям	Протестант-ство	Нерели-гиозен
Главата на домакинството или неговия партньор	66.7	52.8	89.0	100.0	90.7	50.2	85.7
Близки роднини, безплатно	33.3	46.3	11.0	-	9.3	48.8	14.3
Близки роднини, наем	-	0.9	-	-	-	1.0	-

Нагласи за узаконяване

Почти всички домакинства в кв. „Надежда“ биха предприели стъпки към узаконяване на обитаването от тях жилище, ако това е възможно. От гледна точка на големината на жилището се наблюдава лесно обяснима зависимост. Домакинствата, живеещи в по-големите жилища биха приели подобна възможност, дори да има нужда да се направят финансови разходи. Домакинствата живеещи в жилища с една стая биха пристъпили към узаконяване на жилището, само ако от това не е свързано с големи разходи.

Подобна логика се наблюдава и през призмата на чистия общ месечен доход и еквивалентния разполагаем доход – домакинствата в горните терцили са онези, при които се наблюдава значително по-голям дял склонни да узаконят жилищата си.

Таблица 5.1.16. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен в зависимост от нагласата им за узаконяване на обитаваното от тях жилище и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Да, ако няма разходи	71.4	65.3	21.1	76.5	62.7	47.2	76.5	70.0	49.1
Да, дори да има разходи	25.7	34.7	78.9	23.5	35.3	52.8	23.5	26.7	50.9
Не	2.9	-	-	-	2.0	-	-	3.3	-

Таблица 5.1.17. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен в зависимост от нагласата им за узаконяване на обитаваното от тях жилище и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да, ако няма разходи	73.3	61.1	47.8	40.0	81.8	54.5	64.3	77.8	46.7
Да, дори да има разходи	26.7	33.3	52.2	60.0	18.2	43.2	35.7	22.2	50.0
Не	-	5.6	-	-	-	2.3	-	-	3.3

В този случай религията не е фактор по отношение на нагласите, но майчиният език е изключително силно изразен индикатор за различие. Дори да има разходи, всички лица, които се самоопределят като българи в кв. „Надежда“ биха узаконили жилището си[14]. Лицата, които се самоопределят като турци са разделени в две относително еднакви съвкупности, като половината биха узаконили жилището си, дори да има разходи. Същевременно едва една трета от лицата, които се самоопределят като роми биха узаконили жилището си, дори ако от това ще произтекат допълнителни разходи.

Таблица 5.1.18. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен в зависимост от нагласата им за узаконяване на обитаваното от тях жилище по майчин език и религиозна принадлежност (в%)

	Майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Право славие	Ислям	Протестант ство	Нерелиги озен
Да, ако няма разходи	-	67.6	47.1	80.0	57.1	58.7	56.3
Да, дори да има разходи	100.0	32.4	50.0	20.0	38.1	41.3	43.8
Не	-	-	2.9	-	4.8	-	-

Общинско жилище

Вероятно поради изключително високите нива на отговорите „не“ по отношение на опита с кандидатстване за общинско жилище, почти не се наблюдават статистически значими разпределения или ясно изразена взаимовръзка с наблюдаваните индикатори за социален статус, когато е мислен през призмата площ на жилището или доходи на домакинствата. Единствената малко по-добре изразена разлика е тази при домакинствата с чист общ месечен доход до 449 лв. (долен терцил), където 11,7% от респондентите заявяват, че са кандидатствали за общинско жилище, но не са получили такова. При останалите подоходни групи по този индикатор домакинствата, които са кандидатствали са 2,1%.

Добре изразена разлика се наблюдава през призмата на индикаторите за социокултурен статус. Главите на домакинства, които са се определили като „православни“, както и домакинствата, в които се говори български език, са с подчертано по-високи нива на кандидатстване за общинско жилище. От друга страна обаче, това може да се дължи на малката обхванатата съвкупност от такива лица и съответно значително по-голямата стохастична грешка.

[14] Броят на лицата в извадката, които се самоопределят като българи е под 30 души и резултатите имат само индикативна функция, но е неправомерно да се говори за статистическа значимост

Таблица 5.1.19. Разпределение на домакинствата по статус на кандидатстване за общинско жилище, майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Право славие	Ислям	Протестантство	Нерелигиозен
Да, но не получихме жилище	16.7	6.2	2.4	44.4	3.7	3.5	8.6
Не	83.3	92.4	91.5	55.6	87.0	95.0	91.4
Не знам	-	1.4	6.1	-	9.3	1.5	-

По отношение на онези домакинства, които не са кандидатствали, както и които са кандидатствали за общинско жилище, но не са били одобрени е измерена нагласата дали биха кандидатствали в момента. Големината на жилището, в което домакинствата живеят е фактор, който влияе на нагласата за кандидатстване. Живеещите в средните и големите жилища, както и горните два терцила по площ, по-скоро нямат желание за общинско жилище. Домакинствата, живеещи в малките жилища и долния терцил на жилищната площ са по-скоро неинформирани.

И в този случай доходът не изглежда като водещ фактор по отношение на нагласите, макар че средният и горният терцил на еквивалентния доход, както средните и големите жилища показват значително по-високи нива на нежелание да се възползват от подобна услуга.

Социокултурните характеристики обаче имат съществена роля, като от една страна са нерелигиозните, мюсюлманите и хората, имащи турски като майчин език – като домакинства, които нямат интерес към общински жилища. От друга страна са ромите, българите, протестантите и православните като лица, които са търсили информация и като лица, които не знаят какви документи са нужни.

Таблица 5.1.20. Разпределение на домакинствата в кв.“Надежда“,Сливен, които не са кандидатствали за общинско жилище и които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента и големина на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	Малки	Средни	Големи	1	2	3
Да, търсили сме информация	4.6	2.2	4.5	6.5	2.0	1.2	5.3	5.5	0.8
Да, но не знаем какви документи са нужни	14.7	8.0	6.8	22.2	6.1	1.2	22.1	9.6	2.4
Не, в момента нямаме желание	42.2	69.6	61.4	25.9	75.8	76.5	25.3	63.0	79.0
Не знам	38.5	20.3	27.3	45.4	16.2	21.2	47.4	21.9	17.7

Таблица 5.1.21. Разпределение на домакинствата от кв.“Надежда“, Сливен, които не са кандидатствали за общинско жилище и които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да, търсили сме информация	1.7	2.1	4.3	2.9	3.2	3.5		6.0	2.6
Да, но не знаем какви документи са нужни	5.2	8.5	15.7	26.5	16.8	3.5	15.9	16.7	6.8
Не, в момента нямаме желание	62.1	70.2	41.4	35.3	42.1	65.2	50.0	47.6	55.6
Не знам	31.0	19.1	38.6	35.3	37.9	27.8	34.1	29.8	35.0

Таблица 5.1.22. Разпределение на домакинствата от кв.“Надежда“, Сливен, които не са кандидатствали за общинско жилище и които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента, по майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Право славие	Ислям	Протестантство	Нерелигиозен
Да, търсили сме информация	-	4.9	-	16.7	-	4.5	-
Да, но не знаем какви документи са нужни	33.3	13.2	2.4	-	3.7	14.6	-
Не, в момента нямаме желание	66.7	47.3	82.9	83.3	79.6	44.2	94.3
Не знам	-	34.6	14.6	-	16.7	36.7	5.7

Микрокредити

Модулът, който най-пряко касае досегашната работа на фондация „Подслон за човечеството“/Хабитат България в кв. „Надежда“,Сливен е свързан със социално микрокредитиране като инструмент за подобряване на жилищните условия. В това отношение изследването разглежда три различни перспективи за микрокредитиране: 1) закупуване на земя или узаконяване на жилището; 2) основен ремонт на жилището; 3) закупуване на жилище извън квартала.

От гледна точка на големината на настоящето си жилище, онези с най-малките жилища имат статистически значима по-висока нагласа за взимане на нисколихвен кредит за закупуване на земя или узаконяване на жилището. Въпреки това трябва да се отбележи, че като цяло в кв. „Надежда“ общото ниво на положителната нагласа към

целевото микрокредитиране е по-скоро висока и във всички случаи обхваща две трети от домакинствата в изследваната съвкупност.

Таблица 5.1.23. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	Малки	средни	Големи	1	2	3
Да	84.7	76.8	71.1	95.4	68.7	69.8	95.8	75.7	67.7
Не	14.4	19.6	28.9	3.7	29.3	26.7	3.1	23.0	29.0
Не мога да преценя	0.9	3.6	-	0.9	2.0	3.5	1.0	1.4	3.2

През призмата на доходите се откроява фактът, че положителната нагласа към микрокредитите за узаконяване на жилището или закупуване на земя се наблюдава при домакинствата с най-нисък и със среден доход на човек от домакинство и при долния и средния терцил от еквивалентния разполагаем доход.

Таблица 5.1.24. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	71.7	83.3	81.6	94.3	88.5	67.8	82.6	85.9	73.7
Не	28.3	16.7	17.0	5.7	10.4	31.4	17.4	14.1	24.6
Не мога да преценя	-	-	1.4	-	1.0	0.8	-	-	1.7

Протестантите и ромско говорещите са най-склонни да вземат заем за земя или узаконяване на настоящето жилище. Лицата, посочили „български“ като майчин език, православните и нерелигиозните са с най-нисък интерес към микрокредити с цел узаконяване на жилището или закупуване на земя.

Таблица 5.1.25. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“ според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището по майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Право славие	Ислям	Протестант ство	Нерелигиозен
Да	50.0	84.6	67.1	33.3	72.2	88.0	50.0
Не	50.0	12.5	32.9	44.4	27.8	11.0	44.1
Не мога да преценя	-	2.9	-	22.2	-	1.0	5.9

Нагласата да се вземе микрокредит за основен ремонт показва сходни тенденции с възможността да се вземе микрокредит за узаконяване. Домакинствата, живеещи в най-малките жилища имат статистически значима по-висока нагласа, а делът на желаещите прогресивно намалява при по-големите и най-големите жилища.

Таблица 5.1.26. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен според от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	Големи	1	2	3
Да	84.7	76.4	75.6	92.7	73.5	69	92.7	80	68.5
Не	14.4	22.1	24.4	6.4	25.5	29.8	6.3	18.7	30.6
Не мога да преценя	0.9	1.4	-	0.9	1	1.2	1	1.3	0.8

По отношение на доходите се наблюдава противоречива тенденция в индикаторите, която се дължи на разликите в размера на доходите и броя на членовете в домакинствата. Най-склонни да вземат микрокредит за ремонт са домакинствата с най-голям чист месечен доход на домакинство. Същевременно, най-склони да вземат микрокредит за ремонт са домакинствата с най-малък месечен доход на човек от домакинството. През призмата на еквивалентния разполагаем доход обаче, доходите не показват статистическа значимост по отношение на нагласата за взимане на кредит за ремонт.

Таблица 5.1.27. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	65.6	85.4	90.0	94.3	89.6	74.6	80.4	83.7	83.8
Не	34.4	14.6	10.0	5.7	10.4	25.4	19.6	16.3	16.2

Не се наблюдават разлики в тенденциите и при социокултурните характеристики. Протестантите и ромско говорещите са най-склонни да вземат заем за ремонт на жилището. Същевременно лицата с „български“ като майчин език, православните и нерелигиозните са с най-нисък интерес към микрокредити. Трябва да се отбележи обаче, че нагласата за взимане на микрокредит за ремонт сред онези който най-малко са склонни за това, е по-висока с приблизително 10% пункта във всяка група, отколкото нагласата за взимане на микрокредит за узаконяване.

Таблица 5.1.28. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Право славие	Ислям	Протестант ство	Нерелигиозен
Да	66.7	81.4	75.6	44.4	74.1	86.1	58.8
Не	33.3	17.1	24.4	44.4	25.9	13.4	38.2
Не мога да преценя	-	1.4		11.1	-	0.5	2.9

Когато става дума за взимане на микрокредит за закупуване на жилище извън квартала, домакинствата живеещи в най-малките жилища и в този случай имат подчертано по-висока положителна нагласа. Броят стаи обаче престава да бъде ясно изразен фактор и няма статистически значима разлика между домакинствата живеещи в една стая и тази, живеещи в три стаи и повече.

Таблица 5.1.29. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стои			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	Малки	средни	Големи	1	2	3
Да	76.4	66.0	75.6	91.7	53.5	66.3	91.7	62.2	61.1
Не	20.0	31.9	22.2	7.3	40.6	32.6	7.3	31.1	37.3
Не мога да преценя	3.6	2.1	2.2	0.9	5.9	1.2	1.0	6.8	1.6

Противоречивата тенденция в подоходните индикатори също се запазва и по отношение на взимането на микрокредит за закупуване на жилище извън квартала. Най-склонни да вземат микрокредит остават домакинствата с най-голям чист месечен доход на домакинство, както и тези с най-малък месечен доход на човек от домакинството. Макар че през призмата на еквивалентния разполагаем доход и в този случай доходите не показват значима разлика, може да се посочи един общ спад в склонността за взимане на микрокредит, т.е. това е най-малко мотивиращата причина за взимане на микрокредит (особено в сравнение с нагласите към микрокредит за основен ремонт).

Таблица 5.1.30. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	48.3	77.1	82.3	91.4	80.0	62.2	71.7	72.9	73.7
Не	43.3	22.9	15.6	8.6	14.7	35.3	23.9	22.4	24.6
Не мога да преценя	8.3	-	2.1	-	5.3	2.5	4.3	4.7	1.7

При социокултурните характеристики обаче се наблюдава изключително различна зависимост по отношение на взимането на микрокредит за закупуване на жилище извън квартала спрямо другите две причини за микрокредитиране. В този случай нерелигиозните лица и онези, за които българският език е майчин са с най-висока склонност да се възползват от подобна възможност. Тази разлика се дължи едновременно на два процеса – рязко по-висока склонност за взимане на микрокредит при лицата с майчин език български и при нерелигиозните и приблизително 5 процентни пункта по-висока готовността за взимане на кредит при протестантите и ромите.

Таблица 5.1.31. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“,Сливен според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност			
	Български	Ромски	Турски	Право славие	Ислям	Протестант ство	Нерелигиозен
Да	83.3	77.6	54.9	66.7	63.0	79.7	100.0
Не	16.7	19.0	43.9	33.3	35.2	17.3	-
Не мога да преценя	-	3.3	1.2		1.9	3.0	-

5.2.Тополчане

Видове сервизни помещения

Големината на жилището и в Тополчане е много силно изразен фактор по отношение всички сервизни помещения. Депривацията е изключително голяма при най-малките жилища и жилищата в долния терцил, които са почти напълно лишени от всякакви сервизни помещения. Терцилите на жилищната площ са: до 39 кв.м, 40-59 кв.м и 60 кв.м и повече.

Таблица 5.2.1. Достъп на домакинствата в с. Тополчане до сервизни помещения в зависимост големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Кухня	8.9	34.6	100.0	3.0	29.4	60.0	3.0	19.6	50.0
Всекидневна	10.7	16.7	50.0	-	20.0	25.0	-	15.7	25.9
Баня	16.1	44.9	83.3	9.1	38.8	65.0	9.1	25.5	61.1
Тоалетна в жилището	5.4	28.2	33.3	3.0	22.4	35.0	3.0	21.6	27.8
Тоалетна на двора	94.6	73.1	83.3	90.9	81.2	70.0	90.9	80.4	77.8
Килер или склад	5.4	10.3	50.0	-	9.4	30.0	-	9.8	16.7
Работилница	-	1.3	-	-	-	5.0	-	-	1.9
Гараж	1.8	1.3	-	-	1.2	5.0	-	2.0	1.9
Плевня,сайвант и др.	-	5.1	16.7	-	3.5	10.0	-	2.0	7.4
Обор, кочина, кошара,козарник	1.8	5.1	33.3	-	2.4	25.0	-	3.9	9.3

За разлика от кв. „Надежда“ в с. Тополчане доходът е също толкова добър предиктор за наличието на сервизни помещения, колкото е площта на жилището. Наблюдава се силна еднозначна корелация между отделните индикатори. Домакинствата с високи доходи, при всеки един от индикаторите, имат много по-добър достъп до сервизни помещения в дома си, отколкото домакинствата с ниски доходи.

Таблица 5.2.2. Достъп на домакинствата в с. Тополчане до сервизни помещения в зависимост доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Кухня	10.7	27.6	35.3	19.1	31.0	54.5	17.5	26.2	57.9
Всекидневна/вестибюл	10.7	13.8	21.6	13.2	13.8	45.5	14.0	13.1	31.6
Баня	10.7	27.6	56.9	23.5	41.4	72.7	17.5	41.0	68.4
Тоалетна вътре в жилището	-	20.7	29.4	11.8	25.9	36.4	12.3	23.0	31.6
Тоалетна на двора	85.7	81.0	80.4	83.8	79.3	81.8	82.5	82.0	78.9
Килер или склад	7.1	13.8	7.8	8.8	8.6	27.3	7.0	11.5	15.8
Работилница	-	-	2.0	-	-	9.1	-	-	5.3
Гараж	-	1.7	2.0	1.5	1.7	-	1.8	1.6	-
Плевня,сайвант и др.	-	3.4	5.9	1.5	5.2	9.1	1.8	1.6	15.8
Обор, кочина, кошара или козарник	7.1	1.7	5.9	4.4	1.7	18.2	3.5	3.3	10.5

В Тополчане също се наблюдават етнокултурни разлики в достъпа по отношение на някои помещения. По-висок дял от домакинствата, в които се говори предимно на български език имат всекидневна, баня и тоалетна в жилището, в сравнение с домакинствата, в които се говори предимно на ромски.

Таблица 5.2.3. Достъп на домакинствата в с. Тополчане до сервизни помещения в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език		Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Православие	Протестантство	Нерелигиозен
Кухня	26.3	28.7	28.6	31.1	13.3
Всекидневна/вестибюл	31.6	13.0	25.0	14.4	6.7
Баня	52.6	33.9	57.1	31.1	20.0
Тоалетна вътре в жилището	26.3	19.1	32.1	17.8	13.3
Тоалетна на двора	78.9	82.6	71.4	84.4	86.7
Килер или склад	15.8	8.7	25.0	7.8	-
Работилница	5.3	-	3.6	-	-
Гараж	-	1.7	7.1	-	-
Плевня,сайвант и др.	5.3	3.5	3.6	4.4	-
Обор, кочина, кошара или козарник	5.3	4.3	7.1	5.6	-

Достъп до комунални услуги

Големината на жилището е статистически значим фактор за достъпа до елекроенерегия и водоснабдяване, като малките жилища имат много по-ограничен достъп до общинските мрежи. Като цяло всички домакинства имат проблем със сметосъбирането и дори най-големите жилища разчитат основно на торби с боклук, оставени до входа на жилището, които биват събирани няколко пъти седмично.

Таблица 5.2.4. Достъп на домакинствата в с. Тополчане до комунални услуги в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	Големи	1	2	3
Електроенергия	58.9	87.2	83.3	39.4	85.9	95.0	39.4	86.3	88.9
Водоснабдяване	69.1	76.9	83.3	56.3	76.5	95.0	56.3	74.5	85.2
Контейнер до входа	7.3	6.4	-	9.4	4.7	10.0	9.4	3.9	7.4
Контейнер в района	14.5	16.7	33.3	9.4	17.6	25.0	9.4	17.6	20.4
Торби пред входа	27.3	37.2	33.3	15.6	42.4	25.0	15.6	35.3	42.6

За разлика от кв. „Надежда“ в град Сливен, в село Тополчане доходите също са изключително значим фактор за достъп до електроенергия и водоснабдяване, като най-ниските терцили и при трите индикатора имат влошен достъп. Доходите не са фактор обаче по отношение на сметосъбирането – то е недостатъчно добре организирано в цялата жилищна зона.

Таблица 5.2.5. Достъп на домакинствата в с. Тополчане до комунални услуги в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Електроенергия	32.1	86.2	86.3	63.2	86.2	90.9	57.9	85.2	94.7
Водоснабдяване	51.9	74.1	84.3	67.2	77.6	90.9	62.5	77.0	94.7
Контейнер до входа	7.4	10.3	2.0	7.5	6.9	-	8.9	6.6	-
Контейнер в района	-	6.9	35.3	4.5	31.0	9.1	1.8	23.0	36.8
Торби пред входа	18.5	39.7	33.3	35.8	25.9	54.5	32.1	31.1	42.1

Етнокултурни специфики в достъпа се открояват и в село Тополчане, но разликата между достъпа на ромските и българските домакинства не е толкова силно изразена, както в кв.“Надежда“ в град Сливен. Лицата, които говорят български като майчин в Тополчане имат по-нисък достъп до електроенергия и водоснабдяване, отколкото в кв. „Надежда“, а същевременно говорещите ромски имат по-висок достъп, отколкото говорещите ромски в кв. „Надежда“ .

Таблица 5.2.6. Достъп на домакинствата в с.Тополчане до комунални услуги в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език		Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Православие	Протестантство	Нерелигиозен
Електроенергия	94.7	72.2	85.7	75.6	53.3
Водоснабдяване	94.7	71.9	75.0	75.6	57.1
Контейнер до входа	-	7.0	-	6.7	7.1
Контейнер в района	10.5	18.4	21.4	15.6	21.4
Торби пред входа	47.4	28.9	50.0	30.0	21.4

Отопляване на жилището

Големината на жилището в Тополчане не е силно изразен фактор по отношение на енергийния източник, с който се отоплят домакинствата. Причината за това е почти универсалната употреба на дърва и въглища. Въпреки това употребата на електричество за отопление се наблюдава само при домакинствата от горните терцили, докато липсата на отопление се среща само в долните терцили.

5.2.7. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане в зависимост от метода за отопление през зимата и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Дърва и въглища	96.4	98.7	83.3	93.9	100.0	90.0	93.9	100.0	96.3
Електричество	-	-	16.7	-	-	5.0	-	-	1.9
Пелети	-	1.3	-	-	-	5.0	-	-	1.9
Не се отопляваме	3.6	-	-	6.1	-	-	6.1	-	-

Поради изключително високата употреба на дърва и въглища сред всички подоходни групи, доходът не оказва голямо значение по отношение на този вид източник на отопление. Употреба на електроенергия и пелети се наблюдава само в горните терцили на индикаторите за доход.

5.2.8. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане в зависимост от метода за отопление през зимата и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Дърва и въглища	92.9	100.0	96.1	97.1	100.0	81.8	96.5	100.0	89.5
Електричество	-	-	2.0	-	-	9.1	-	-	5.3
Пелети	-	-	2.0	-	-	9.1	-	-	5.3
Не се отопляваме	7.1	-	-	2.9	-	-	3.5	-	-

Универсалната употреба на дърва и въглища на практика показва един и същ модел на отопление без значение от етнокултурните разлики. Малък на брой домакинства, в които се говори български език използват пелети, а малък дял от домакинствата, в които се говори ромски не се отоплят.

*5.2.9. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане в зависимост от метода за отопление през зимата и доходите (в %)**

	Майчин език		Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Православие	Протестантство	Нерелигиозен
Дърва и въглища	94.7	97.4	96.4	96.7	100.0
Електричество	-	0.9	-	1.1	-
Пелети	5.3	-	3.6	-	-
Не се отопляваме	-	1.7	-	2.2	-

Големината на жилището и при трите индикатора показва значими нива на взаимовръзка с избраната стратегия за отопление през зимата. В малките жилища, както и в жилищата, които имат само една стая за спане, обикновено цялото домакинство се събира в една стая – независимо дали се отоплява или не се отоплява (изключително висок дял на „събираме се в една стая без отопление“ в долните терцили за площ!). Домакинствата в големите жилища имат различни стратегии, като най-характерна е тази, че при жилищата с три и повече спални отоплянето на спалните става само преди лягане (което произтича и от механиката на избраният метод за отопление на дърва и въглища).

Таблица 5.2.10. Разпределение на домакинствата в с.Тополчане в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Всички стаи	9.3	28.9	33.3	16.7	21.4	30.0	16.7	25.5	20.8
Спалните, само преди лягане	18.5	38.2	66.7	13.3	32.1	55.0	13.3	29.4	43.4
Само една стая	55.6	31.6	-	40.0	46.4	15.0	40.0	45.1	35.8
Събираме се в една стая без отопление	16.7	1.3	-	30.0	-	-	30.0	-	-

Доходът е фактор за стратегията на отопление само когато става дума събиране в една стая, без отопление – характерна за домакинствата в най-ниски доходи и при трите индикатора. По отношение на другите стратегии за отопление не се наблюдават систематични зависимости и вероятно става дума за лични предпочитания на домакинството, независимо от дохода.

Таблица 5.2.11. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Всички стаи	24.0	17.5	25.5	17.2	22.4	45.5	22.2	16.7	36.8
Спалните, само преди лягане	12.0	31.6	41.2	25.0	37.9	36.4	24.1	36.7	36.8
Само една стая	24.0	50.9	33.3	43.8	37.9	18.2	35.2	46.7	26.3
Събираме се в една стая без отопление	40.0	-	-	14.1	1.7	-	18.5	-	-

Корелацията между домакинствата, говорещи ромски у дома си и домакинствата, принадлежащи към някоя от евангелските църкви е много видима в стратегиите за отопление. Става дума за едни и същи хора от изследваната съвкупност – приблизително 8%, които през зимата се събират в една стая без отопление. Това е и единствената по-специфична разлика между домакинствата в извадката, когато се вземат предвид майчиният език и религиозната принадлежност.

Таблица 5.2.12. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията, майчиният език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език		Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Православие	Протестантство	Нерелигиозен
Всички стаи	27.8	17.9	17.9	22.1	20.0
Спалните, само преди лягане	22.2	34.8	32.1	31.4	40.0
Само една стая	50.0	38.4	50.0	38.4	26.7
Събираме се в една стая, без отопление	-	8.9	-	8.1	13.3

Собственост на жилището

Собствеността на жилището в Тополчане не е силно свързана с големината му (какъвто е случаят в кв. „Надежда“в Сливен). Напротив, значителна част от големите жилища са собственост на близки роднини и в тях изследваното домакинство живее безплатно. В селото има общински жилища и те се нареждат сред жилищата с три или повече стаи, използвани за спане.

Таблица 5.2.13. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане в зависимост от собствеността на жилището и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Главата на домакинството или неговия партньор	79.6	88.3	66.7	87.1	83.5	84.2	87.1	78.4	88.7
Близки роднини, безплатно	9.3	5.2	16.7	-	8.2	15.8	-	13.7	5.7
Друг човек, наем	3.7	2.6	-	6.5	2.4	-	6.5	2.0	1.9
Общинско	-	1.3	16.7	-	2.4	-	-	-	3.8

Индикаторите за доход не разкриват ясна закономерност по отношение на собствеността на жилището. Единствената специфика е, че достъп до общински жилища имат единствено домакинствата с високи доходи.

Таблица 5.2.14. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане в зависимост от собствеността на жилището и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Главата на домакинството или неговия партньор	74.1	86.0	88.0	83.6	87.5	72.7	78.6	93.2	73.7
Близки роднини, безплатно	3.7	8.8	6.0	7.5	1.8	27.3	8.9	1.7	15.8
Друг човек, наем	7.4	1.8	2.0	6.0	-	-	5.4	1.7	-
Общинско	-	-	4.0	-	3.6	-	-	-	10.5

Социокултурните разлики не играят съществена роля по отношение на собствеността, с изключение на факта, че домакинствата, които се възползват от общински жилища или живеят под наем са единствено сред ромскоговорещите и протестантите.

Таблица 5.2.15. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане в зависимост от собствеността на жилището, майчиния език и религиозната принадлежност на главата на домакинството (в %)

	Майчин език		Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Православие	Протестантство	Нерелигиозен
Главата на домакинството или неговия партньор	94.7	83.0	89.3	86.2	66.7
Близки роднини, безплатно	5.3	6.3	10.7	4.6	6.7
Друг човек, наем	-	3.6	-	4.6	-
Общинско	-	1.8	-	2.3	-

Нагласи за узаконяване

По отношение на нагласата за узаконяване на жилището в Тополчане е регистриран пълен консенсус. 100% от всички респонденти, във всички социални категории и наблюдавани индикатори биха пристъпили към подобно действие, ако не трябва да харчат пари за документи и технически процедури.

Общинско жилище

По отношение на кандидатстването за общинско жилище почти 100% от всички домакинствата от всички социални категории нямат никакъв опит. Има само няколко изключения на домакинства, които са кандидатствали, но не са получили, както следва:

- 5% от домакинствата, които живеят в 80 кв. м. и повече;
- от горните подоходни терцили: 2% от тези със 700 и повече чист месечен доход, 9,1% от тези, които имат 250 лв. и повече на човек от домакинството, 5,3% от онези с 344 лв. или повече еквивалентен разполагаем доход;
- 5,3% от онези, които говорят на български в дома си;
- 3,6% от православните християни.

По отношение на нагласата за кандидатстване (сред онези, които не живеят в общински жилища) веднага прави впечатление, че никой от изследваната съвкупност не е търсил информация. Размерът на жилището е фактор дотолкова, доколкото живеещите в по-големи жилища нямат интерес към общинските жилища, а живеещите в по-малките жилища показват много висока степен на неинформираност.

Таблица 5.2.16. Разпределение на домакинствата от с.Тополчане, които не са кандидатствали за общинско жилище и които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента и от големина на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Да, но не знаем какви документи са нужни	46.3	33.8	50.0	59.4	33.7	30.0	59.4	34.7	31.5
Не, в момента нямаме желание	27.8	35.1	50.0	18.8	34.9	45.0	18.8	28.6	44.4
Не знам	25.9	31.2	-	21.9	31.3	25.0	21.9	36.7	24.1

Неинформираността е основната характеристика на всички домакинства с ниски доходи и при трите индикатора. Домакинствата със средни доходи и домакинствата с

високи доходи се разпределят относително равномерно в три групи – неинформирани, нежелаещи и нямащи мнение по въпроса.

Етничността не е значим фактор, а религиозната принадлежност има значение, доколкото протестантите и нерелигиозните имат малко по-високи нива на неинформираност.

Таблица 5.2.17. Разпределение на домакинствата от с.Тополчане, които не са кандидатствали за общинско жилище и които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да, но не знаем какви документи са нужни	76.0	32.8	29.4	51.5	24.6	45.5	57.4	26.2	31.6
Не, в момента нямаме желание	12.0	36.2	39.2	31.8	33.3	36.4	24.1	39.3	36.8
Не знам	12.0	31.0	31.4	16.7	42.1	18.2	18.5	34.4	31.6

Таблица 5.2.18. Разпределение на домакинствата от с.Тополчане, които не са кандидатствали за общинско жилище и които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента, по майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език		Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Православие	Протестантство	Нерелигиозен
Да, но не знаем какви документи са нужни	38.9	37.7	32.1	42.0	40.0
Не, в момента нямаме желание	44.4	32.5	35.7	34.1	33.3
Не знам	16.7	29.8	32.1	23.9	26.7

Микрокредити

Подобно на кв. „Надежда“ в Сливен и в Тополчане домакинствата, живеещи в най-малките жилища имат статистически значима по-висока нагласа за взимане на нисколихвен кредит за закупуване на земя или узаконяване на жилището. И в това населено място общото ниво на положителната нагласа към целевото микрокредитиране е изключително високо и на практика обхваща над три четвърти от домакинствата в изследваната съвкупност във всяка една от категориите.

Таблица 5.2.19. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Да	78.6	82.1	83.3	93.9	77.6	70.0	93.9	76.5	75.9
Не	5.4	9.0	16.7	-	7.1	25.0	-	9.8	11.1
Не мога да преценя	16.1	9.0	-	6.1	15.3	5.0	6.1	13.7	13.0

За разлика от кв. „Надежда“ в Сливен, където изследването показа, че бедните са по-склонни да се възползват от микрокредитиране за закупуване на земя или узаконяване на жилището, в Тополчане се наблюдава точно обратният феномен. През призмата и на трите индикатора се откроява фактът, че домакинствата от горните терцили биха били най-склонни да вземат микрокредит.

Таблица 5.2.20. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	71.4	81.0	86.3	82.4	77.6	90.9	78.9	80.3	89.5
Не	17.9	5.2	5.9	10.3	5.2	9.1	12.3	3.3	10.5
Не мога да преценя	10.7	13.8	7.8	7.4	17.2	-	8.8	16.4	-

Вероятно поради изключително високите нива на готовност да се вземе микрокредит с ниска лихва сред всички домакинства, социокултурните характеристики не изглежда да играят съществена роля при оформянето на нагласите. Въпреки това делът на хората, които са казали, че биха взели кредити сред онези, които говорят ромски, е малко по-виско, отколкото сред тези, които говорят български.

Таблица 5.2.21. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището по майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език		Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Православие	Протестантство	Нерелигиозен
Да	73.7	82.6	82.1	81.1	80.0
Не	5.3	7.0	10.7	7.8	-
Не мога да преценя	21.1	10.4	7.1	11.1	20.0

По отношение на нагласата да се вземе микрокредит за основен ремонт обаче, домакинствата в Тополчане приличат на домакинствата в Сливен. Онези от тях, живеещи в най-малките жилища имат статистически значима по-висока нагласа, а делът на желаещите намалява при най-големите жилища.

Доходите и етнокултурните характеристики не са статистически значим фактор и не се наблюдава ясно изразена зависимост по отношение на микрокредитирането за ремонт, свързана с тях.

Таблица 5.2.22. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Да	82.1	82.1	66.7	93.9	80.0	65.0	93.9	76.5	77.8
Не	5.4	9.0	33.3	-	8.2	25.0	-	9.8	13.0
Не мога да преценя	12.5	9.0	-	6.1	11.8	10.0	6.1	13.7	9.3

Таблица 5.2.23. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	71.4	81.0	88.2	82.4	81.0	81.8	78.9	83.6	84.2
Не	14.3	8.6	5.9	11.8	3.4	18.2	12.3	4.9	10.5
Не мога да преценя	14.3	10.3	5.9	5.9	15.5	-	8.8	11.5	5.3

Таблица 5.2.24. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език		Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Православие	Протестантство	Нерелигиозен
Да	84.2	81.7	85.7	82.2	73.3
Не	-	8.7	7.1	8.9	6.7
Не мога да преценя	15.8	9.6	7.1	8.9	20.0

Подобно на кв. „Надежда“ в Сливен и в Тополчане, когато става дума за вземане на микрокредит за закупуване на жилище извън квартала, домакинствата живеещи в най-малките жилища имат подчертано по-висока положителна нагласа, докато домакинствата от най-големите жилища са най-малко склонни да се възползват от подобна възможност. Броят стаи и в този случай не е статистически значим фактор.

Таблица 5.2.25. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	Средни	големи	1	2	3
Да	67.9	65.4	66.7	84.8	61.2	55.0	84.8	66.7	53.7
Не	17.9	14.1	-	3.0	17.6	25.0	3.0	15.7	22.2
Не мога да преценя	14.3	20.5	33.3	12.1	21.2	20.0	12.1	17.6	24.1

Подоходните индикатори не дават еднозначен отговор за нагласите по отношение на взимането на микрокредит за закупуване на жилище извън квартала, доколкото наблюдаваните разлики в относителните дялове не са статистически значими. За разлика от кв. „Надежда“, в Тополчане най-склонни да вземат микрокредит с подобна цел са домакинствата с нисък чист месечен доход, както и тези от най-долния терцил на разполагаемия месечен доход. Разбира се, това е в синхрон с резултатите по останалите причини за взимане на микрокредит, т.е. може да се разглежда като „спасителен пояс“ за най-бедните домакинства.

Таблица 5.2.26. Разпределение на домакинствата в с. Тополчане според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	71.4	65.5	66.7	70.6	62.1	72.7	71.9	63.9	63.2
Не	10.7	13.8	17.6	13.2	17.2	9.1	10.5	19.7	10.5
Не мога да преценя	17.9	20.7	15.7	16.2	20.7	18.2	17.5	16.4	26.3

Майчиният език, най-често говорим в домакинството, не е фактор по отношение на нагласите за взимане на микрокредит за закупуване на жилище извън квартала. По отношение на религиозната принадлежност обаче се наблюдава статистически значима разлика между членовете на евангелските деноминации и нерелигиозните лица, като вторите се открояват с едни от най-ниските дялове на интерес към подобен тип кредитиране в рамките на изследването.

Таблица 5.2.27. Разпределение на домакинствата в кв. „Надежда“ според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език		Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Православие	Протестантство	Нерелигиозен
Да	63.2	67.8	60.7	70.0	53.3
Не	15.8	13.0	28.6	10.0	20.0
Не мога да преценя	21.1	19.1	10.7	20.0	26.7

5.3.Кв.“Малчо Малчев“, Търговище

Видове сервизни помещения

Жилищата в кв. „М.Малчев“, Търговище са значително по-големи от тези в кв. „Надежда“, Сливен и с.Тополчане, но в общия случай големината на жилището и броят стаи за спане не са статистически значим фактор по отношение на сервизните помещения. Ясно изразена връзка може да се види единствено по отношение на всекидневната, която е налична в над 80% от големите жилища и жилищата от третия терцил и е достъпна едва за 15% от най-малките жилища и за една трета от жилищата в първия терцил. Терцилите на жилищната площ са: до 59 кв.м, 60-84 кв.м и 85 кв.м и повече.

Таблица 5.3.1. Достъп на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ до сервизни помещения в зависимост големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Кухня	51.0	33.8	46.2	23.1	40.6	45.6	25.6	50.0	45.3
Всекидневна	57.1	63.5	61.5	15.4	50.7	80.9	34.9	57.4	86.8
Баня	59.2	60.8	80.8	46.2	65.2	64.7	53.5	72.2	62.3
Тоалетна в жилището	32.7	39.2	42.3	23.1	43.5	33.8	67.4	57.4	84.9
Тоалетна на двора	67.3	71.6	69.2	61.5	63.8	77.9	37.2	57.4	54.7
Килер или склад	42.9	50.0	69.2	15.4	53.6	54.4	37.2	57.4	54.7
Работилница	6.1	6.8	15.4	0.0	8.7	8.8	9.3	11.1	3.8
Гараж	20.4	16.2	26.9	0.0	15.9	26.5	11.6	20.4	24.5
Плевня,сайвант и др.	24.5	23.0	42.3	7.7	23.2	33.8	14.0	25.9	37.7
Обор, кочина, кошара или козарник	16.3	4.1	7.7	0.0	4.3	14.7	4.7	7.4	13.2

За разлика от кв. „Надежда“ в Сливен, в кв. „М.Малчев“, Търговище доходът се оказва по-скоро относително добър предиктор за наличието на сервизни помещения. Наличието на кухня, баня, тоалетна вътре в жилището, килер, гараж, и плевня е подчертано по-високо в горните подоходни терцили, като разликата е статистически значима спрямо долните терцили по тези индикатори. Разликите в доходите нямат значение само по отношение на всекидневната и тоалетната на двора (където се наблюдават несистематични разлики в различните индикатори).

Таблица 5.3.2. Достъп на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ до сервизни помещения в зависимост доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Кухня	32.4	45.9	53.8	25.0	45.2	59.6	27.3	47.5	58.5
Всекидневна	69.0	56.8	48.7	60.9	58.1	61.5	63.6	60.0	56.1
Баня	52.1	64.9	82.1	45.3	77.4	76.9	51.5	57.5	87.8
Тоалетна вътре в жилището	26.8	45.9	48.7	25.0	51.6	44.2	25.8	42.5	51.2
Тоалетна на двора	77.5	73.0	51.3	79.7	58.1	63.5	77.3	72.5	53.7
Килер или склад	32.4	70.3	66.7	39.1	45.2	69.2	39.4	47.5	73.2
Работилница	7.0	8.1	10.3	7.8	6.5	9.6	7.6	7.5	9.8
Гараж	15.5	13.5	28.2	9.4	6.5	36.5	9.1	12.5	39.0
Плевня,сайвант и др.	18.3	35.1	33.3	18.8	22.6	38.5	18.2	30.0	36.6
Обор, кочина, кошара,козарник	8.5	10.8	7.7	6.3	9.7	11.5	6.1	12.5	9.8

В квартал „Малчо Малчев“ се наблюдават съществени разлики в условията на живот между домакинствата с майчин език български и домакинствата с майчин език турски, както и между православните християни и изповядващите исляма. С изключение на всекидневната и тоалетната на двора, които са по-често срещани в мюсюлманските жилища и при турско говорящите, по отношение на всички останали сервизни помещения домакинствата на лицата с български като майчин език и православните християни са значително по-добре обезпечени. Ромските домакинства и домакинствата, свързани с евангелски деноминации (които на практика се припокриват) са твърде малко в извадката, за да могат да се направят правомерни статистически заключения[15]. Тяхното поместване на таблиците тук и по-долу в раздела за Търговище е само с цел по-пълна илюстрация на контекста.

[15] Съгласно предварителната информация на изследователския екип, в кв. Малчо Малчев живеят над 800 ромско говорещи лица, около 200 турско говорещи и около 150 българско говорещи. Дали изследването отразява процеси, свързани с миграция на населението; дали явление по смяна на идентичност (от ромска към турска); или е въпрос на изкривяване поради систематична грешка на обхода поради откази в ромските домакинства може да бъде установено в следващ момент, когато епидемиологичната обстановка в страната позволи процедура по бързо картографиране на населението или микро-преброяване.

Таблица 5.3.3. Достъп на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ до сервизни помещения в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Кухня	55.6	50.0	35.1	63.6	37.5	25.0
Всекидневна	53.3	25.0	64.9	54.5	65.4	50.0
Баня	82.2	50.0	54.6	87.9	55.8	50.0
Тоалетна вътре в жилището	53.3	50.0	29.9	51.5	32.7	25.0
Тоалетна на двора	51.1	50.0	79.4	48.5	76.9	75.0
Килер или склад	64.4	50.0	44.3	69.7	45.2	50.0
Работилница	17.8	-	4.1	21.2	3.8	-
Гараж	40.0	-	9.3	48.5	10.6	-
Плевня,сайвант и др.	28.9	-	25.8	36.4	25.0	-
Обор, кочина, кошара,козарник	11.1	-	8.2	9.1	8.7	0.0

Достъп до комунални услуги

Големината на жилището не е фактор за достъпа до електроенергия и водоснабдяване, доколкото достъпът до тях е почти универсален в Търговище. Наблюдават се някои разлики в достъпа до сметосъбиране, но и при тях няма ясно изразена тенденция или статистическа зависимост.

Таблица 5.3.4. Достъп на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ до комунални услуги в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Електроенергия	95.8	98.6	100.0	84.6	100.0	98.5	95.3	100.0	98.1
Водоснабдяване	95.8	95.9	100.0	92.3	95.7	98.5	93.0	98.1	98.1
Контейнер до входа	22.9	20.3	24.0	-	22.1	25.4	18.6	20.8	25.0
Контейнер в района	47.9	51.4	60.0	92.3	48.5	47.8	62.8	47.2	48.1
Торби пред входа	4.2	4.1	12.0	-	8.8	3.0	7.0	7.5	1.9

Поради почти универсалния достъп до електроенергия и водоснабдяване не се наблюдават статистически значими разлики спрямо дохода. Доходът е частичен фактор единствено по отношение на сметосъбирането, доколкото делът на домакинствата, които разполагат с контейнер за изхвърляне на боклука до входа на жилището си е най-висок в горните терцили и при трите подоходни индикатора.

Таблица 5.3.5. Достъп на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ до комунални услуги в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Електроенергия	95.8	100.0	100.0	95.3	100.0	100.0	95.5	100.0	100.0
Водоснабдяване	97.2	94.6	97.4	93.8	100.0	98.1	93.9	100.0	97.6
Контейнер до входа	14.1	21.6	36.8	15.6	16.7	32.7	15.2	17.9	36.6
Контейнер в района	60.6	37.8	47.4	51.6	43.3	55.8	51.5	51.3	51.2
Торби пред входа	2.8	10.8	5.3	4.7	13.3	1.9	3.0	12.8	2.4

В кв. „М.Малчев“ в Търговище се наблюдава почти универсален достъп до електроенергия и водоснабдяване през общинската мрежа и само няколко домакинства нямат достъп. Специфичен проблем, който изненадва, е липсата на канализация или септични ями при 18% от турските (и мюсюлманските) домакинства, защото обикновено достъпът до вода е свързан и с достъп до канализация или септична яма.

Таблица 5.3.6. Достъп на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ до комунални услуги в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Електроенергия	100.0	100.0	96.9	100.0	98.1	75.0
Водоснабдяване	97.8	100.0	95.9	97.0	96.2	100.0
Контейнер до входа	42.2	0	13.5	48.5	13.6	50.0
Контейнер в района	31.1	100.0	59.4	36.4	56.3	25.0
Торби пред входа	11.1	0	2.1	3.0	4.9	0

Отопляване на жилището

Големината на жилището не е статистически значим фактор по отношение на енергийния източник, с който се отоплява домакинствата.

5.3.7. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от метода за отопление през зимата и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	Големи	1	2	3
Дърва и въглища	93.8	95.9	96.2	100.0	94.2	95.5	95.3	92.6	98.1
Електричество	2.1	4.1	-	-	2.9	3.0	2.3	3.7	1.9
Пелети	4.2	-	-	-	1.4	1.5	2.3	1.9	-
Не се отопляваме	-	-	3.8	-	1.4	-	-	1.9	-

Подобно на кв.“Надежда“,Сливен и село Тополчане поради почти универсалната употреба на дърва и въглища сред всички подоходни групи, доходът не оказва голямо значение по отношение на този вид източник на отопление. Електричество и пелети се използват почти само в горните терцили от домакинствата. В това отношение обаче в кв. „М.Малчев“, Търговище се наблюдава феномен, при който при малък дял сред домакинствата с най-високи доходи по всички индикатори бива декларирано, че не се отоплява. В този случай вероятно става дума за самотно живеещи пенсионери, които спят в помещението, в което се готви през деня и вечер, при лягане, не включват допълнително отопление. Този модел обикновено е част от традиционната културна екология в селата и малките градове, като стратегия за намалена употреба на дърва през зимата. Вероятно е добре да се припомни, че в кв. „М.Малчев“, Търговище и медианата на еквивалентния доход (250 лв.), и медианата на чистия месечен доход (470 лв.) са много ниски, в сравнение с другите изследвани места, а на практика 72% от домакинствата живеят с доходи под националната линия за бедност.

5.3.8. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от метода за отопление през зимата и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Дърва и въглища	98.6	97.3	87.2	100.0	100.0	86.5	100.0	97.5	85.4
Електричество	1.4	-	7.7	-	-	7.7	-	2.5	7.3
Пелети	-	2.7	2.6	-	-	3.8	-	-	4.9
Не се отопляваме	-	-	2.6	-	-	1.9	-	-	2.4

И употребата на дърва и въглища, и употребата на електричество показват един и същ модел на отопление, без значение от етнокултурните разлики. Малък на брой домакинства, в които се говори български език използват пелети, а малък дял от домакинствата, в които се говори турски, не се отоплява.

5.3.9. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от метода за отопление през зимата, по майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Дърва и въглища	93.3	100.0	95.9	93.9	95.2	100.0
Електричество	2.2	-	3.1	-	3.8	-
Пелети	4.4	-	-	6.1	-	-
Не се отопляваме	-	-	1.0	-	1.0	-

Подобно на кв. „Надежда“, Сливен и в кв. „М.Малчев“, Търговище големината на жилището показва частична взаимовръзка с избраната стратегия за отопление през зимата. Разбира се, и тук съществуват и структурни ограничения, доколкото домакинствата, които живеят в жилище, което има само една стая на практика отоплява само нея по принцип. Това обяснява и защо при домакинствата, които използват само една стая за спане има натрупване в отговорите „само една стая“. При стандартната площ и терцилните разпределения са вижда, че домакинствата, живеещи в големите жилища преобладаващо затоплят спалните само преди лягане, докато през деня се стои само в една стая.

Таблица 5.3.10. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията и големината на жилището (в%)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Всички стаи	8.3	43.8	50.0	46.2	40.6	22.7	41.9	46.3	11.8
Спалните, само преди лягане	35.4	42.5	38.5	-	31.9	56.1	23.3	27.8	66.7
Само една стая	56.3	13.7	7.7	53.8	26.1	21.2	34.9	24.1	21.6

Доходите не са фактор, който влияе еднозначно върху избора на стратегия за отопление в кв. „М.Малчев“, Търговище и в зависимост от дефиницията на подоходния индикатор се наблюдават разлики в тенденциите. Най-логичната от всички зависимости се откроява при чистия общ доход на домакинството, където всички стаи се отоплявят в най-голяма степен сред домакинствата с най-високи доходи, а само една стая се отоплява най-често от домакинствата с най-ниски доходи. Брутното претегляне на дохода през броя членове в домакинството, както и еквивалентният разполагаем доход обаче не показват подобна ясна взаимовръзка.

Таблица 5.3.11. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията и доходите (в%)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Всички стаи	18.3	40.5	51.3	34.4	29.0	32.7	30.3	22.5	46.3
Спалните, само преди лягане	39.4	45.9	35.9	46.9	38.7	32.7	45.5	37.5	34.1
Само една стая	42.3	13.5	10.3	18.8	32.3	32.7	24.2	40.0	17.1

Изборът на стратегия показва взаимосвързаност със социокултурните характеристики на домакинствата. Делът на домакинствата, отоплявящи всички стаи е най-висок сред онези, които имат български като майчин език. Делът на отоплявящите спалните само преди лягане е най-висок сред говорещите турски като майчин език.

Отопляването на само една стая изглежда характерна най-вече за ромската общност, но с уговорката, че статистическата грешка в този случай е твърде голяма за правомерни заключения.

Таблица 5.3.12. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията, майчиният език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Всички стаи	44.4	25.0	27.1	45.5	28.2	25.0
Спалните, само преди лягане	26.7	-	49.0	30.3	47.6	-
Само една стая	28.9	75.0	22.9	24.2	23.3	75.0

Собственост на жилището

Подобно на кв. „Надежда“в Сливен, собствеността на жилището в кв. „М.Малчев“, Търговище е силно свързана с големината му. Колкото по-голямо е жилището, толкова по-висок е делът на жилищата, притежавани от главата на домакинството. Общинските жилища представляват основната част от малките жилища при стандартната площ и съществена част от долния терцил на жилищата.

Таблица 5.3.13. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от собствеността на жилището и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Главата на домакинството или неговия партньор	72.9	71.6	88.5	23.1	72.5	88.1	51.2	77.8	92.3
Близки роднини, безплатно	8.3	9.5	11.5	7.7	13.0	6.0	14.0	11.1	3.8
Близки роднини, наем	-	1.4	-	-	1.4	-	-	1.9	-
Друг човек, безплатно	4.2	2.7	-	23.1	1.4	-	9.3	-	-
Друг човек, наем	4.2	6.8	-	7.7	5.8	3.0	4.7	7.4	1.9
Общинско жилище	6.3	8.1	-	38.5	4.3	1.5	18.6	-	1.9

Доходите не са фактор за собствеността на жилището. Индикаторите за доход показват сходни разпределения в различните подоходни терцили, като разнообразието от вида на собственост се запазва относително непроменено. Общото между трите индикатора е, че под наем от трето лице живеят само домакинства с ниски или средни доходи. Делът на жилищата, които се притежават от главата на домакинството или близки роднини, които са го предоставили безплатно, е доста висок във всички подоходни групи, независимо от индикатора. Относително еднаквото използване на общински жилища, също не е свързано с подоходните групи.

Таблица 5.3.14. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от собствеността на жилището и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Главата на домакинството или неговия партньор	77.5	81.1	64.1	73.4	71	78.8	72.7	85	68.3
Близки роднини, безплатно	7	2.7	20.5	9.4	9.7	9.6	9.1	5	14.6
Близки роднини, наем	-	-	2.6	-	3.2	-	-	-	2.4
Друг човек, безплатно	4.2	-	2.6	4.7	-	1.9	4.5	-	2.4
Друг човек, наем	5.6	8.1	-	6.3	9.7	-	6.1	7.5	-
Общинско жилище	5.6	5.4	7.7	6.3	6.5	5.8	7.6	2.5	7.3

Етнокултурните характеристики на домакинствата имат относително малка роля по отношение на собствеността на жилището. Наблюдаваните разлики не са статистически значими. Домакинствата, които живеят в жилища, собственост на главата на домакинството са малко по-добре представени в турската общност, в сравнение с българската. Същевременно домакинствата, които безплатно живеят в жилища на свои близки роднини са малко по-добре представени сред онези, които имат български като майчин език спрямо тези, които имат турски като майчин език. По отношение на общинските жилища не се наблюдава разлика.

Таблица 5.3.15. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от собствеността на жилището по майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Главата на домакинството или неговия партньор	66.7	75.0	78.4	69.7	77.9	75.0
Близки роднини, безплатно	15.6	-	7.2	15.2	7.7	-
Близки роднини, наем	-	-	1.0	-	1.0	-
Друг човек, безплатно	-	-	4.1	-	2.9	25.0
Друг човек, наем	6.7	25.0	3.1	3.0	3.8	-
Общинско жилище	6.7	-	6.2	6.1	6.7	-

Нагласи за узаконяване

Нагласата за узаконяване на жилищата в кв. „Малчо Малчев“ е почти универсална, ако това е възможно без да възникват допълнителни разходи. Само отделни домакинства от най-големите жилища или в най-горния терцил не биха пристъпили към подобна процедура. Възможно е обаче в този случай въпросът да не е разбран достатъчно добре, доколкото от предходен контролен въпрос става ясно, че именно в тези групи делът на жилищата притежавани чрез договор за покупко-

продажба, но без нотариален акт е най-висок (и съответно наличието на нотариален акт е най-ниско). За по-прецизен анализ е добре да бъдат направени допълнителни проблемно-ориентирани интервюта с обитателите на тази жилища.

Изключително висок е делът на желаещите узаконяване и от гледна точка на доходите, като структурата на отделните индикатори произвежда различен резултат и няма ясна тенденция, свързана с подоходни групи, т.е. доходите не са фактор за желанието за узаконяване на жилището.

Етнокултурните специфики показват малки разлики, доколкото само в турската общност се наблюдава нежелание за узаконяване (макар и отделни домакинства), в българската общност – само ако няма разходи, а ромската – изцяло отговаря „дори и да има разходи“ (но в този случай трябва да се има предвид, че говорещите ромски като майчин език са недостатъчно добре представени в извадката и в реалността може да има малко по-различно разпределение).

Таблица 5.3.16. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от нагласата им за узаконяване на обитаваното от тях жилище и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	Средни	Големи	1	2	3
Да, ако няма разходи	83.3	100.0	100.0	-	100.0	93.3	83.3	100.0	92.3
Да, дори да има разходи	16.7	-	-	100.0	-	-	16.7	-	-
Не	-	-	-	-	-	6.7	-	-	7.7

Таблица 5.3.17. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от нагласата им за узаконяване на обитаваното от тях жилище и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да, ако няма разходи	88.2	100.0	100.0	100.0	100.0	33.3	100.0	71.4	100.0
Да, дори да има разходи	5.9	-	-	-	-	33.3	-	14.3	-
Не	5.9	-	-	-	-	33.3	-	14.3	-

Таблица 5.3.18. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от нагласата им за узаконяване на обитаваното от тях жилище, по майчин език и религиозна принадлежност (в%)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Да, ако няма разходи	100.0	0.0	91.7	100.0	95.8	0.0
Да, дори да има разходи	-	100.0	4.2	-	-	100.0
Не	-	0.0	4.2	-	4.2	0.0

Общинско жилище

Кв. „Малчо Малчев“ е един от тези жилищни райони в страната, в които има на разположение множество общински жилища и съответно множество домакинства, които живеят в тях или имат опит с наемането им. На практика повече от една трета от маломерните жилища (т.е. до 39 кв.м.) са общинска собственост, но има общински жилища и в групиранията с по-голяма площ.

Доходите не са фактор за достъпа или отказа по отношение на общинските жилища. Различните терцили и при трите индикатора са представени достатъчно добре и между тях няма статистически значими разлики. Разликите между лицата с различен майчин език или религиозна принадлежност също не са статистически значими.

Таблица 5.3.19. Разпределение на домакинствата в кв.„М. Малчев“ по статус на кандидатстване за общинско жилище и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	Малки	средни	големи	1	2	3
Живеем в общинско жилище	6.3	8.2	-	38.5	4.4	1.5	18.6	-	1.9
Да, но не получихме жилище	2.1	5.5	3.8	15.4	2.9	3.0	7.0	1.9	3.8
Не	91.7	86.3	96.2	46.2	92.6	95.5	74.4	98.1	94.2

Таблица 5.3.20. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“ по статус на кандидатстване за общинско жилище и доход (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Живеем в общинско жилище	5.6	5.4	7.7	6.3	6.5	5.8	7.6	2.5	7.3
Да, но не получихме жилище	4.2	2.7	5.1	6.3	3.2	1.9	6.1	-	4.9
Не	90.1	91.9	87.2	87.5	90.3	92.3	86.4	97.5	87.8

Таблица 5.3.21. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“ по статус на кандидатстване за общинско жилище, майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Живеем в общинско жилище	6.7	-	6.2	6.1	6.7	-
Да, но не получихме жилище	-	25.0	5.2	-	2.9	50.0
Не	93.3	75.0	88.7	93.9	90.4	50.0

По отношение на нагласата за кандидатстване сред домакинствата, които вече се били отхвърляни веднъж или не са кандидатствали се наблюдават значими разлики в зависимост от площта на жилището. Средните и големите жилища, както и горните два

терцила, по-скоро нямат желание за общинско жилище. Домакинствата, живеещи в малките жилища и домакинствата от долния терцил са неинформирани за процедурата и нужните документи. Броят на стаите, които се използват за спане няма статистическа значимост към нагласата за кандидатстване за общинско жилище.

Доходите също нямат значение като фактор по отношение на нагласата за кандидатстване за общинско жилище. И при трите индикатора разликите между разпределенията в рамките на отделните терцили са по-скоро в рамките на статистическата грешка на изследването. Етнокултурните характеристики също не представляват фактор в този случай.

Таблица 5.3.22. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“, които не са кандидатствали за общинско жилище или които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента и големина на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Да, търсили сме информация	2.3	3.0	7.7	14.3	6.2	-	8.8	3.8	-
Да, но не знаем какви документи са нужни	6.8	17.9	7.7	42.9	10.8	10.6	17.6	11.3	9.8
Не, в момента нямаме желание	81.8	73.1	80.8	14.3	75.4	86.4	64.7	75.5	88.2
Не знам	9.1	6.0	3.8	28.6	7.7	3.0	8.8	9.4	2.0

Таблица 5.3.23. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“, които не са кандидатствали за общинско жилище или които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента и големина на жилището (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да, търсили сме информация	3.0	5.7	2.8	3.4	6.9	2.0	5.0	2.6	2.6
Да, но не знаем какви документи са нужни	10.6	14.3	13.9	13.6	17.2	8.2	11.7	17.9	7.9
Не, в момента нямаме желание	78.8	80.0	72.2	76.3	69.0	83.7	76.7	76.9	78.9
Не знам	7.6	-	11.1	6.8	6.9	6.1	6.7	2.6	10.5

Таблица 5.3.24. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“, които не са кандидатствали за общинско жилище или които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента по майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Да, търсили сме информация	4.8	-	3.3	3.2	3.1	-
Да, но не знаем какви документи са нужни	11.9	-	11.1	6.5	12.4	33.3
Не, в момента нямаме желание	78.6	25.0	81.1	87.1	78.4	66.7
Не знам	4.8	75.0	4.4	3.2	6.2	-

Микрокредити

За разлика от кв. „Надежда“, Сливен, където домакинствата от най-малките жилища са най-склонни да вземат нисколихвен кредит за узаконяване на жилището си или закупуване на земя в кв. „М.Малчев“, Търговище онези с най-големите жилища и тези от горния терцил имат статистически значима по-висока положителна нагласа към микрокредитиране за узаконяване на жилището.

Таблица 5.3.25. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“ в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Да	29.2	54.8	34.6	38.5	33.8	52.2	39.5	32.1	55.8
Не	68.8	45.2	57.7	53.8	63.2	47.8	55.8	66.0	44.2
Не мога да преценя	2.1	-	7.7	7.7	2.9	-	4.7	1.9	-

Доходите изглеждат фактор за нагласата за вземане на кредит, като при средния чист общ доход на домакинство на месец с най-висока нагласа са домакинствата от средния терцил. При еквивалентния разполагаем доход и при дохода на човек от домакинството най-положителна нагласа имат домакинствата от долния и средния терцили, по което Търговище си прилича със Сливен.

От гледна точка на етнокултурните характеристики се наблюдава значима разлика и лицата, за които турският език е майчин имат по-висока склонност да се възползват от микрокредитиране за закупуване на земя или узаконяване на жилището.

Таблица 5.3.26. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“ в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	40.8	51.4	38.5	53.1	48.4	26.9	50.0	42.5	31.7
Не	56.3	48.6	59.0	42.2	51.6	73.1	47.0	55.0	68.3
Не мога да преценя	2.8	-	2.6	4.7	-	-	3.0	2.5	-

Таблица 5.3.27. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“ в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището по майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Да	24.4	25.0	51.5	21.2	51.0	-
Не	73.3	75.0	46.4	78.8	46.2	100.0
Не мога да преценя	2.2	-	2.1	-	2.9	-

За разлика от кв. „Надежда“ в Сливен, и за разлика от нагласите към микрокредитирането за закупуване на земя или узаконяване, домакинствата, които живеят в големите жилища и в жилищата от горния терцил показват най-голяма склонност да вземат кредит с ниска лихва за ремонт на жилището си. Броят на стаите, които се използват за спане не е статистически значим фактор при тази нагласа.

Таблица 5.3.28. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“ в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	Големи	1	2	3
Да	47.9	57.5	46.2	46.2	44.1	61.2	46.5	41.5	67.3
Не	52.1	41.1	46.2	53.8	51.5	38.8	51.2	54.7	32.7
Не мога да преценя	-	1.4	7.7	-	4.4	-	2.3	3.8	-

От гледна точка на еквивалентния разполагаем доход и дохода на човек от домакинството се вижда добре изразена тенденция, при която домакинствата с ниски доходи и тези от долния терцил са най-склонни да се възползват от микрокредитиране за ремонт на жилището, а онези с най-високи доходи и от горния терцил са най-малко склонни. Разликите между първите и третите терцили са статистически значими, т.е. бедните са по-склонни да вземат нисколихвен заем за ремонт, отколкото богатите. При чистия общ месечен доход на домакинството разликите са по-малки, а в най-голяма степен от микрокредитиране за ремонт биха се възползвали домакинствата от средния терцил.

Таблица 5.3.29. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“ в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	52.1	59.5	43.6	60.9	54.8	38.5	60.6	47.5	41.5
Не	46.5	40.5	51.3	35.9	41.9	61.5	37.9	50.0	56.1
Не мога да преценя	1.4	-	5.1	3.1	3.2	-	1.5	2.5	2.4

Разликата между тези, които говорят турски като майчин език и онези, които говорят български и ромски е още по-добре изразена. Турските домакинства, а съответно и домакинствата, в които ислямът е религията на главата на домакинството, имат значително по-висока склонност да се възползват от подобна политика на микрокредитиране за ремонт.

Таблица 5.3.30. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Да	28.9	25.0	62.9	30.3	61.5	-
Не	68.9	75.0	35.1	69.7	35.6	100.0
Не мога да преценя	2.2	-	2.1	-	2.9	-

За разлика от кв. „Надежда“, Сливен, когато става дума за взимане на микрокредит за закупуване на жилище извън квартала, домакинствата живеещи в най-големите жилища имат подчертано по-висока положителна нагласа. Броят стаи, които се използват за спане в този случай е любопитен индикатор, защото най-голяма е склонността за микрокредит сред домакинствата, които използват две стаи (т.е. не най-малките, нито най-големите).

При еквивалентния разполагаем доход и при дохода, преизчислен на човек от домакинството най-склонни да вземат микрокредит за закупуване на жилище извън квартала са домакинствата с най-ниските доходи. При чистия месечен доход най-висока е склонността при средните доходи.

Тенденцията турско говорещите (а съответно и изповядващите исляма) да са най-склонни да вземат микрокредити са запазва и при този вид целево кредитиране.

Таблица 5.3.31. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“ според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Да	37.5	50.7	38.5	30.8	35.3	55.2	41.9	30.2	59.6
Не	60.4	49.3	57.7	61.5	63.2	44.8	53.5	69.8	40.4
Не мога да преценя	2.1	-	3.8	7.7	1.5	-	4.7	-	-

Таблица 5.3.32. Разпределение на домакинствата в кв.„Малчо Малчев“ според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от големината на жилището (в %)

	Общ доход на домакинството			доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	42.3	56.8	33.3	54.7	45.2	28.8	51.5	42.5	31.7
Не	54.9	43.2	66.7	42.2	54.8	71.2	45.5	57.5	68.3
Не мога да преценя	2.8	-	-	3.1	-	-	3.0	-	-

Таблица 5.3.33. Разпределение на домакинствата в кв. „Малчо Малчев“ според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от големината на жилището (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност		
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям	Протестантство
Да	20.0	25.0	54.6	18.2	52.9	25.0
Не	80.0	75.0	43.3	81.8	45.2	75.0
Не мога да преценя	-	-	2.1	-	1.9	-

5.4. Голямо Ново

Видове сервизни помещения

Жилищата в село Голямо Ново са най-големите от четирите населени места, но въпреки това има силно изразена зависимост между големината на жилището и наличието на сервизни помещения. Наличието на кухня, баня, всекидневна, и тоалетна в жилището е многократно по-високо в големите жилища и жилищата от горния терцил, отколкото в малките жилища и жилищата от долния терцил. Терцилите на жилищната площ са: до 59 кв.м, 60-89 кв.м и 89 кв.м и повече.

Таблица 5.4.1. Достъп на домакинствата в с. Голямо Ново до сервизни помещения в зависимост големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			терцилна площ		
	1	2	3	Малки	средни	големи	1	2	3
Кухня	53.4	48.9	40.0	18.2	43.8	57.4	30.2	48.9	60.0
Всекидневна	69.9	63.6	75.0	9.1	56.3	87.2	30.2	69.3	90.0
Баня	49.3	59.1	90.0	18.2	63.5	64.9	41.9	68.2	65.7
Тоалетна вътре в жилището	19.2	22.7	15.0	18.2	16.7	23.4	18.6	12.5	30.0
Тоалетна на двора	89.0	88.6	97.5	63.6	89.6	94.7	81.4	93.2	92.9
Килер или склад	61.6	52.3	75.0	18.2	64.6	60.6	46.5	68.2	58.6
Работилница	-	2.3	2.5	-	-	3.2	-	2.3	1.4
Гараж	9.6	13.6	25.0	-	10.4	20.2	2.3	18.2	17.1
Плевня,сайвант и др.	34.2	36.4	45.0	18.2	45.8	30.9	32.6	50.0	24.3
Обор, кочина, кошара, козарник	16.4	10.2	2.5	18.2	9.4	11.7	11.6	10.2	11.4

Подобно на кв. „М.Малчев“в Търговище, и в Голямо Ново доходът се оказва по-скоро относително добър предиктор за наличието на сервизни помещения. Наличието на кухня, баня, всекидневна и тоалетна вътре в жилището е значително по-високо в горните подоходни терцили, като разликата е статистически значима спрямо долните терцили по тези индикатори. Доходите не играят роля по отношение на килера, плевнята и обора.

Таблица 5.4.2. Достъп на домакинствата в с. Голямо Ново до сервизни помещения в зависимост доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Кухня	46.3	40.7	59.7	34.4	43.1	64.6	36.6	48.3	61.4
Всекидневна	53.8	69.5	85.5	45.3	79.3	78.5	47.9	73.3	84.3
Баня	48.8	66.1	74.2	59.4	55.2	68.4	57.7	55.0	71.4
Тоалетна в жилището	16.3	15.3	29.0	17.2	6.9	31.6	15.5	13.3	30.0
Тоалетна на двора	91.3	91.5	88.7	92.2	96.6	84.8	93.0	91.7	87.1
Килер или склад	60.0	59.3	61.3	51.6	67.2	62.0	56.3	61.7	62.9
Работилница	1.3	1.7	1.6	-	5.2	-	-	3.3	1.4
Гараж	7.5	18.6	19.4	10.9	15.5	16.5	9.9	11.7	21.4
Плевня,сайвант и др.	42.5	33.9	33.9	45.3	34.5	32.9	40.8	48.3	24.3
Обор, кочина, Кошара,козарник	13.8	11.9	6.5	6.3	12.1	13.9	7.0	16.7	10.0

Наблюдаваните етнокултурни разлики в Голямо Ново не позволяват да се открои конкретен модел на неравенство, а по-скоро показват различни модели на културна адаптация. Кухнята като помещение е най-характерно за домакинствата, в които се говори на български като майчин език и където главата на домакинството е православен. Всекидневната обаче е по-характерна за домакинствата, в които се говори на турски и главата на домакинството е мюсюлманин. Килер или склад има в най-голяма степен в жилищата, в които ромският е майчин език. Майчиният език не е фактор по отношение на наличието на баня, но религиозната принадлежност е – в православните домакинства делът на жилищата с баня е по-голям, отколкото в мюсюлманските домакинства.

Таблица 5.4.3. Достъп на домакинствата в с. Голямо Ново до сервизни помещения в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Кухня	62.5	33.3	44.8	63.6	45.9
Всекидневна	54.2	44.4	74.8	66.7	70.4
Баня	62.5	66.7	60.8	72.7	59.1
Тоалетна вътре в жилището	27.1	33.3	16.8	21.2	18.9
Тоалетна на двора	83.3	66.7	94.4	90.9	93.1
Килер или склад	64.6	77.8	57.3	75.8	57.2
Работилница	2.1	-	1.4	3.0	1.3
Гараж	20.8	11.1	11.9	30.3	10.7
Плевня	45.8	22.2	35.0	54.5	33.3
Обор, кочина, Кошара, козарник	18.8	11.1	8.4	21.2	9.4

Достъп до комунални услуги

Големината на жилището е частичен фактор за достъпа до електроенергия, доколкото достъпът е абсолютно гарантиран в средните и големите жилища, в жилищата, където се използват за спане две или три стаи, както и в жилищата от средния и горния терцили. Проблем с достъпа имат малка част от домакинствата, които използват за спане само една стая; които живеят в маломерни жилища, както и в жилищата от долния терцил. Подобен феномен се наблюдава и по отношение на водоснабдяването, макар че там и в горните терцили няма универсален достъп. Площта на жилището е значим фактор за наличието на контейнер до входа на жилището през призмата на стандартната площ и терцилната площ, където големите жилища (и съответно горен терцил) имат по-висок дял.

Таблица 5.3.4. Достъп на домакинствата в с. Голямо Ново до комунални услуги в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Електроенергия	97.3	100.0	100.0	81.8	100.0	100.0	95.3	100.0	100.0
Водоснабдяване	91.8	98.9	100.0	72.7	97.9	97.9	90.7	98.9	97.1
Контейнер до входа	9.6	10.2	7.5	-	6.3	13.8	4.7	6.8	15.7
Контейнер в района	72.6	72.7	87.5	63.6	80.2	72.3	79.1	78.4	70.0
Торби пред входа	1.4	4.5	2.5	18.2	3.1	1.1	4.7	4.5	-

Достъпът до електроенергия и водоснабдяване е частичен проблем само за домакинства с доходи в долните терцили и при трите индикатора. Доходът е частичен фактор и по отношение на сметосъбирането, доколкото делът на домакинствата, които разполагат с контейнер за изхвърляне на боклука до входа на жилището си е най-висок в горните терцили и при трите подоходни индикатора.

Таблица 5.4.5. Достъп на домакинствата в с. Голямо Ново до комунални услуги в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Електроенергия	97.5	100.0	100.0	96.9	100.0	100.0	97.2	100.0	100.0
Водоснабдяване	92.5	98.3	100.0	92.2	98.3	98.7	93.0	98.3	98.6
Контейнер до входа	7.5	6.8	14.5	6.3	8.6	12.7	5.6	8.3	14.3
Контейнер в района	72.5	88.1	67.7	73.4	82.8	72.2	74.6	81.7	71.4
Торби пред входа	6.3	-	1.6	6.3	1.7	1.3	7.0	-	1.4

В Голямо Ново се наблюдава почти универсален достъп до електроенергия през обществената мрежа и само отделни домакинства, в които се говори на турски език

нямат такъв достъп. Липсата на достъп до водоснабдяване не показва връзка с етнокултурните характеристики. Достъпът на ромските домакинства да сметосъбиране изненадва с голямо вътрешно неравенство. В тази общност е най-голям както делът на домакинствата, които имат контейнер до входа, така и на домакинствата, които изхвърлят боклука в торби пред входа. Подобно на кв. „М.Малчев“, Търговище, и в Голямо Ново обаче ромската общност не е достатъчно добре представена в извадката и от това могат да произтичат някои случайни грешки или нерелевантни разпределения.

Таблица 5.3.6. Достъп на домакинствата в с.Голямо Ново до комунални услуги в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Електроенергия	100.0	100.0	98.6	100.0	98.7
Водоснабдяване	95.8	100.0	96.5	97.0	96.2
Контейнер до входа	8.3	22.2	9.1	6.1	8.8
Контейнер в района	75.0	55.6	76.9	75.8	76.1
Торби пред входа	2.1	22.2	2.1	3.0	3.1

Отопляване на жилището

Големината на жилището не е статистически значим фактор по отношение на енергийния източник, с който се отоплят домакинствата. При различните индикатори се открояват различни групи от домакинства, които не успяват да се отоплят през зимата. Дървата и въглищата са универсалният източник на отопление през зимата за почти всички домакинства.

5.4.7. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново в зависимост от метода за отопление през зимата и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Дърва и въглища	93.2	80.7	92.3	81.8	96.9	78.5	95.3	94.3	73.9
Електричество	-	2.3	-	-	-	2.2	-	-	2.9
Не се отопляваме	6.8	17.0	7.7	18.2	3.1	19.4	4.7	5.7	23.2

Подобно на кв. „М.Малчев“, Търговище и в Голямо Ново се наблюдава феномен, при който относително голям дял от домакинствата с най-високи доходи по всички индикатори декларират, че не се отоплят през зимата. Наличието на подобен модел на общинско ниво, като стратегия за намалена употреба на дърва през зимата, изисква допълнително проучване на мотивацията и практиките в тези домакинства.

5.4.8. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от метода за отопление през зимата и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Дърва и въглища	97.5	100.0	62.3	96.9	96.6	73.1	97.2	100.0	66.7
Електричество	-	-	3.3	-	1.7	1.3	-	-	2.9
Не се отопляваме	2.5	-	34.4	3.1	1.7	25.6	2.8	-	30.4

Анализът на етнокултурните характеристики показва, че онези домакинства, които нямат възможност да се отоплят принадлежат към домакинствата, в които се говори на турски език и са мюсюлмани.

5.3.9. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от метода за отопление през зимата, по майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Дърва и въглища	97.9	100.0	83.1	100.0	84.2
Електричество	2.1	-	0.7	-	1.3
Не се отопляваме	-	-	16.2	-	14.6

Големината на жилището показва противоречива взаимовръзка с избраната стратегия за отопление през зимата като при различните индикатори се открояват различни групи. Единственото несъмнено логично разпределение са отговорите „само една стая“ в жилищата, които използват само една стая за спане.

Таблица 5.4.10. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията и големината на жилището (в%)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Всички стаи	8.2	20.5	45.0	18.2	31.3	10.6	34.9	25.0	7.1
Спалните, само преди лягане	12.3	48.9	40.0	-	36.5	35.1	25.6	40.9	30.0
Само една стая	68.5	11.4	-	63.6	24.0	31.9	34.9	21.6	37.1

Доходите също не са фактор, който влияе еднозначно върху избора на стратегия за отопление в Голямо Ново и се наблюдават разлики в тенденциите при различните индикатори.

Таблица 5.4.11. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Всички стаи	10.0	35.6	21.0	35.9	17.2	11.4	31.0	16.7	14.3
Спалните, само преди лягане	25.0	45.8	33.9	39.1	48.3	19.0	39.4	30.0	31.4
Само една стая	55.0	16.9	9.7	18.8	27.6	40.5	22.5	46.7	22.9

Изборът на стратегия показва само частична взаимосвързаност с етнокултурните характеристики на домакинствата, доколкото делът на домакинствата, които отоплявят всички стаи в жилището е по-висок в онези домакинства, за които българският език е майчин. Същевременно делът на онези, които отоплявят спалните само преди лягане е най-висок сред ромско говорещите. По отношение на отоплянето само на една стая не се наблюдават значима разлики по майчин език. Религиозната принадлежност не е фактор за съществуване на разлика в стратегията за отопление.

Таблица 5.3.12. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от използваната стратегия за отопляване на помещенията, майчиният език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Всички стаи	31.3	22.2	16.8	24.2	18.2
Спалните, само преди лягане	29.2	44.4	35.0	36.4	34.0
Само една стая	31.3	33.3	29.4	33.3	30.2

Собственост на жилището

Подобно на кв. „Надежда“, Сливен и кв. „М.Малчев“, Търговище в село Голямо Ново собствеността на жилището е свързана с големината му. Колкото по-голямо е жилището, толкова по-висок е делът на жилищата, притежавани от главата на домакинството.

Таблица 5.4.13. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново в зависимост от собствеността на жилището и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Главата на домакинството или неговия партньор	82.2	86.4	90.0	54.5	85.4	89.4	69.8	89.8	90.0
Близки роднини, безплатно	5.5	9.1	7.5	9.1	8.3	6.4	11.6	8.0	4.3
Друг човек, безплатно	1.4	2.3	2.5	-	4.2	-	7.0	1.1	-
Друг човек, наем	8.2	2.3	-	18.2	2.1	4.3	7.0	1.1	5.7

Доходите са фактор за собствеността на жилището. Индикаторите за доход показват, че в горните терцили (т.е. сред лицата с високи доходи) собствеността на жилището е над 90% притежание на главата на домакинството. Същевременно сред домакинствата с високи доходи няма такива, които да живеят безплатно в жилище на друг (не свързан с роднинска връзка) човек.

Таблица 5.4.14. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от собствеността на жилището и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Главата на домакинството или неговия партньор	83.8	78.0	95.2	76.6	86.2	92.4	78.9	85.0	92.9
Близки роднини, безплатно	8.8	8.5	4.8	7.8	8.6	6.3	9.9	6.7	5.7
Друг човек, безплатно	1.3	5.1	-	4.7	1.7	-	2.8	3.3	-
Друг човек, наем	3.8	8.5	-	7.8	3.4	1.3	5.6	5.0	1.4

Етнокултурните специфики играят роля дотолкова, доколкото в жилище на друг човек (независимо дали безплатно или срещу наем) живеят само мюсюлмани. През призмата на говоримия от домакинството майчин език може да се каже, че при ромите в по-малка степен се наблюдава притежаване на жилището от главата на домакинството, но значително повече домакинства живеят под наем спрямо другите две езикови групи.

Таблица 5.4.15. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново в зависимост от собствеността на жилището по майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Главата на домакинството или неговия партньор	81.3	66.7	88.1	87.9	84.9
Близки роднини, безплатно	14.6	11.1	4.9	12.1	6.3
Друг човек, безплатно	2.1	-	2.1	-	2.5
Друг човек, наем	2.1	22.2	3.5	-	5.0

Нагласи за узаконяване

Подобно на кв. „М.Малчев“, Търговище нагласата за узаконяване на жилищата в с. Голямо Ново е почти универсална, ако от това не възникват допълнителни разходи. Изхождайки от припокриването между стандартната площ и терцилната площ може да се каже, че домакинствата, които нямат желание да узаконят жилищата си, живеят в жилища с площ между 60 и 89 кв.м и използват само една стая за спане.

Доходите също не изглеждат съществен фактор, именно поради изключително високия дял на желаещите узаконяване. През призмата на индикаторите за доход на глава от домакинството и еквивалентен разполагаем доход може да се каже, че става дума за домакинствата със средни доходи, близки до медианата на изследваната съвкупност от домакинства.

При етнокултурните специфики разликите са минимални, доколкото само в турската общност се наблюдава нежелание за узаконяване (макар и отделни домакинства).

Таблица 5.4.16. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от нагласата им за узаконяване на обитаваното от тях жилище и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Да, ако няма разходи	88.9	100.0	100.0	100.0	93.8	93.3	100.0	95.8	100.0
Не	11.1				6.2	6.2		4.2	

Таблица 5.4.17. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от нагласата им за узаконяване на обитаваното от тях жилище и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да, ако няма разходи	90.0	100.0	100.0	100.0	87.5	100.0	100.0	87.5	100.0
Не	10.0	-	-	-	12.5	-	-	12.5	-

Таблица 5.4.18. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от нагласата им за узаконяване на обитаваното от тях жилище, майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Да, ако няма разходи	100.0	100.0	95.7	100.0	95.7
Не	-	-	4.3	-	4.3

Общинско жилище

Площта на жилището, в което живеят в момента не е фактор за опита, който домакинствата имат с кандидатстване за общинско жилище. Причината за това е, че домакинствата, които имат опит с кандидатстване или живеят в общинско жилище са по-скоро единици. По същата причина не са значим фактор и доходите.

При етнокултурните специфики обаче се наблюдава тенденция, която може да е белег за скрита дискриминация и следва допълнително да се проучи в следващо изследване. Всички домакинства, които живеят в общински жилища са домакинства с български като майчин език. Същевременно се откроява изключително високо ниво на отхвърляне на ромските домакинства (но и тук трябва да се има предвид, че те са недостатъчно добре представени в извадката и тези дялове може да не отразяват реалността по релевантен начин).

Таблица 5.4.19. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново по статус на кандидатстване за общинско жилище и големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Живеем в общинско жилище	1.4	-	-	-	1.0	-	2.3	-	-
Да, но не получихме жилище	4.1	5.7	5.0	9.1	6.3	3.2	9.3	4.5	2.9
Не	93.2	94.3	95.0	81.8	92.7	96.8	86.0	95.5	97.1

Таблица 5.4.20. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново по статус на кандидатстване за общинско жилище и доходи (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Живеем в общинско жилище	-	-	1.6	-	1.7	-	-	1.7	-
Да, но не получихме жилище	5.0	5.1	4.8	6.3	5.2	3.8	7.0	3.3	4.3
Не	93.8	94.9	93.5	92.2	93.1	96.2	91.5	95.0	95.7

Таблица 5.4.21. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново по статус на кандидатстване за общинско жилище, майчин език и религиозна принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Живеем в общинско жилище	2.1	-	-	-	0.6
Да, но не получихме жилище	6.3	22.2	3.5	-	5.7
Не	91.7	77.8	95.8	100.0	93.1

По отношение на нагласата за кандидатстване сред домакинствата, които вече се били отхвърляни веднъж или не са кандидатствали се наблюдава силно изразена липса на интерес към общински жилища. Това обезсмисля търсенето на връзки по площ на жилището, доходи и до голяма степен по етнокултурни характеристики. Характерна наблюдавана специфика е фактът, че лицата, които са търсили информация са единствено от онези, за които българският език е майчин. Това не променя допускането за скрита дискриминация (непредоставянето на информация също може да се разглежда като форма на дискриминация), но позволява то да бъде

надградено с допускане за етническа самосегрегация, т.е. липса на интерес за кандидатстване, поради желание да се живее в близост до родните и етническата общност.

Таблица 5.4.22. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново, които не са кандидатствали за общинско жилище или които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента и големина на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	Малки	средни	големи	1	2	3
Да, търсили сме информация	1.4	1.2	2.6	-	2.2	1.1	-	2.3	1.5
Да, но не знаем какви документи са нужни	2.8	4.7	-	9.1	2.2	3.3	4.9	2.3	2.9
Не, в момента нямаме желание	85.9	79.1	76.9	54.5	76.3	89.1	70.7	75.9	94.1
Не знам	9.9	15.1	20.5	36.4	19.4	6.5	24.4	19.5	1.5

Таблица 5.4.23. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново, които не са кандидатствали за общинско жилище или които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента и доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да, търсили сме информация	1.3	-	3.3	-	1.8	2.6	-	3.4	1.4
Да, но не знаем какви документи са нужни	5.1	1.8	1.7	6.5	3.5	-	7.2	-	1.4
Не, в момента нямаме желание	74.7	82.5	88.3	72.6	75.4	92.2	72.5	79.3	91.3
Не знам	19.0	15.8	6.7	21.0	19.3	5.2	20.3	17.2	5.8

Таблица 5.4.24. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново, които не са кандидатствали за общинско жилище или които не са били одобрени и нямат активна картотека, в зависимост от нагласата си да кандидатстват към момента, майчиният език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Да, търсили сме информация	4.4	-	-	6.1	-
Да, но не знаем какви документи са нужни	4.4	-	2.8	3.0	3.2
Не, в момента нямаме желание	80.0	62.5	83.1	81.8	82.6
Не знам	11.1	37.5	14.1	9.1	14.2

Микрокредити

Домакинствата в Голямо Ново имат два пъти по-ниска нагласа от домакинствата в кв. „М.Малчев“, Търговище, и четири пъти по-ниска нагласа от домакинствата в кв. „Надежда“, Сливен и Тополчане към взимането на микрокредит за узаконяване на жилището. Нежеланието е по-високо в средните и големите жилища (и съответно среден и горен терцил), но това не се дължи на желание за микрокредит сред обитателите на по-малките жилища, а се дължи на завишен дял на отговорите „не мога да преценя“.

Таблица 5.3.25. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Да	20.5	28.4	10.0	18.2	24.0	20.2	23.3	23.9	18.6
Не	72.6	67.0	90.0	54.5	70.8	78.7	65.1	72.7	80.0
Не мога да преценя	6.8	4.5	-	27.3	5.2	1.1	11.6	3.4	1.4

Доходите изглеждат фактор за нагласата за вземане на кредит за узаконяване или закупуване на земя, като при средния чист общ доход на домакинство на месец с най-висока нагласа са домакинствата от средния терцил – подобно на кв. „М.Малчев“, Търговище. При еквивалентния разполагаем доход и при дохода на човек от домакинството най-положителна нагласа имат домакинствата от долния и средния терцили, по което Голямо Ново си прилича с кв. „М.Малчев“, Търговище и кв. „Надежда“, Сливен.

Таблица 5.4.26. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	20.0	28.8	17.7	31.3	22.4	13.9	28.2	21.7	15.7
Не	71.3	67.8	82.3	59.4	74.1	84.8	63.4	73.3	84.3
Не мога да преценя	8.8	3.4	-	9.4	3.4	1.3	8.5	5.0	-

Майчиният език не е фактор по отношение на нагласата за закупуване на земя или узаконяване на жилището. За разлика от него, при религиозната принадлежност се наблюдава статистически значима разлика и мюсюлманите са по-склонни да се възползват от микрокредитиране, отколкото православните християни.

Таблица 5.4.27. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на земя или узаконяване на жилището в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Да	18.8	22.2	23.1	6.1	26.4
Не	77.1	77.8	72.0	90.9	68.6
Не мога да преценя	4.2	-	4.9	3.0	5.0

Подобно на кв. „М.Малчев“в Търговище, домакинствата в с. Г.Ново, които живеят в големите жилища и в жилищата от горния терцил показват най-голяма склонност да вземат кредит с ниска лихва за ремонт на жилището си. Разликата между първия и втория и спрямо третия терцил дори е статистически значима.

Таблица 5.4.28. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	Малки	средни	Големи	1	2	3
Да	53.4	53.4	35.0	45.5	38.5	61.7	34.9	39.8	71.4
Не	39.7	38.6	62.5	36.4	54.2	34.0	53.5	53.4	25.7
Не мога да преценя	6.8	8.0	2.5	18.2	7.3	4.3	11.6	6.8	2.9

И при трите подоходни индикатора се вижда ясно изразена линейна зависимост, при която най-ниските подоходни групи са най-малко склонни да се възползват от микрокредитиране с цел ремонт, докато най-горните терцили имат най-голяма склонност. Разликите между първите и третите терцили са статистически значими, т.е. богатите са по-склонни да вземат нисколихвен заем за ремонт, отколкото бедните. В това отношение нагласите в Голямо Ново са огледални на нагласите в Търговище.

Таблица 5.4.29. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	40.0	49.2	62.9	40.6	50.0	57.0	38.0	48.3	62.9
Не	50.0	45.8	33.9	48.4	44.8	39.2	52.1	45.0	34.3
Не мога да преценя	10.0	5.1	3.2	10.9	5.2	3.8	9.9	6.7	2.9

Подобно на ситуацията в кв. „Малчо Малчев“, и в Голямо Ново турските домакинства, а съответно и домакинствата, в които ислямът е религията на главата на домакинството, имат значително по-висока склонност да се възползват от политика на микрокредитиране за ремонт. Изключително ниска склонност се наблюдава в ромските домакинства. Любопитното в случая е, че докато нагласата на турските и българските домакинства да вземат микрокредит за ремонт е два пъти по-висока, отколкото нагласата им за узаконяване и закупуване на земя, то при ромските домакинства се наблюдава обратния процес.

Таблица 5.4.30. Разпределение на домакинствата в с.Голямо Ново в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за основен ремонт на жилището в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Да	43.8	11.1	54.5	36.4	54.7
Не	50.0	88.9	38.5	60.6	38.4
Не мога да преценя	6.3	-	7.0	3.0	6.9

Подобно на кв. „М.Малчев“в Търговище, когато става дума за взимане на микрокредит за закупуване на жилище извън квартала, домакинствата живеещи в най-големите жилища в Г.Ново, както и тези от горния терцил, имат подчертано по-висока положителна нагласа.

При доходите не се наблюдава статистически значима разлика при еквивалентния разполагаем доход и при дохода на човек от домакинството. При общия чист месечен доход домакинствата от долния терцил (т.е. онези с доход под 450 лв.) са по-малко склонни да вземат микрокредит за закупуване на жилище извън квартала, спрямо останалите две подоходни групи.

От гледна точка на етно-културните характеристики турската общност (а съответно и изповядващите исляма) са малко по-склонни да вземат микрокредит за закупуване на жилище извън квартала, отколкото българите и ромите.

Таблица 5.4.31. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново в зависимост от нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от големината на жилището (в %)

	Брой стаи			Стандартна площ			Терцилна площ		
	1	2	3	малки	средни	големи	1	2	3
Да	34.2	36.4	17.5	9.1	26.0	40.4	23.3	25.0	45.7
Не	54.8	52.3	72.5	54.5	62.5	52.1	58.1	65.9	45.7
Не мога да преценя	11.0	11.4	10.0	36.4	11.5	7.4	18.6	9.1	8.6

Таблица 5.4.32. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от доходите (в %)

	Общ доход на домакинството			Доход на човек от домакинството			Еквивалентен разполагаем доход		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Да	22.5	37.3	38.7	32.8	32.8	30.4	31.0	26.7	37.1
Не	57.5	55.9	58.1	45.3	60.3	64.6	47.9	65.0	60.0
Не мога да преценя	20.0	6.8	3.2	21.9	6.9	5.1	21.1	8.3	2.9

Таблица 5.4.33. Разпределение на домакинствата в с. Голямо Ново според нагласата да се вземе „заем с ниска лихва“ за закупуване на жилище извън квартала в зависимост от майчиния език и религиозната принадлежност (в %)

	Майчин език			Религиозна принадлежност	
	Български	Ромски	Турски	Православие	Ислям
Да	22.9	22.2	35.7	15.2	36.5
Не	70.8	77.8	51.0	78.8	51.6
Не мога да преценя	6.3	-	13.3	6.1	11.9

6. Обобщение на резултатите от изследването и препоръки

6.1. Условия на живот

Жилища

Квартал „Надежда“, Сливен значително се различава от останалите изследвани жилищни зони. Над 80% от домакинствата в квартала споделят дома си с друго домакинство, а над 70% от жилищните сгради са споделени от две и повече домакинства. Над една трета от домакинствата живеят в жилища без прилежащо дворно място, а дори най-големият двор е едва 100 кв. м., което също е своеобразен индикатор за изключително високата гъстота на застрояване на пространството. Тази ситуация изисква внимателно планиране и консенсусен подход при жилищните интервенции, така че да са удовлетворени интересите на всяко домакинство, обитаващо дадено жилище.

В с. Голямо Ново и с. Тополчане повече от половината жилища са изградени от кирпич. Това би затруднило всякакви ремонтни дейности и надграждане със съвременни строителни материали. Политиката за подобряване на жилищните условия трябва да предвиди създаването на временна алтернатива на засегнатите домакинства, преди всякакви други стъпки по укрепване или ново изграждане на жилища за засегнатите домакинства.

Изключително важен проблем в изследваните общности е големият дял на пренаселените жилища, като в с. Тополчане това са 87,9% от анкетираните домакинства. Пренаселеността е един от основните белези на бедност и лоши жилищни условия. Недостатъчното място за отдих, спане, домакински дейности, училищна самоподготовка, хранене са предпоставка за междуличностно напрежение в семейството, стрес, излагане на здравен риск (като напр. повишен риск от инфекциозни заболявания, излагане на вторичен тютюнев дим, влага и мухъл в резултат от недостатъчна вентилация и т.н.). Пренаселеността оказва негативно влияние върху детското развитие и може да се свърже с недобра успеваемост в училище, а по този начин води и до усилване на социално неравенство.

Достъп до комунални услуги

Относително голям дял от домакинствата в изследваните четири квартала с концентрация на бедност имат проблем с достъпа до базови комунални услуги. Например 24% в кв. „Надежда“ (Сливен) нямат питейна вода и електричество в дома

си, а вземат от съседи; 17,3% в Тополчане нямат вода в дома и няма от къде в близост да вземат.

И четирите квартала се намират в непосредствен епидемичен риск поради проблеми с канализацията и сметосъбирането. Необходимо е да бъдат осигурени контейнери в периферията на кварталите (защото улиците са тесни или липсват и не може да мине камион на сметосъбиране) и да се проведе информационна кампания за рисковете от обществено опасни зарази. Непременно трябва да се вземат мерки в Тополчане, където почти половината от домакинствата нямат алтернатива на сметосъбиране в близост до дома им. Важно е да се отбележи, че липсата на адекватни санитарни условия дори в една жилищна зона е предпоставка за недобра хигиена, повишен риск от заболявания или епидемии и има неблагоприятно отражение върху социалния живот и икономическия статус на жителите в населените места като цяло.

Потвърждава се фактът за „гето в гетото“ в кв. „Надежда“, Сливен – зони в квартала, където жилищата са малки, без баня и тоалетна, без кухня и без достъп до комунални услуги като електроенергия, водоснабдяване и сметопочистване. Етнокултурните специфики открояват силно етнизиране на бедността в квартала по отношение на достъпа до комунални услуги. Лицата с ромска идентичност, както и лицата, които се самоопределят като протестанти/евангелисти са изключени в значително по-голяма степен от останалите общности (при които се наблюдава почти универсален достъп в рамките на извадката).

Доколкото основна причина за липсата на достъп до инфраструктура и базови комунални услуги е незаконният статут на жилищата, е необходимо да се направят някои промени в нормативната уредба, с помощта на които да се преодолее „невидимата“ нужда от канализация и сметосъбиране в зони, извън регулация. Алтернативната възможност е да се стартират поземлени регулационни процедури, които да гарантират възможност за законен достъп до комунални услуги.

Отопление

Между 24% (кв. „Надежда“, Сливен) и 40% (с.Тополчане) от анкетираните имат затруднения да отоплят цялото си жилище през студените месеци. Големината на жилището е силно изразен фактор по отношение на енергийния източник, с който се отоплят домакинствата. Малките жилища, с малък брой стаи се отоплят почти изцяло само на твърдо гориво. Същевременно, с нарастването на големината на жилището се увеличава и употребата на електричество във всеки един от четирите квартала.

Поради изключително високата употреба на дърва и въглища сред всички подоходни групи доходът не оказва голямо значение по отношение на този вид източник на отопление. По отношение на електроенергията обаче се вижда много силно изразена зависимост между доходите и употребата ѝ за отопление, като разликата е най-вече между най-горния терцил и останалите два и при трите индикатора за доходи.

В кв. „Надежда“, Сливен етнокултурните специфики открояват три различни модела на използване на източници на отопление. Домакинствата, в които се говори основно на български са изцяло на дърва и въглища, като една трета от тях използват и електроенергия. Ромскоезичните домакинства са единствените, които използват газ, за да готвят, както и единствените, които нямат възможност да се отопляват. Впечатление прави изключително ниската употреба на електричество за отопление спрямо другите две езикови общности. Една четвърт от говорещите турски език домакинства не използват дърва и въглища. Сред тези домакинства обаче е най-висок делът на употреба на електричество за отопление, както и само сред тях е регистрирана употребата на пелети.

В Голямо Ново малка част от турскоезичното население не се отоплява, но като цяло не може да се говори за етнокултурни модели на отопление. В Тополчане и кв. „М.Малчев“, Търговище не се наблюдават разлики по майчин език и религиозна принадлежност, когато става дума за отопление.

Кв. „Надежда“, Сливен е единственият квартал теоретично застрашен от енергийна бедност поради повишени сметки за електричество през зимата. Рискът обаче засяга около 18% от домакинствата, които се отоплявят на електричество. Същевременно това са домакинствата с най-високи доходи и повишаването на сметките за електроенергия с около 26% е компенсирано с по-ниски разходи за дърва и въглища (или липсата на такива разходи изобщо). При средно 560 лв. разход на сезон за отопление, повишаването на разходите със 150-200 лв. на сезон (за отопление на електричество) всъщност дори може да се разглежда като икономическа алтернатива – ако в него не се калкулира цената на съответните електроуреди (климатик, радиатор, калорифер). За да се потвърди това допускане обаче, трябва да се направи рандомизирано контролирано проучване на разходите на домакинствата и да се регистрират реалните разходи спрямо реалната квадратура на жилищата и броя лица в домакинство, както и стратегията за отопление (в една стая, само спалните, всички помещения)

В този случай е важно да се подчертае, че България все още няма дефиниция за енергийна бедност, която да гарантира, че помощите за отопление ще стигнат до действително нуждаещите се от тях. Неустановеният статут на жилищата лишава

техните обитатели от достъп до програми за подмяна на горивните инсталации или за енергийно обновяване на домовете.

Собственост на жилището и нагласи към узаконяване

В масовия случай във всички квартали собствеността на жилищата принадлежи на главата на домакинството или близки негови роднини (които са го предоставили за безплатно ползване). В кв. „М.Малчев“, Търговище и с.Голямо Ново преобладаващият дял от главите на домакинства притежават нотариален акт за жилището и земята или договор за покупка от предишен собственик (без нотариален акт). За разлика от това в кв. „Надежда“ какъвто и да е документ за собственост имат едва 12,8% от анкетираните, а почти три четвърти от домакинствата нямат никакъв документ, което ги поставя в огромен риск от евикция. Същевременно е важно да се подчертае, че живущите в незаконни сгради нямат отговорност като собственици вкл. за плащане на данъци и такси, което е в ущърб на местните общински бюджети.

Във всички изследвани квартали се наблюдава изключително високо ниво на желание жилището да бъде узаконено. В Тополчане, кв. „М.Малчев“ в Търговище и в с. Голямо Ново почти ултимативното условие обаче е да няма големи разходи свързани с тази процедура. Вероятната причина за това е, че все пак домакинствата в тези места притежават нотариален акт или друг документ за собственост и узаконяването фактически ще засегне някои пристройки или преустройства на жилището.

Желанието за узаконяване в кв. „Надежда“, Сливен също е по-скоро много високо, като приблизително 40% от домакинствата биха узаконили жилището си дори и да има съществени разходи, свързани с това. Вероятната причина за подобна нагласа е обстоятелството откроено по-горе – домакинствата нямат никакви документи, които да докажат тяхното право на владеене на жилището или земята.

Законът за устройство на територията към момента не допуска узаконяване на самоволно построени сгради. Необходимо е обаче да се създадат механизми за узаконяване на конструктивно здрави и безопасни жилища, които в момента са с неустановен статут и са единствено жилище за домакинството, ако тези сгради не представляват пречка за селищната инфраструктура. Като се имат предвид високите нива на бедност и ниско образование в изследваните квартали, следва да се помисли за облекчени административни процедури – като обем документация и като цена. Тези облекчения могат да се прилагат за ограничен брой случаи, отговарящи на предварително зададени критерии (напр. домакинства с доходи под националната линия на бедност) с цел да се избегнат злоупотреби.

Достъп и нагласи до общинско жилище

Над 90% от домакинствата в кварталите не са кандидатствали за общинско жилище, въпреки че живеят в незаконни постройки и имат много високи нива на бедност, т.е. попадат в категорията „уязвимост“. На практика единствено в кв. „Малчо Малчев“, Търговище са регистрирани приблизително 6% живеещи в общински жилища. В другите изследвани квартали няма подобни домакинства.

Откроена в хода на проведените обществени дискусии в гр. Търговище и гр. Сливен, вероятната причина за това е, че общинският жилищен фонд, който е годен за обитаване е зает и се чака с години за настаняване. За жилищния фонд в лошо състояние и в двете общини не се отделят достатъчно средства от общинския бюджет, за да се направи основен ремонт. По този начин кандидатстването за настаняване в общинско жилище към момента не е реална алтернатива за хората, въпреки формалното наличие на свободни общински жилища.

6.2. Доходи на домакинството

И в четирите изследвани общности, повече от половината домакинства, а в някои случаи дори почти всички живеят с доходи под националната линия на бедност. Преобладаващата част от хората в трудоспособна възраст в тези квартали работят, но често пъти става дума за случайна и временна работа, а доходите им са толкова ниски, че не могат да се справят сами и имат нужда от подкрепата на институциите за подобряване на жилищните си условия. Политиките и мерките за подобряване на жилищните условия трябва да бъдат фокусирани именно върху подпомагане на домакинствата с най-ниски доходи.

Социалното неравенство при доходите е най-голямо в с.Голямо Ново, където се наблюдава значима разлика между най-бедните 20% от населението и най-богатите 20% от населението, която е почти пет пъти. От друга страна Тополчане е село, в което почти няма социално неравенство от гледна точка на доходите. Като най-богатите 20% са само с около два пъти по-високи доходи от най-бедните 20%. За съжаление, липсата на неравенство в Тополчане се дължи на много дълбоката обща бедност в селото, а не на общо благоденствие.

Еквивалентният доход и съответно линията на бедност несъмнено показват, че доходите на домакинствата са най-ниски в Тополчане, където е и най-висок рискът от бедност – 87,5% от домакинствата живеят с доходи под националната линия на бедност за съответната година, а специфичната линия на бедност е 147 лв.

6.3. Нагласи към микрокредитиране

Домакинствата в кв. „Надежда“ в Сливен и с. Тополчане декларират значително по-висока склонност да изтеглят микрокредит по всяка една от целевите мерки на проекта, разглеждани като причина за заем: закупуване на земя или узаконяване; основен ремонт на жилището или закупуване на жилище извън квартала. В този случай може да се говори по-скоро за наличие на регионални разлики, отколкото за разлики по тип населено място. Както е илюстрирано в таблица 36 (стр. 38) на практика няма универсален кредитен профил, а всяко място има свои специфики и групи, които имат по-засилен интерес. Това означава, че трябва да се изработят специфични местни стратегии за всеки квартал, в рамките на по-широките областни стратегии.

Този доклад е създаден с финансовата подкрепа на Фонд Активни граждани България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация Подслон за човечеството/Хабитат България и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Фонд Активни граждани България. www.activecitizenfund.bg